

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelman seurantaraportti

Valtioneuvoston kanslian raportteja
2003/1

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelman seurantaraportti

5.2.2003

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelman seurantaraportti

1 OIKEUDENMUKAINEN JA KANNUSTAVA – SOSIAALISESTI EHEÄ SUOMI

Talous on kehittynyt hallituskauden aikana myönteisesti. Hallituskauden alkuvuosina 1999-2000 kokonaistuotanto jatkoi erittäin vahvaa kasvua. Vuoden 2001 alkupuolella tapahtuneen suhdannekäänteen jälkeen kasvu on ollut hitaampaa.

Hallituskauden aikana on harjoitettu pitkäjänteistä ja tasapainoista talouspolitiikkaa, minkä vuoksi näkymät ovat merkittävistä tulevaisuuden haasteista huolimatta valoisat. Julkinen talous on ollut ylijäämäinen koko hallituskauden ajan, mikä on mahdollistanut valtion velan vähentämisen ja kuntatalouden vahvistamisen.

Taloukasvun myötä kansalaisten mahdollisuudet edistää omaa ja kanssaihminen hyvinvointi ovat parantuneet. Hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisen edellyttämät peruspalvelut on kyetty turvaamaan. Kansainvälisesti vertaillen Suomen köyhyysaste säilyi alhaisena ja tulonjako tasaisena.

Hallituskauden aikana on toteutettu perustuslakiuudistus ja lukuisia siihen kytkeytyviä lakiuudistuksia.

Hallituksen neljä vuotta sitten asettamat keskeiset kehittämislinjat ovat toteutuneet seuraavasti:

- vahvaan taloukasvuun kytkeytyneenä työllisten osuus ja työpaikkojen määrä on kasvanut huomattavasti samalla, kun työttömyys on alentunut
- julkinen talous ja valtiontalous on ollut ylijäämäinen koko hallituskauden, valtion velka on vähentynyt
- euron käyttöönotto ja Euroopan unionin yhteinen raha- ja talouspolitiikka on tukenut hintavakautta, talouden vakautta ja työllisyyttä
- kansalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen on panostettu ja ihmisten omaa ponnistelua hyvinvointinsa edistämiseksi on kannustettu
- kasvu ja hyvinvointi ovat perustuneet pitkälti osaamiseen ja tietoon; koulutuksen, tutkimuksen ja tuotekehityksen panostukset ovat hyödyttäneet koko yhteiskuntaa
- alueellisen kehittämisen lähtökohtana on ollut alueellisen keskittymisen huomioon ottaminen, sen haittavaikutusten estäminen ja erilaisten alueiden vahvuuksien korostaminen; asuntotuotantoa ja asumista tukemalla sekä yhteistoimintaa lisäämällä on parannettu asunto-oloja
- tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta on pyritty vahvistamaan lukuisin eri toimin
- kestävä kehitys ja ympäristön suojelu on ollut kansallisen politiikan ja kansainvälisten suhteiden keskeisiä painopisteitä ja tällä alueella on saavutettu merkittäviä tuloksia
- on toimittu aktiivisesti yhteistyön ja luottamuksen vahvistamiseksi kansalaisiin, eri ryhmittymiin, etujärjestöihin, työmarkkinajärjestöihin sekä alueellisiin toimijoihin ja paikallishallintoon nähden

2 ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikka

Hallituksen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteena on ollut Suomen turvallisuuden ja kansainvälisen vaikutusvallan vahvistaminen sekä maan etujen edistäminen syvenevän yhteistyön maailmassa.

Hallituksen toimintalinjana on ollut suhteiden vahvistaminen erityisesti pohjoismaiden, Venäjän ja Baltian maiden kanssa. Hallitus on toiminut aktiivisesti pohjoismaisen yhteistyön ja lähialueyhteistyön edellytyksien vahvistamiseksi. Hallituskaudella Suomi on pyrkinyt erityisesti edistämään Baltian maiden pääsyä Euroopan unionin jäseneksi.

Hallitus on edistänyt Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tehostamista, jotta unionista tulisi aikaisempaa kykenevämpi vaikuttamaan kehitykseen sekä Euroopassa että sen ulkopuolella.

Suomi on toiminut hallituskaudella demokratian, ihmisoikeuksien kunnioittamisen, oikeusvaltion periaatteiden sekä tasa-arvon vahvistamiseksi sekä kansainvälisissä järjestöissä että kahdenvälisten suhteiden kautta, turvallisuuden ja mahdollisimman vakaan kehityksen edistämiseksi sekä Euroopassa että sen ulkopuolella.

Suomi on hallituskaudella työskennellyt vahvistaakseen kansainvälistä turvallisuuspoliittista yhteistyötä ja panostanut sekä siviili- että sotilaalliseen kriisinhallintatoimintaan eri järjestöissä. Suomi on myötävaikuttanut Yhdistyneiden Kansakuntien kriisinhallintavalmiuksien, Euroopan unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ja Naton rauhankumppanuusyhteistyön kehittymiseen sekä lähettänyt siviili- ja sotilashenkilöstöä näiden järjestöjen johtamiin kriisinhallintatehtäviin.

Suomi on ollut aktiivisesti ja määrätietoisesti mukana kansainvälisessä yhteistyössä terrorismia vastaan mm. YK:ssa, EU:ssa ja muissa järjestöissä. Suomi on osallistunut joukkotuhoukseen leviämistä estävään toimintaan niitä koskevien vientivalvontajärjestelyjen avulla.

Ihmisoikeudet sekä etnisen syrjinnän ja rasismien vastainen toiminta

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen aikana Suomen ihmisoikeuspolitiikan tavoitetasoa on nostettu. Ihmisoikeudet ovat tällä hetkellä selkeästi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan prioriteettialoja. Ihmisoikeuspolitiikassa ovat korostuneet heikommassa asemassa olevien (erityisesti naisten, lasten, vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen) oikeudet sekä taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet kansalais- ja poliittisten oikeuksien rinnalla.

Suomella on oma ja varsin näkyvä profiili Euroopan unionin ihmisoikeustoiminnassa ja kansainvälisillä ihmisoikeusfoorumeilla kuten Euroopan neuvostossa ja Yhdistyneissä Kansakunnissa. Vuonna 1999 Suomen EU-puheenjohtajuuskauden keskeinen tulos ihmisoikeuksien vahvistamisessa oli unionin ensimmäisen vuosittaisen ihmisoikeusraportin julkaiseminen sekä ensimmäisen ihmisoikeuskeskustelufoorumin järjestäminen. Tämän jälkeen Suomi on aktiivisesti osallistunut näiden eteenpäin kehittämiseen. Suomi on Euroopan unionissa ollut vahvasti mukana myös kuolemanrangaistuksen maailmanlaajuiseen poistamiseen tähtäävässä toiminnassa.

Suomen aloitteesta perustettiin toukokuussa 1999 Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun virka. Suomi on Euroopan neuvostossa ajanut aloitetta romanien eurooppalaisen edustuselimen perustamisesta. Yhdistyneiden Kansakuntien tasolla Suomen tavoite vahvistaa moniperusteisen syrjinnän kohteeksi joutuneiden asemaa onnistui vuonna 2001 Durbanin rasisminvastaisessa maailmankonferenssissa.

Ihmisoikeuspoliittisen selonteon ensimmäinen seurantaraportti annettiin eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle syksyllä 2000. Hallituskauden aikana aloitettiin ihmisoikeuskoulutuksen antaminen sekä ulkoasiainhallinnon että muiden hallinnonalojen keskeisille virkamiehille. Ihmisoikeuskysymysten ottaminen huomioon kaikilla politiikan sektoreilla, joilla on tosiasiallista vaikutusta ihmisoikeuksiin, säilyy keskeisenä haasteena.

Valtioneuvosto hyväksyi maaliskuussa 2001 hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastaisen toimintaohjelman "Kohti etnistä yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta". Toimintaohjelman toteutus ja sen seuranta toimi myös Yhdistyneiden Kansakuntien rasismia, rotuerottelua, muukalaisvihaa ja suvaitsemattomuutta käsitelleellä Durbanin kokouksen loppupäätelmien kansallisen toimeenpanon seurantana.

Tehdyn selvitysmiestyön pohjalta valmisteltiin laki ulkomaalaisvaltuutetun viran muuttamisesta ja tehtävien laajentamisesta syrjintävaltuutetun tai syrjintäasiamiehen viraksi. Vähemmistövaltuutetun virka perustettiin 2001.

Suomen puheenjohtajuuskaudella 1999 Euroopan unionin työ- ja sosiaalineuvostolle esiteltiin komission nk. syrjimättömyysehdotukset. Direktiivi syrjinnän torjumisesta rodun tai etnisen syntyperän perusteella hyväksyttiin kesäkuussa 2000. Direktiivi yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista hyväksyttiin marraskuussa 2000. Tuolloin tehtiin myös päätös syrjinnän torjumista koskevan yhteisön toimintaohjelman perustamisesta vuosiksi 2001-2006. Valtioneuvosto antoi direktiivien edellyttämän lakiesityksen eduskunnalle joulukuussa 2002.

Ministeriöt ovat rahoittaneet etnisiin suhteisiin liittyvää tutkimusta. Koko väestön ulkomaalaisasenteita mittaava tutkimus julkaistiin 1999 kuten myös tutkimus etnisiä ryhmiä koskevista viranomaisien asenteista. Suomen Akatemia toteuttaa vuosina 2002-2003 laajan ”Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa” –tutkimusohjelman. Työministeriö julkaisi 2002 tutkimuksen ”Maahanmuuttajien työllistyminen ja työhallinto – keitä, miten ja minne”.

Turvallisuus- ja puolustuspolitiikka

Suomi on toiminut hallituskaudella aktiivisesti Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamiseksi unionin kriisinhallintavalmiuksia kehittämällä. Tavoitteena on ollut vahvistaa unionin toimintakykyä laajentamalla sen käytössä olevaa keinovalikoimaa luomalla valmiudet siviili- ja sotilaalliseen kriisinhallintaan. Suomen EU-puheenjohtajakaudella unionissa päästiin yhteisymmärrykseen kriisinhallintavalmiuksien kehittämisen suuntaviivoista. Hankkeen myötä unionille on perustettu tarvittavat poliittiset päätöksentekorakenteet, poliittis-sotilaalliset elimet sekä sotilaalliset ja siviilivoimavarat kenttätehtävien toteuttamiseksi. Tarkoituksena on, että unioni kykenisi toteuttamaan sekä siviilikriisinhallintatehtäviä eri aloilla että sotilaallisia kriisinhallintaoperaatioita.

Siviilivoimavarojen kehittäminen on edennyt hyvin erityisesti poliisivoimavarojen ja oikeusvaltioasiantuntemuksen kehittämisessä. Unioni on vuoden 2003 alusta käynnistänyt ensimmäisen siviilikriisinhallintaoperaation, poliisitehtävän Bosniassa. Suomi on ilmoittanut unionin käyttöön siviilihenkilöstöä ja osallistuu Bosnian poliisitehtävään sekä poliisivoimin että eri alojen asiantuntijavoimin.

Suomalaisia syyttäjiä, tuomareita ja vankeinhoitohenkilökuntaa on koulutettu siviilikriisinhallintatehtäviin ja he ovat osallistuneet EU:n ja YK:n siviilikriisinhallintaan entisen Jugoslavian alueella sekä Itä-Timorissa. Suomi järjesti ensimmäisenä EU-valtiona kansainvälistä koulutusta siviilikriisinhallintatehtäviin lähteville ja oli muun muassa mukana perustamassa Kosovon vankeinhoitolaitosta.

Unionin sotilaallisia voimavaroja on kehitetty niin, että unioni olisi toimintakykyinen vuonna 2003. Kehitystyö on edennyt suunnitellusti. Voimavaroissa on vielä tiettyjä laadullisia ja määrällisiä puutteita, joita pyritään kehittämään keuhällä 2002 käynnistyneen voimavarojen kehittämissuunnitelman (ECAP, European Capabilities Action Plan) kautta. Suomi on tarjonnut EU:n sotilaallisen kriisinhallintakyvynekehittämiseen monipuolisen joukkopoolin, joka mahdollistaa laajan poliittisen harkinnan päätettäessä osallistumisesta eri tyyppisiin operaatioihin. EU:lle ilmoitettu joukkopooli on sama, joka on ilmoitettu myös YK:lle ja Natolle. Suomen EU:lle tarjoamat joukot kuuluvat myös yhteispohjoismaiseen joukkopooliin (NORDCAPS, Nordic Co-ordinated Arrangement for Military Peace Support) sekä YK:n valmiusprikaatijärjestelyyn (SHIRBRIG, Stand-by High Readiness Brigade for UN-operations).

Suomi on pyrkinyt hallituskaudella edistämään pragmaattista yhteistyötä EU:n ja Naton kesken siten, että EU voisi tarvittaessa saada käyttöönsä Naton resursseja kriisinhallintatehtävissä. Tällä tavoin vältetään kaksikertaisten sotilaallisten rakenteiden luominen Eurooppaan. EU valmistautuu käynnistämään ensimmäisen sotilaallisen kriisinhallintatehtävän, pienen rauhanturvaoperaation entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa vuonna 2003. Hanke on tarkoitus toteuttaa Naton kanssa yhteistyössä toimien.

Suomi on edistänyt aktiivisesti Naton rauhankumppanuusyhteistyön kehittämistä liittoutumatonta Suomea hyödyttävällä tavalla. Suomi on tehnyt useita aloitteita sekä kansallisesti että yhdessä Ruotsin kanssa Naton euroatlanttisessa kumppanuusneuvostossa parantaakseen rauhankumppanimaiden

mahdollisuuksia osallistua kriisinhallintatehtäviin sekä lisätäkseen näiden maiden mahdollisuutta riittävään tiedonsaantiin ja konsultaatioihin rauhankumppanimaita itseään koskevissa turvallisuuspoliittisissa ja kriisinhallintakysymyksissä.

Suomi on kehittänyt kansallisia sotilaallisen kriisinhallinnan voimavaroja osana Naton rauhankumppaniyhteistyötä. Suomi on pyrkinyt myötävaikuttamaan Balkanin kriisin ratkaisemiseen mm. osallistumalla Naton johtamiin kriisinhallintaoperaatioihin Bosnia-Hertsegovinassa ja Kosovossa. Suomi osallistui keskeisellä tavalla Kosovon kriisin ratkaisuun poliittisella tasolla.

Suomi on ottanut aktiivisesti osaa YK:n kriisinhallinta- ja konfliktinestotyöhön ja tukenut YK:n toimintakyvyn vahvistamista kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden edistämiseksi. Suomi on myös lisännyt tukeaan YK-rauhanturvatoiminnalle ja päättänyt lähettää vartio- ja esikuntakomppanian YK-rauhanturvaoperaatioon Etiopian ja Eritrean rajalla. Lisäksi Suomi on osallistunut Afganistanin tilanteen vakautusponnisteluihin lähettämällä siviiliasiantuntijoita ja rauhanturvaajia samoin kuin tukemalla Afganistania merkittävällä rahoituspanoksella.

Suomi on osallistunut Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) turvallisuusyhteistyöhön mm. vahvistamalla ETYJin toimintamahdollisuuksia sekä lähettämällä aikaisempaa enemmän eri alojen asiantuntijoita ETYJin kenttätehtäviin ja vaalitarkkailijoita eri vaalivalvontatehtäviin. Suomi on myös luovuttanut diplomaatteja ETYJin käyttöön päällikkötason tehtävissä Tshetsheniassa ja Albaniassa.

Suomi on osallistunut johdonmukaisesti terrorisminvastaiseen yhteistyöhön mm. YK:ssa, EU:ssa, ETYJissä sekä Naton rauhankumppanuusyhteistyön puitteissa toimeenpanemalla järjestöjen päättämiä toimia kansallisesti sekä tekemällä mm. EU:ssa ja Naton rauhankumppaniyhteistyön puitteissa aloitteita kansainvälisen yhteistyön tiivistämiseksi terrorisminvastaisen toiminnan eri osa-aloilla.

Suomi on liittynyt ns. Avoin taivas -sopimukseen, joka mahdollistaa sopijapuolena olevien valtioiden kesken luottamusta lisäävien valvontalentojen toteuttamisen ennalta sovittujen menettelyjen ja lukumääraisten kiintiöiden mukaisesti.

Valtioneuvosto antoi 2001 eduskunnalle turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon, joka käsittelee Suomen turvallisuuspolitiikkaa ja puolustusvalmiutta vuoteen 2008 saakka. Selonteossa seurataan ja arvioidaan aiemman, vuonna 1997 annetun selonteon toimeenpanoa sekä tarkistetaan siinä esitetyt toimintalinjaukset. Valtioneuvosto on käynnistänyt selonteon mukaiset toimenpiteet, tutkimukset ja selvitykset eduskunnan hyväksyttyä puolustusvaliokunnan selonteosta antaman mietinnön siihen sisältyvine lausuntoineen.

Selontekomenettely on osoittautunut onnistuneeksi tavaksi määrittää turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tavoitteet ja kehittämisperiaatteet riittävän pitkällä aikajänteellä. Valtioneuvosto on päättänyt, että seuraava selonteko annetaan vuonna 2004.

Hallitusohjelman puolustuspolitiikkaa koskevat toimenpiteet ja hankkeet ovat toteutuneet onnistuneesti. Suomen turvallisuuspolitiikan perustana olevaa uskottavaa puolustuskykyä on kehitetty määrätietoisesti valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisten linjausten mukaisesti. Selonteossa hyväksyttiin puolustuksen kehittämisen toimintalinjausien mukainen puolustuksen rahoitustaso, joka on toteutunut myös eduskunnan hyväksymissä talousarvioissa. Puolustuksen suunnitelmallinen rahoitus on merkittävä osa uskottavaa puolustusta.

Osallistuminen kriisinhallintayhteistyöhön on monipuolistunut ja hallitusohjelmassa painotettu yhteistyö Ruotsin ja muiden pohjoismaiden kanssa on syventynyt yhteisen kriisinhallintaprikaatin valmistelun takia.

Puolustusministeriö selvitti vuonna 1999 kansainvälisen toimintaympäristön kehittymisestä aiheutuvat muutostarpeet voimassaolevaan lainsäädäntöön ja voimavarojen uudelleen kohdentamiseen. Eduskunta hyväksyi esityksen rauhanturvaamislain muuttamisesta keväällä 2000, ja laki tuli voimaan 31.12.2000.

Muutoksen seurauksena rauhanturvaamistoiminnan johtaminen organisoitiin uudelleen. Sotilaallisten kriisinhallintaoperaatioiden käytännön toimeenpano on muutoksen jälkeen Pääesikunnan johdossa. Tämä parantaa kriisinhallinnan ja kansallisen puolustuksen yhteensovittamista ja kansainvälisten kokemusten hyödyntämistä kansallisessa puolustuksessa.

Suomi on osallistunut aktiivisesti Euroopan unionin asevientikäytänneseännösten edelleen kehittämiseen korostaen mm. avoimuuden ja jäsenmaiden välisen tiedonvaihdon lisäämistä. Suomi kuuluu niiden maiden ryhmään, jotka harjoittavat tehokasta, vastuullista ja hyvin harkittua vientivalvontaa. Hallitus on tarkoin noudattanut EU:n säännöksiä ja Suomen kansallista lainsäädäntöä kaikissa puolustustarvikkeiden vientiä koskevissa päätöksissään.

Valtioneuvosto vahvisti huoltovarmuuden uudet tavoitteet 2002. Tavoitteiden muuttamisen seurauksena valtion varmuusvarastoja voitiin supistaa 100 miljoonan euron arvosta. Tästä 60 miljoonaa euroa tuloutettiin valtion budjettiin vuoden 2002 aikana ja 40 miljoonaa euroa tuloutetaan vuonna 2003.

Maailmankaupan rakenne ja velkaongelma

Maailman kauppajärjestön WTO:n uuden neuvottelukierroksen aloittamisesta ei pystytty sopimaan tavoitteiden mukaisesti Seattlessa 1999 pidetyssä ministerikokouksessa. Sen sijaan Dohassa marraskuussa 2001 sovittiin uudesta neuvottelukierroksesta, jonka sisältö ja laajuus pitkälti vastasivat Suomen ja Euroopan unionin tavoitteita.

Euroopan unionin ja Afrikan, Karibian sekä Tyynen valtameren alueen valtioiden välinen yhteistyösopimus (ns. Lomé'n sopimus) umpeutui helmikuun 2000 lopulla. Valtaosa uuden sopimuksen sisällöstä saatiin neuvotelluksi Suomen EU-puheenjohtajuuskauden aikana syksyllä 1999. Viimeistely tapahtui kevään 2000 aikana (Cotonoun sopimus). Yhdeksänstä Euroopan kehitysrahastosta päästiin yhteisymmärrykseen unionin jäsenvaltioiden kesken Suomen puheenjohtajuuskaudella.

Suomi on osallistunut koko hallituskauden ajan aktiivisesti köyhimpien maiden velkaongelmien ratkaisuun eri kansainvälisillä foorumeilla, erityisesti Maailmanpankissa ja Kansainvälisessä valuuttarahastossa ja Euroopan unionin talous- ja valtiovarainministereiden ECOFIN-neuvoston kautta. Suomi on tukenut taloudellisesti Maailmanpankin ja valuuttarahaston perustamaa HIPC-maiden (Heavily Indebted Poor Countries) rahastoa.

Tähän mennessä 26 köyhää HIPC-maata on saavuttanut - tiettyihin taloudellisiin ja rakenteellisiin uudistuksiin sitouduttuaan - HIPC-aloitteen ensimmäisen vaiheen, ja näiden velkahelpotusten myötä ne voivat kanavoida aiempaa enemmän resurssejaan köyhyyden vähentämiseen.

Kehitysyhteistyömäärärahojen tasoa on nostettu niin, että talousarvioesityksessä vuodelle 2003 kokonaistaso on käytössä olevien talouskasvuennusteiden mukaan 0,348 % bruttokansantuotteesta. Keväällä 2002 EU-maat päättivät Monterreyn kehitysrahoituskonferenssin yhteydessä 0,39 prosentin BKT-osuuskeskiarvon saavuttamisesta vuoteen 2006 mennessä.

Käynnissä on ollut myös selvitys siitä, miten Suomi voi saavuttaa kehitysyhteistyömäärärahoissaan YK:n suosituksen (0,7 %) mukaisen tason. Selvitysryhmä jätti väliraporttinsa tammikuussa 2003. Raportin ehdotuksen mukaan tavoitteena on saavuttaa 0,55 % vuonna 2007 ja 0,7 % vuonna 2010. Korotus toteutettaisiin asteittain siten, että kehitysyhteistyön laatu ja vaikuttavuus pysyvät korkeatasoisina. Selvitysryhmä jatkaa työtään hallituskauden loppuun asti ja pyrkii herättämään keskustelua aiheesta.

Lähialueyhteistyön toimintastrategia

Lähialueyhteistyön arvioinnit eri sektoreilla, viimeisimpänä energia-alan evaluaatio vuonna 2002, ovat osoittaneet, että yhteistyö on ollut tuloksellista ja kehittynyt myönteisesti. Viranomaisten ja kansalaisten välinen kanssakäyminen Suomen ja kohdemaiden välillä on lisääntynyt. Yhteistyöllä on saavutettu hyviä tuloksia

Hallitus jatkoi aktiivista lähialueyhteistyötä Euroopan unionin pohjoisen ulottuvuuden linjauksiin pohjautuvan toimintastrategian mukaisesti.

Luoteis-Venäjällä prioriteetteja ovat olleet demokratian vakiinnuttaminen ja oikeusvaltion kehittäminen, hallinnon ja lainsäädännön uudistaminen sekä talousuudistuksen tukeminen, ympäristö- ja ydinturvariskien vähentäminen ja turvallisuuden edistäminen. Yhteistyötä ohjasi toimintaohjelma vuosina 2001-2003.

Baltian maiden kanssa harjoitetun yhteistyön painopistesektoreina ovat olleet EU-integraatio, ympäristönsuojelu sekä yleisen turvallisuuden edistäminen.

Suomi on tiivistänyt oikeusyhteistyötä erityisesti Baltian maiden ja Venäjän kanssa tavoitteena oikeusvaltiokehityksen edistäminen ja oikeusviranomaisten välisen suoran yhteistyön kehittäminen.

Kansalaisjärjestöjen omaehtoista toimintaa tuettiin taloudellisesti kaikilla Suomen lähialueilla.

Yhteistyö kansainvälisten rahoituslaitosten ja -järjestöjen kanssa muodosti keskeisen osan lähialueyhteistyön monenkeskistä toimintaosiota. Kansainvälisen ilmastositomuksen toimeenpanoa edistävien ns. Kioton mekanismien kokeiluvaihetta Suomen lähialueilla (Joint Implementation -hankkeet) jatkettiin.

Vuoden 2002 loppuun mennessä lähialueyhteistyöhön on ohjattu valtion talousarvioissa noin 1,1 miljardia euroa. Vuoden 2003 talousarviossa lähialueyhteistyöhön on kohdennettu 38,5 milj. euroa. Lisäksi talousarvioon sisältyy 15 milj. euron sopimuksentekovaltuudet, joiden maksatukset ajoittuvat kolmelle seuraavalle vuodelle.

3 EUROOPAN UNIONI

Euroopan unionin kehittäminen

Hallitus on pyrkinyt johdonmukaisesti edistämään hallitusohjelmassa mainittuja tavoitteita kaikessa EU-politiikassaan. Vuoden 2000 aikana hallitusten välisessä konferenssissa (HVK) neuvoteltuun Nizzan sopimukseen sisältyvät toimielimiä ja päätöksentekoa koskevat ratkaisut takaavat unionin toimielinten välisen tasapainon ja mahdollistavat unionin toimintakyvyn myös seuraavan laajentumisen jälkeen. Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle useita selvityksiä Euroopan unionin kehittämiseen liittyen.

Hallituksen keskeisinä pyrkimyksenä vuoden 2000 HVK:ssa oli unionin päätöksenteon tehostaminen määräenemmistöpäätöksenteon käyttöä lisäämällä. Määräenemmistöpäätöksenteon edistämiseen on edelleen pyritty seuraavaa hallitusten välistä konferenssia valmistelevalle laajapohjaisessa valmistelukunnassa, konventissa. Samoin on painotettu tarvetta edelleen tehostaa ja yksinkertaistaa päätöksentekoa unionin toimielimissä sekä lisätä unionin avoimuutta ja seurattavuutta. Osana seuraavan hallitusten välisen konferenssin valmistelua hallitus on tukenut oman oikeusperustan luomista hyvää hallintoa koskevalle sääntelylle.

Euroopan unionin kehittämistä koskevan kansalaiskeskustelun tukemiseksi hallitus perusti keväällä 2001 kansalaisjärjestöfoorumin, joka kokoaa yhteen liki 90 järjestöä eri aloilta. Foorumin puheenjohtajana toimii pääministeri. Foorumi on kokoontunut keskimäärin neljästi vuodessa ja käynyt keskustelua unionin tulevaisuuteen liittyvistä kysymyksistä sekä laajentumisesta.

Hallitus on pyrkinyt edistämään Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella 1999 keskeisesti esillä ollutta hanketta neuvoston toiminnan kehittämiseksi. Sevillassa kesäkuussa 2002 hyväksyttiin Suomen kannattamat uudet ohjeet neuvoston työskentelystä ja Eurooppa-neuvoston kokousten valmistelusta. Hallitus on lisäksi osallistunut aktiivisesti eurooppalaista hallintotapaa koskevaan keskusteluun ja esittänyt näkemyksiään komissiolle hankkeen edetessä.

Suomi on tukenut voimakkaasti komission hallinnon uudistusta ja siihen liittyvien 98 yksityiskohtaisen ehdotuksen toteuttamista käytännössä. Erityisesti on kiinnitetty huomiota terveiden taloushallintoperiaatteiden toimeenpanoon.

Unionin toimielinten toiminnan avoimuutta on edistetty antamalla 2001 EY:n perustamissopimuksen 255 artiklan mukaisesti asetus Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission asiakirjojen saattamisesta yleisön tutustuttavaksi (ns. avoimuusasetus). Suomi pystyi vaikuttamaan merkittävästi asetuksen sisältöön ja tulos täyttää pitkälti sille Suomessa asetetut tavoitteet. Asetuksen täytäntöön panemiseksi on sittemmin muutettu myös neuvoston ja muiden toimielinten työjärjestyksiä.

Perusoikeussuojaa unionin toiminnassa kehitettiin merkittävästi, kun neuvosto, komissio ja Euroopan parlamentti hyväksyivät joulukuussa 2000 EU:n perusoikeuskirjan. Suomen aloitteesta perusoikeuskirjaan sisällytettiin mm. hyvää hallintoa koskeva määräys. Perusoikeussuojan vahvistaminen on otettu myös Euroopan unionin tulevaisuutta käsittelevän valmistelukunnan asialistalle. Suomi on pitänyt konventissa aktiivisesti esillä kysymystä unionin liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

Suomen puheenjohtajakaudella lokakuussa 1999 järjestetty Tampereen Eurooppa-neuvosto muodosti keskeisen askeleen vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen luomisessa. Alueen kehittämiseen liittyvät elementit ovat vireillä unionin toimielimissä. Suomi on toistuvasti painottanut kehityksen vauhdittamisen tärkeyttä ja on erityisesti Yhdysvalloissa 11.9.2001 tapahtuneiden terroristihyökkäysten jälkeen saanut laajaa tukea.

Ensimmäiset käytännön toteutukset rikosoikeuden alalla ovat eurooppalaista pidätysmääräystä ja jäsenvaltioiden välisiä rikosentekijäin luovuttamismenettelyjä, rikosuhrin asemaa, maksuvälineisiin liittyvien petosten ja väärennösten torjuntaa sekä euron suojaamista koskevat päätökset. Samoin on päätetty kansallisista syyttäväviranomaisista koostuvan Eurojust-yksikön ja Euroopan rikosentorjuntaverkoston perustamisesta. Yksityisoikeudellisen yhteistyön alalla on edistetty tuomioiden ja päätösten vastavuoroista tunnustamista ja yhteisten prosessuaalisten minimisääntöjen kehittämistä.

Suomen ehdotus Euroopan unionin uudeksi strategiaksi järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisystä ja kontrollista hyväksyttiin. Samoin vahvistettiin unionin huumausaineiden vastainen strategia.

Tampereen Eurooppa-neuvoston päätösten toteuttaminen on edennyt suunnitelmien mukaisesti. Suositusten mukaisesti mm. poliisipäälliköiden Task Force kokoontuu säännöllisesti ja Euroopan poliisiakatemian (CEPOL) työ on käynnistynyt. Euroopan poliisiviraston, Europolin mandaattia on laajennettu tavoitteena viraston toiminnan tehostaminen kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Suomen ehdotuksen perusteella Sevillan huippukokouksessa päätettiin jäsenmaiden rajapäälliköistä muodostuvan ohjausryhmän perustamisesta ja se sai ohjattavakseen EU:n ulkorajojen valvonnasta hyväksytyn suunnitelman toimeenpanon. Tavoitteena on kehittää toimenpiteitä henkilöiden vapaan liikkuvuuden tavoitteen saavuttamiseksi ilman turvallisuusriskejä niin nykyisillä ulkorajoilla kuin unionin laajentumisen yhteydessä syntyvillä uusilla ulkorajoilla.

Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaan henkilöiden liikkuvuuteen liittyvän politiikan tulee olla kokonaisvaltaista ja siinä on otettava huomioon poliittiset, ihmisoikeus- ja kehitysyhteistyöasiat niin lähtö- kuin kauttakulkumaissakin. Kumppanuus kolmansien maiden kanssa on avaintekijä, jotta tällaista politiikkaa voidaan onnistuneesti ja yhteisesti edistää. Tampereella asetettiin tavoitteeksi se, että unionin kansalaisille jo kuuluvat vapaudet ja oikeudet olisivat mahdollisimman pitkälti myös niiden kolmansien valtioiden kansalaisten ulottuvissa, jotka oleskelevat unionin alueella laillisesti.

Eurooppa-neuvosto päätti joulukuussa 2001 Laekenissa pitämässään kokouksessa, että se hyväksyy Tampereen päätelmien perusteella mahdollisimman pian yhteisen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan. Käytännössä yhteisen maahanmuuttopolitiikan luominen on edennyt hitaasti. Kesällä 2001 saatiin valmiiksi direktiivi tilapäisestä suojelusta. Suomessa on ulkomaalaislakiin jo lisätty tilapäistä suojelua koskevat säännökset. Useita muita säädösehdotuksia on vireillä. Yhteisestä turvapaikkajärjestelmästä komissio on tehnyt kolme säädösehdotusta. Marraskuussa vuonna 2000 valmistui ehdotus direktiiviksi turvapaikkamenettelyissä noudatettavista vähimmäisvaatimuksista. Asiasta on tehty äskettäin uusi ehdotus. Direktiivi on ensimmäinen askel yhteisen turvapaikkapolitiikan luomiseksi.

Tampereen Eurooppa-neuvostossa unioni päätti pyrkiä kohti yhteistä eurooppalaista turvapaikkajärjestelmää, joka perustuu Geneven pakolaissopimuksen täysimääräiseen ja kattavaan soveltamiseen. Käytännön lainsäädäntötyö turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikan yhtenäistämiseksi on parhaillaan käynnissä. Neuvoteltavana ovat mm. pakolaisaseman määrittelyä ja toissijaisen suojelun myöntämistä koskeva direktiivi sekä direktiivi turvapaikkamenettelyjen vähimmäisvaatimuksista.

Euroopan unionin Venäjä-strategia hyväksyttiin Kölnin Eurooppa-neuvostossa kesäkuussa 1999 unionin ensimmäisenä ulkosuhdestrategiana. Suomen puheenjohtajuuskaudella käynnistettiin strategian toimeenpano laatimalla ensimmäinen toimintaohjelma. Strategiaa on toteutettu tämän jälkeen kunkin puheenjohtajamaan omalle toimikaudelleen laatiman työohjelman avulla. Suomen hallitus on kaiken aikaa osallistunut toimeenpanoon aktiivisesti. Mm. talouskysymykset ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta ovat olleet keskeisesti esillä.

Venäjä-strategia on voimassa kesäkuuhun 2003. Uusiminen ajoittuu Kreikan puheenjohtajuuskaudelle. Vaikka nykyiseen strategiaan kirjatut tavoitteet ovat edelleen relevantteja, Suomi kannattaa

selkeyttämistä ja päällekkäisyyksien karsimista. Euroopan unionin pohjoisen ulottuvuuden politiikka ja Wider Europe -hankkeet on kyettävä linkittämään uuteen Venäjä-strategiaan sopusointuisella ja toisiaan tukevalla tavalla.

Suomen tavoitteissa Euroopan unionin työllisyysstrategian kehittämiseksi (mm. konkreettiset työllisyysastetavoitteet, työvoiman saatavuus, elinikäinen oppiminen ja työelämän laadun kehittäminen) on onnistuttu. Parhaillaan on käynnissä kokonaisuudistus, jonka pohjalta uusi strategia vahvistetaan kesäkuun 2003 Eurooppa-neuvostossa.

Sosiaalipolitiikassa vahvistettiin jäsenmaiden välistä yhteistyötä Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella tehtyjen päätösten mukaisesti ja Lissabonin strategian osana. Avoimen koordinaation menetelmää sovellettiin köyhyydessä ja sosiaalisessa syrjäytymisessä sekä eläkepolitiikassa. Avoimen koordinaatiomenetelmän mukaista yhteistyötä valmisteltiin terveystieteissä ja työn kannustimissa. Kokemukset avoimen koordinaation menetelmän soveltamisesta ovat sosiaalipolitiikassa varsin myönteisiä. Lisäksi komissio käynnisti neuvoston päätelmien mukaisesti korkean tason pohdinnan potilaiden liikkuvuudesta ja terveydenhuollon kehityssuunnauksista Euroopan unionissa.

Euroopan unionin laajentuminen

Laajentuminen on ollut koko hallituskauden ajan yksi Suomen EU-politiikan prioriteetteja. Suomi on tukenut laajentumista ja toiminut tehokkaasti laajentumisprosessin eteenpäin viemiseksi Eurooppa-neuvostoissa vahvistettujen periaatteiden pohjalta. Suomen edut neuvotteluissa on pyritty turvaamaan. Kansalaistiedotuksen ohella keskustelua laajentumisen vaikutuksista on pyritty tehostamaan mm. pääministerin koolle kutsumalla kansalaisfoorumilla.

Hallituskauden aikana on toteutettu suuri joukko laajentumiseen kytkeytyviä hankkeita. Helsingin Eurooppa-neuvostossa päätettiin Unkarin, Puolan, Viron, Kyproksen, Tshekin tasa-vallan ja Slovenian ohella neuvottelujen aloittamisesta kuuden muun liittymisprosessissa olevan hakijamaan eli Latvian, Liettuan, Maltaan, Slovakian tasavallan, Bulgarian ja Romanian kanssa. Lisäksi hyväksyttiin hakijamaiden joukkoon Turkki, jonka on määrä liittyä unioniin samojen kriteerien perusteella, joita sovelletaan muihin hakijamaihin.

Euroopan unionin asettamaa neuvotteluajataulua on noudatettu ja asetetut tavoitteet on pystytty täyttämään hyvin. Vuoden 2002 loppuun mennessä laajentumisneuvottelut saatiin päätökseen 10 edistyneimmän hakijamaan Kyproksen, Tshekin tasavallan, Unkarin, Latvian, Liettuan, Viron, Maltaan, Puolan, Slovakian tasavallan ja Slovenian kanssa. Näiden maiden osalta valmistellaan parhaillaan liittymissopimusta, joka on tarkoitus allekirjoittaa huhtikuussa 2003.

Sopimuksen ratifioimisen jälkeen jäsen- ja hakijamaissa uudet jäsenmaat liittyvät Euroopan unioniin 1.5.2004 lukien. Neuvotteluja jatketaan edelleen Bulgarian ja Romanian kanssa. Tavoitteena on jäsenyyden toteutuminen vuonna 2007 edellyttäen, että jäsenyyskriteerit ja muut ehdot täyttyvät. Turkin osalta neuvottelujen aloittamista tarkastellaan joulukuussa 2004 kokoontuvassa Eurooppa-neuvostossa komissiolta saatavan selvityksen ja suosituksen perusteella.

EU:n laajenemista ja hakijamaiden mahdollisuuksia täyttää ns. Kööpenhaminan kriteerit on tuettu osallistumalla aktiivisesti nykyisten ja tulevien jäsenmaiden keskeiseen yhteistyöhön ja välittämällä suomalaista asiantuntemusta hakijamaiden hallinnon kehittämiseen. Ns. twinning-toiminnan puitteissa suomalaiset ministeriöt, virastot ja laitokset ovat osallistuneet eri sektoreilla yli 50 kehittämishankkeeseen unionin tulevissa jäsenmaissa.

Suomi on tukenut useiden hakijamaiden, erityisesti Baltian maiden oikeus- ja rajaturvallisuusjärjestelmien kehittämistyötä. Tätä on tehty muun muassa järjestämällä asiantuntija-apua, koulutusta ja yhteisiä kehittämishankkeita. Aiheina ovat olleet muun muassa lainsäädännön kehittäminen ja oikeusreformi, tuomioistuinpäätösten täytäntöönpano, vankeinhoito, oikeuslaitoksen tietohallinto, kansainvälinen oikeusapu sekä rajavalvonta. Yhdessä Ruotsin ja Ranskan kanssa toteutettu Phare-hanke, jolla parannettiin Baltian maiden kykyä tarjota kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa, on sittemmin toiminut esikuvana muissa hakijavaltioissa järjestettävillä hankkeilla. Rajavalvonnan kehittäminen on toteutettu Liettuassa ja Latviassa Twinning-hankkeina.

Suomi on toiminut aktiivisesti erityisesti Itämeren ympäristönsuojelun edistämiseksi laajentumisneuvottelujen yhteydessä ja antanut asiantuntijatukea Unkarille ja Virolle niiden ympäristönsuojelulainsäädännön ja -hallinnon kehittämiseksi.

Pohjoinen ulottuvuus

Hallitus osallistuu aktiivisesti Santa Maria de Feirassa hyväksytyn Euroopan unionin pohjoisen ulottuvuuden ensimmäisen toimintaohjelman (2000-2003) täytäntöönpanoon tukemalla puheenjohtajamaita ja komissiota. Toimintaohjelma määrittelee tavoitteet ja toimenpiteet eri sektoreilla, kuten ympäristö ja luonnonvarat, oikeus- ja sisäasiat, kaupan ja investointien edistäminen, terveys, energia, liikenne, tietoyhteiskunta, ydinturva, tiede- ja tutkimus sekä rajat ylittävä yhteistyö.

Tanskan puheenjohtajuuskaudella päätettiin pohjoisen ulottuvuuden toisen toimintaohjelman laatimisesta, jota varten Luxemburgin ulkoministerikokous hyväksyi ns. suuntaviivapaperin. Siinä korostetaan unionin jäsen- ja partnerimaiden, alueellisten järjestöjen, paikallistason toimijoiden sekä tiede- ja elinkeinoelämän osuutta pohjoisen ulottuvuuden toimeenpanossa. Euroopan komissio on käynnistänyt toimintaohjelman valmistelut. Uusi toimintaohjelma hyväksyttäneen Kreikan tai Italian puheenjohtajuuskaudella.

Suomen painopisteet pohjoisen ulottuvuuden toista toimintaohjelmaa varten hyväksyttiin EU-ministerivaliokunnassa lokakuussa 2002. Suomi korostaa erityisesti rajat ylittävää yhteistyötä sekä ympäristökumppanuuden, energia- ja liikenneyhteistyön ja tietoyhteiskunnan kehittämistä. Suomi on myös ehdottanut sosiaali- ja terveysalan kumppanuusohjelman laatimista. Suomen painopisteet ovat sisältyneet Luxemburgin suuntaviivapaperiin.

Suomen painopisteissä ympäristökumppanuuden ensisijaisina kohteina ovat Pietarin ja Kaliningradin jätevedenpuhdistamot sekä Kuolan ydinjätteet. Suomi toivoo, että heinäkuussa perustettuun rahastoon, jonka tavoitetaso on 200 milj. euroa, liittyisi uusia lahjoittajamaita. Suomi osallistuu rahastoon yhteensä 10 milj. eurolla vuosina 2002-2006.

Alueelliset neuvostot, kuten Itämeren valtioiden neuvosto, Barentsin euroarktinen neuvosto sekä Pohjoismaiden neuvosto ja ministerineuvosto toimivat pohjoisen ulottuvuuden koordinaatio- ja tiedonvaihtofoorumeina sekä hankkeen prioriteettien määrittelijöinä. Suomi toimii Itämeren valtioiden neuvoston puheenjohtajana kesästä 2002 kesään 2003. Pohjoiseen ulottuvuuteen kuuluvan Itämeren alueen maiden välisen energiayhteistyön mandaattia päätettiin jatkaa Vilnassa 2002 pidetyssä energiaministerien kokouksessa.

Arktisen neuvoston puheenjohtajana Suomi toimi aktiivisesti Euroopan komission kiinnostuksen lisäämiseksi arktista yhteistyötä kohtaan. Suomen kaksivuotinen puheenjohtajuus päättyi Inarissa 2002 pidetyssä Arktisen neuvoston ulkoministerikokouksessa. Arktiset kysymykset on myös otettu näkyvästi huomioon suuntaviivoissa pohjoisen ulottuvuuden toista toimintaohjelmaa varten.

Suomi pitää laajentuneen unionin itäisen ulkorajan yli käyvän yhteistyön lisäämistä tärkeänä. Kööpenhaminan huippukokouksen päätelmissä kiinnitetään huomiota rajat ylittävään yhteistyöhön. Tähän sisältyisi myös rahoitusjärjestelmä, joka yhdistäisi Euroopan unionin ulkorajoille suuntautuvat Interreg- sekä Tacis-ohjelmat.

Pohjoisen e-ulottuvuuden toimintaohjelman (NeDAP) täytäntöönpanoa jatketaan. Ruotsi toimi toimintaohjelman täytäntöönpanosta vastaavan virkamieskomitean puheenjohtajana vuoden 2002 loppuun. Suomi on Saksan kanssa vetovastuussa toimintaohjelman eSkill-osiosta.

Pohjoisen ulottuvuuden kansallisen työryhmän mandaatti uusittiin 2002. Työryhmän tehtävänä on pääasiassa pohjoisen ulottuvuuden foorumien valmisteleminen.

Pohjoisen ulottuvuuden tavoitetta on tuettu useilla hallinnonaloilla mm. käynnistämällä poliisi-tulli-rajavartiolaitys -yhteistyö Suomen sekä Baltian maiden että Venäjän vastaavien viranomaisten kanssa. Suomi-Norja-Venäjä ja Suomi-Viro-Venäjä rajaviranomaisten kolmikantayhteistyössä käynnistettiin tavoitteiden mukainen tietojen vaihto sekä toteutettiin yhteisiä rajavalvonta- ja meripelastusharjoituksia.

Liikenne- ja viestintäasiat ovat alusta alkaen olleet pohjoinen ulottuvuus -aloitteen painopistealueita. Hallituskauden aikana on mm. panostettu infrastruktuurin kehittämiseen ja rahoituksen varmistamiseen, logistiikan ja telematiikan edistämiseen sekä markkinoiden yhdentymiseen ja markkinoille pääsyn edistämiseen.

Euroopan unioniin liittyviä kysymyksiä on käsitelty myös muissa seurantaraportin luvuissa.

4 TALOUS JA TYÖLLISYYS

Talouspolitiikan päälinja

Hallituksen talouspolitiikan päätavoite on ollut työllisyyden parantaminen, mikä edellyttänyt vakaan talouskasvun turvaamista. Hallituksen ohjelman keskeiseksi tavoitteeksi asetettiin, että työllisyysaste lähenee 70 %:a. Tavoitteen vaativuutta osoittaa, että Euroopan unionin työllisyysstrategiassa pyritään 70 prosentin työllisasteeseen vasta vuonna 2010. Korkea työllisyysaste on myös talouden kasvuedellytysten, julkisen talouden tasapainon ja hyvinvointivaltion rahoitusperustan turvaamiseksi Suomelle välttämätön.

Kehitys on kulkenut työllisyystavoitteen suuntaisesti, joskaan tavoitetta ei aivan ole saavutettu. Keskimääräinen työllisyysaste on noussut hallituskaudella noin 1,5 prosenttiyksiköllä ollen noin 68 prosenttia 2003. Tämä vastaa 2,4 miljoonaa työllistä. Työpaikkojen kasvu on ollut ripeää. Viimeisten neljän vuoden aikana työpaikkojen määrä on kasvanut noin 150 000:lla.

Työllisyysasteen nousu on pysähtynyt hallituskauden lopulla. Tämä johtuu ennen kaikkea talouskasvun voimakkaasta hidastumisesta.

Hallitus on noudattanut johdonmukaisesti hallitusohjelmassa asetettuja talouspolitiikan tavoitteita. Harjoitettu budjetti-, rakenne- ja tulopolitiikka on vahvistanut kansantalouden vakautta ja ylläpitänyt kohtuullista työllisyyskehitystä talouden kasvun viime aikaisesta voimakkaasta hidastumisesta huolimatta.

Hallitus on pitkäjänteisesti alentanut työn verotusta työllisyyden ja talouden kasvun tukemiseksi. Erityisesti pienituloisten verotusta on alennettu selvästi. Ansiotuloverojen kevennys on tukenut myös maltillista palkkapolitiikkaa, kotitalouksien ostovoiman kehitystä ja kotimaista kysyntää.

Hallituskaudella on uudistettu määrätietoisesti yksityisen sektorin työeläkejärjestelmää julkisen talouden ja eläkejärjestelmän kestävyys turvaamiseksi ja eläkkeelle siirtymisen myöhentämiseksi. Julkisen sektorin eläkejärjestelmän uudistamista koskevia lakiesityksiä valmistellaan siten, että ne voidaan antaa uudelle eduskunnalle keväällä 2003. Lisäksi on selvitetty keinoja edistää lakisääteisen työeläkejärjestelmän kilpailuolosuhteita työeläkejärjestelmän toiminnan tehostamiseksi ja työeläkevarojen tuoton parantamiseksi.

Hallituskaudella toteutettu työttömyysturvan kokonaisuudistus tulee asteittain voimaan vuodesta 2003 alkaen. Pääosa uudistuksista astuu voimaan vuoden 2005 alusta. Eläke- ja työttömyysturvan uudistukset parantavat selvästi taloudellisia kannusteita työelämässä pysymiseen sekä työn hakemiseen ja vastaanottamiseen.

Työllisyyden parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi hallitus on suunnannut toimenpiteitä työnvälityksen tehostamiseen, työvoiman osaamisen parantamiseen sekä aktiivisiin työllistämistoimiin. Hallituksen panostukset erityisesti koulutukseen ovat olleet tuntuvia.

Viime vuosikymmenen laman seurauksena työttömyydestä muodostui keskeinen syrjäytymistä lisäävä tekijä. Työttömyysaste on laskenut vuoden 1999 10,2 prosentista vuoden 2002 9,1 prosenttiin.

Työttömyyden pitkittyessä siihen liittyy kasvavassa määrin muita huono-osaisuuden ominaisuuksia, köyhyyttä, huonoa terveyttä ja irtautumista yhteiskunnan toiminnasta. Onkin keskeistä, että työttömyyden pitkittyminen saadaan estettyä.

Kun yleensä EU-maissa työttömistä työnhakijoista puolet on pitkäaikaistyöttömiä, on heidän määränsä Suomessa alentunut 28 prosentista (vuonna 1999) 26 prosenttiin (vuonna 2002). Yhdenjaksoisesti yli vuoden työttömänä olleiden pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä on alentunut. Myös toistuvaistyöttömien ja työvoimapolitiikan toimenpiteiltä työttömäksi jäävien määrät ovat laskeneet kaikkien työttömien työnhakijoiden määrää nopeammin.

Pitkäaikaistyöttömien osuuden aleneminen on johtunut ennen muuta aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteiden suuntaamisesta. Tähän on vaikuttanut myös kahdessa vaiheessa toteutettu työvoimapolitiikan järjestelmäuudistus ja siihen liittynyt yhdistelmätoimen käyttöönnotto, mikä tuki

kohdistuu juuri pitkään työttömänä olleiden työllistämiseen. Ennalta ehkäisevä vaikutus on lisäksi kotoutumislainsäädännöllä, jolla järjestetään uusien maahanmuuttajien kielikoulutus ja tuetaan heidän yhteiskuntaan integroitumista. Vuonna 2002 valmistui toimenpideohjelma nuorten osallisuuden edistämiseksi.

Vuonna 1998 aloitettua työvoimapolitiikan perusuudistusta jatkettiin vuonna 2002, jonka mukaan aktiivinen omaehtoinen työnhaku on nyt työttömän työnhakijan päätoimi ja työttömyysaikainen toimeentuloturva on vastike siitä. Päätoiminen työnhaku tarkoittaa palkkatyön etsimisen lisäksi myös valmiutta 1) hakeutua ja osallistua tarjolla oleviin työllistämistä edistäviin toimenpiteisiin, 2) antaa työvoimatoimistolle ammatillista osaamistaan, työkokemustaan, koulutustaan ja työkykyään koskevat tiedot sekä 3) osallistua työnhakusuunnitelman tekemiseen ja toteuttamiseen.

Työmarkkinatuen aktivointia käsitelleen projektin ehdotuksesta on kokeiluluonteisesti perustettu useiden viranomaisten yhteistyöhön perustuvia ns. yhteispalvelupisteitä. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on työmarkkinoilta jo putoamassa olevien saaminen työmarkkinakelpoisiksi. Työvoimatoimistoissa kartoitetaan tarvetta siirtää jotkin asiakkaat työkyvyttömyysetuuksien piiriin.

Syrjäytymiskysymystä käsitellään lisäksi seuraavissa, vielä meneillään olevissa vuoden 2003 alussa valmistuvissa projekteissa: Rakenteellisen työttömyyden purkaminen, Varautuminen suurten ikäluokkien aiheuttamaan työmarkkinamuutokseen sekä Maahanmuuttopolitiikan tulevat haasteet.

Tasa-arvon edistäminen eri väestöryhmien ja maan eri alueiden välillä talouspolitiikan keinoin on ollut hallituksen prioriteetteja. Keskeinen tasa-arvoon vaikuttava tekijä on työllisyyden kasvu ja työttömyyden vähentyminen.

Eri alueiden väliset työllisyys- ja työttömyyserot ovat kasvaneet vuodesta 1999 vuoteen 2001 kuten yleensäkin nopean taloudellisen kasvun aikana. Vuonna 2002 eri alueiden väliset erot ovat kuitenkin kaventuneet, sillä työllisyys on kasvanut ja työttömyys laskenut eniten muualla kuin Etelä-Suomessa ja taajamissa. Työttömyys on vastaavasti lisääntynyt maan parhailla työllisyysalueilla.

EU:n rakennerahasto-ohjelmien keskeisenä tavoitteena on taloudellisen kasvun ja työllisyyden edistäminen. Edellisen ohjelmakauden rakennerahastovaroilla on vaikutettu uusien ja säilytettyjen työpaikkojen muodostumiseen ja uusien yritysten perustamiseen. Euroopan sosiaalirahaston ESR:n hankkeisiin osallistuneiden määrä ylitti huomattavasti asetetut tavoitteet. Kuluvan ohjelmakauden väliarvioinnit valmistuvat vuoden 2003 lopussa. Tilastoseuranta, indikaattorit ja arviointiraportit osoittavat varsin hyvää kehitystä.

Hallitus on toteuttanut toimenpiteitä, kuten Kansallinen ikäohjelma, jotka vähentävät varhaista eläkkeelle siirtymistä ja mahdollistavat työhön osallistumisen eri elämäntilanteissa. Eläkkeelle siirtymisikä on viime vuosikymmenen laman jälkeen noussut niin, että vuonna 2001 eläkkeelle siirtymisikä, 59,3 vuotta, oli korkeampi kuin kertaakaan 1990-luvulla. Ikääntyneitten työllisyystilanne on parantunut. Työelämässä olevat jatkavat entistä pitempään työssä, ja ikääntyneiden työttömäksi joutuneiden työllistyminen on parantunut.

Ikääntyneiden 55-64-vuotiaiden, sekä miesten että naisten, työllisyys on kasvanut vuoden 1998 jälkeen nopeammin kuin millään nuoremmalla ikäryhmällä. Vuonna 2001 55-59-vuotiaat olivat ainoa ikäryhmä, jonka työllisyysaste oli korkeampi kuin ennen 1990-luvun lamaa. Vuonna 2002 on myös 60-64-vuotiaiden arvioitu työllisyys ylittänyt lamaa edeltäneen tason.

Hyödyke- ja pääomamarkkinoiden toimivuuden parantamisessa hallituksen keskeisiä painopistealueita ovat olleet kilpailuympäristöä ja markkinoille pääsyä tehostavat toimenpiteet sekä yrittäjyyden edistäminen. Sektorikohtaisia yritystukia on karsittu ja suunnattu tukitoimia yritysten toimintaedellytysten kehittämiseen ja aineettomiin investointeihin. Yritystukijärjestelmää on yksinkertaistettu, tukien valvontaa on tehostettu ja vaikuttavuuden arviointia kehitetty. Yrittäjyyden edistämiseksi hallitus käynnisti vuonna 2000 yrittäjyyshankkeen.

Pääomamarkkinoiden toimivuutta on parannettu kehittämällä sijoitusvarallisuutta koskevaa sääntelyä kansainvälisen käytännön ja kehityksen mukaisesti. Samalla on kiinnitetty huomiota markkinoiden valvontaan ja koordinaatioon. Itsesääntelyyn perustuva tehostettu sisäpiirisäännöstö syntyi osakemarkkinoiden osapuolten kesken valtiovarainministeriön ja muiden viranomaisten tuella.

Markkinapaikan likvidisyyttä ja sen edellytyksiä palvella yrityksen rahoituksen hankintaa ja kansainvälisiä yhteistyötahoja on edistetty tehostamalla arvopaperien kauppaselvitysjärjestelmää ja palveluketjun toimintaa. Sijoituskohteiden tasapuolisia kilpailuedellytyksiä on parannettu luopumalla pankkitalletusten koron verottomuudesta. Lainsäädäntö kiinnitysluottopankeista, jotka voivat joukkovelkakirjalainoilla hankituilla varoilla myöntää yleisölle luottoja asunto- tai kiinteistövakuutta vastaan, tuli voimaan vuoden 2000 alusta. Yritysten tilinpäätösten vertailukelpoisuutta lisäävien kansainvälisten tilinpäätösstandardien käyttöönottoa on ryhdytty valmistelemaan.

Arvopaperien kauppaselvitysjärjestelmää ja palveluketjutoimintaa on tehostettu. Arvopaperimarkkinoiden kotimaisen ja kansainvälisiin kilpailuympäristön muutoksiin varautumisella on pyritty edistämään koti- ja ulkomaisilla arvopaperimarkkinoilla kehitettyjen ja kehitettävien uudenlaisten rahoitusvälineiden käyttöönottoa ja julkista kauppaa myös Suomessa. Samoin arvopaperimarkkinoilla tapahtuvaa palveluntarjoajien välistä koti- ja ulkomaista kilpailua silmälläpitäen on lisätty mahdollisuuksia julkisen kaupankäynnin järjestämiseen. Rahoitusmarkkinasektorin toimialaliukuma- ja yhdentymiskehityksen seurauksena välttämättömiksi tulleet lainmuutosehdotukset rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnan tehostamiseksi tulivat voimaan vuoden 2002 alkupuolella.

Hallituskaudella on lisäksi valmisteltu lakiesitys, joka parantaa arvopaperimarkkinoiden valvonnan edellytyksiä. Merkitystä on myös eduskunnan ennen vuodenvaihdetta 2003 hyväksymillä luottolaitostoinnasta annetun lain muutoksilla.

Euroopan talouspolitiikka

Hallituskauden aikana valmisteltiin ja toteutettiin euron käyttöönotto Suomen osalta. Työ perustui laajaan viranomaisten ja elinkeinoelämän väliseen yhteistyöhön. Euro otettiin käyttöön vuoden 2002 alusta, ja käyttöönotto on selvitysten perusteella voitu todeta onnistuneeksi.

Euroalueen talouskehitys on vaihdellut hallituskauden aikana. Yhteinen rahapolitiikka euron käyttöönoton myötä on toiminut Suomen osalta, eikä ongelmia juuri ole ilmennyt. Korkotaso ja euron arvo ovat olleet suurelta osin sopusoinnussa talouspolitiikan tavoitteiden kanssa. Euron käyttöönotto on kuitenkin lisännyt tarvetta tiivistää talouspolitiikan koordinaatiota euroalueella sekä kasvattanut erityisesti rakennepolitiikan ja –uudistusten merkitystä.

Talouspolitiikan koordinaatio EU-tasolla ja euroryhmän puitteissa tapahtuva epävirallinen yhteistyö ovat toimineet hyvin. Ne ovat lisänneet vakautta ja talouspolitiikkaan kohdistuvaa luottamusta pitkittyneessä maailmantalouden laskusuhdanteessa. Vaikeat ulkoiset olosuhteet eivät ole aiheuttaneet merkittäviä säröjä vakaus- ja kasvusopimuksen puitteissa harjoitettavaan talouspolitiikkaan. Viimeksi tulevaisuuskonventin yhteydessä on todettu, että EU-tason talouspolitiikan koordinaation perusteisiin ei ole tarpeen puuttua.

Suomen asema ja edustus talous- ja valtiovarainministereiden ECOFIN-neuvoston alaisessa politiikkakoordinaatiossa ja euroalueen talousyhteistyössä on ollut näkyvä ja vahva. Suomen puheenjohtajakauden aikana neuvostolle valmisteltu raportti talouspolitiikan koordinaatiosta talous- ja rahaliiton EMU:n kolmannen vaiheen aikana, jossa korostettiin talouspolitiikan suuntaviivojen merkitystä sekä yhteisten suuntaviivojen ja suositusten täytäntöönpanoa ja seurantaa, on vaikuttanut keskeisesti sekä Lissabonissa sovittuun yhteiseen talous- ja työllisyysstrategian muotoutumiseen että käynnissä olevaan uudistukseen, joka koskee koordinaatioprosessien virtaviivaistamista.

Kansainvälisen rahoitusjärjestelmän vakauteen ja sen ongelmakohtiin on kiinnitetty huomiota. Valtiovarainministeriössä valmistui ensimmäinen kansainvälistä rahoitusarkkitehtuuria koskeva selvitys vuonna 1998. Aiheesta laadittiin ensimmäinen seurantaraportti vuonna 2000 ja vuonna 2001 valmistui työryhmäraportti, jossa arvioitiin kansainvälisen rahoitusjärjestelmän kehittämiseksi tehtyjä ehdotuksia ja niiden toteuttamista.

Euroopan unioni on osaltaan jatkanut toimia kansainvälisen rahoitusjärjestelmän vakauden kehittämiseksi niiden linjausten mukaisesti, joista sovittiin kesäkuussa 1999 Kölnin Eurooppa-neuvostossa. Myös kysymys spekulatiivisten pääomaliikkeiden aiheuttamista häiriöistä on ollut esillä keskusteluissa. Tätä tarkoitusta varten valtiovarainministeriö tilasi erityisselvityksen asiantuntijaryhmältä, jonka työ valmistui vuoden 2001 lopulla. Työryhmän työn tuloksilla on ollut selvä vaikutus samaan aikaan EU-tasolla laadittuun vastaavaan selvitykseen. Suomi on ollut aloitteellinen keskusteltaessa rahoitusjärjestelmän vakauden vahvistamisesta sekä globaalilla että eurooppalaisella tasolla.

Kansainvälisen rahoitusjärjestelmän vakaus ja toimivuus joutuivat syyskuussa 2001 terroristihyökkäysten seurauksena koetukselle, josta selvitettiin huomattavan vähäisillä välittömillä seurausvaikutuksilla.

Suomi on johdonmukaisesti tukenut haitallisen verokilpailun vähentämiseen tähtäävää työtä. Myös korkotulojen verotukseen liittyen Suomi on pyrkinyt edesauttamaan ratkaisun löytämistä ns. säästödirektiivin ja laajemmin ottaen koko veropaketin hyväksymiseksi. Lopullista päätöstä ei kuitenkaan ole saatu aikaan. Energiaverotuksen osalta tavoitetta vähimmäisverotasojen määrittämiseksi on pyritty mahdollisuuksien mukaan ajamaan eteenpäin.

Finanssipolitiikan linja

Julkisen talouden hoitamisella on euroalueen oloissa entistä suurempi merkitys kansantalouden kasvun turvaajana. Vaalikauden aikana ovat lisäksi korostuneet työllisyyden paranemista tukevat veroratkaisut.

Valtion velka suhteessa bruttokansantuotteeseen alenee hallituskaudella vuoden 2003 loppuun mennessä 15 prosenttiyksiköllä, noin 41½ prosenttiin. Valtion velan osalta hallitus saavutti tavoitteensa etuajassa. Velkasuhteen alenemista hallituskauden alussa nopeutti poikkeuksellinen talouskasvu ja merkittävät yksityistämistulot.

Vuosina 1999-2001 valtion talousarviomenot pysyivät reaalisesti lähellä vuoden 1999 varsinaisen talousarvion tasoa, ylitys oli noin 1½ prosenttia. Vuosien 2002-2003 budjeteissa ylitys kohoaa 3½ prosenttiin, runsaaseen miljardiin euroon. Lisäksi vuosien 2002 ja 2003 budjeteissa lisätään arvonlisäveron tuoton suoraa tuloutusta Kansaneläkelaitokselle, mikä vähentää talousarvion menoja vastaavasti. Osalle budjetin menojen kasvusta on vastapainona vastaava tulojen lisäys. Osa menojen kasvusta johtuu verotuksen keventämisestä sosiaaliturvamaksuja alentamalla.

Työllisyyden parantamiseksi hallituksen tavoitteena on ollut keventää työn verotusta 1,7 – 1,8 milj. euroa (10 - 11 miljardia markkaa) vaalikauden 1999-2003 aikana. Työhön kohdistuvan verotuksen keventäminen on toteutettu osana solmittuja tulopoliittisia kokonaisratkaisuja ja asetetut tavoitteet ovat ylittyneet. Vuosina 2000-2002 on toteutettu 2,8 miljardin euron (noin 17 miljardia markkaa) kevennykset, joissa työhön kohdistuvia veroja on alennettu 2,4 miljardia euroa (noin 14 miljardia markkaa). Työn verotusta kevennettäessä on otettu huomioon pienten palkkatulojen työhön kannustavuus. Tämä on toteutettu nostamalla kunnallisverotuksen ansiotulovähennystä, kasvattamalla valtion verotuksen tulonhankkimisvähennystä, nostamalla verotettavan tulon alarajaa ja alentamalla valtion verotuksen marginaaliveroasteita.

Vuonna 2002 palkkatulojen veroasteen arvioidaan olevan pienillä ja keskisuurilla vuosituloilla 4 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 1999. Vastaavasti ns. verokiila, tuloverojen sekä työntekijän että työnantajan maksamien sosiaaliturvamaksujen osuus työvoimakustannuksista, on alentunut 4,5 prosenttiyksiköllä noin 46 %:iin. Palkansaajan ja työnantajan eläke- ja työttömyysvakuutusmaksuja alennettiin vuonna 2002 pieniltä yrityksiltä 0,1 ja isoilta 0,35 prosenttiyksikköä. Työvoimavaltaisten työnantajien kansaneläkemaksua alennettiin 0,65 prosenttiyksikköä ja muiden yksityisten työnantajien 0,45 prosenttiyksikköä.

Ansiotuloverotuksella on välitön vaikutus työvoiman tarjontaan ja välillinen vaikutus työvoiman kysyntään palkanmuodostuksen kautta. Tuloverotuksen keventämisellä on merkitystä erityisesti yhdessä sosiaalietuuksiin tehtyjen muutosten kanssa työttömyysloukkujen vähentämisessä ja tätä kautta työn tarjonnan lisäämisessä. On arvioitu, että 1997-2001 toteutetut veronkevennykset ovat lisänneet työn kysyntää noin prosentilla, mikä merkitsee noin 10 prosentin (15 000 henkilötyövuotta) osuutta 1997 jälkeisestä työllisyyden kokonaiskasvusta.

Vuonna 1996 käynnistetyt kannustinloukku-uudistukset ovat muuttaneet vero- ja etuusjärjestelmää työn vastaanottamisen kannalta aiempaa kannustavammaksi. Uudistusten keskeiset elementit olivat ansiotulovähennyksen kasvattaminen, työmarkkinatuen tarveharkinnan lieventäminen, toimeentulotuen ja asumistuen yhteensovittaminen sekä kunnallisten päivähoitomaksujen tuloporrastuksen korvaaminen prosenttiperusteisilla maksuilla. Kannustinloukku-uudistusten yhteenlaskettu vaikutus työvoiman tarjontaan on ollut yli 30 tuhatta henkilötyövuotta.

Työhön hakeutumisen taloudellinen kannustavuus on parantunut vuosien 1996-2001 erityisesti vähimmäisturvan varassa elävien ja yksin asuvien työttömien kohdalla, joiden kynnyspalkat ovat

uudistuksen jälkeen muodostuneet suhteellisen alhaisiksi. Lapsiperheillä on kuitenkin edelleen kannustinongelmia, jotka johtuvat verotuksen, asumistuen ja päivähoitomaksujen yhteisistä marginaalivaikutuksista. Kannustinongelmia on myös tilanteessa, jossa molemmat puoliset ovat työmarkkinatuella, koska työn vastaanottaminen saattaa vaikuttaa kotitalouden tuloihin alentamalla kotiin jäävän työttömän puolison työmarkkinatukea.

Valtio on kuluvan hallituskauden aikana harjoittanut aktiivista ja pragmaattista omistajapolitiikkaa, jonka tavoitteena on ollut saada valtion sijoituksille valtionyhtiöissä ja valtion osakkuusyhtiöissä hyvä tuotto ja arvonnousu. Omistuspohjan laajentaminen ja muut yritysjärjestelyt ovat pohjautuneet yhtiökohtaiseen harkintaan ja yhtiöiden toimintaedellytysten vahvistamiseen.

Valtio on saanut hallituskauden aikana poikkeuksellisen paljon myyntituloja onnistuneista markkinaoperaatioista sekä osinkotuloja useiden yhtiöiden kevennettyä pääomarakenteitaan edellytysten luomiseksi paremmille pääoman tuotoille ja uusille sijoittajille. Valtio on myynyt pääomamarkkinoiden kautta omistustaan muun muassa Sonera Oyj:ssä, Fortum Oyj:ssä ja Stora Enso Oyj:ssä. Lisäksi valtion vakuusrahasto on myynyt omistamiaan osakkeita UPM Kymmene Oyj:ssä ja Stora Enso Oyj:ssä sekä Solidium Oy omistuksiaan Nordea Oyj:ssä, UPM Kymmene Oyj:ssä ja Stora Enso Oyj:ssä.

Hallituskaudella on toteutettu lukuisia liiketoiminnan uudelleenjärjestelyjä kuten Sonera Oyj:n fuusio Telia Ab:n kanssa, Metso Oyj:n perustaminen, omistus- ja yhteistyöjärjestelyt Patria Industries Oyj:n ja European Aeronautic Defence and Space Companyn välillä, omistusjärjestely Vapo Oy:n ja Metsäliitto Osuuskunnan välillä, toimiala- ja omistusjärjestely Avena Oy:n ja Lännen Tehtaat Oyj:n välillä, Inspecta Oy:n myynti ja alan kotimainen toimialajärjestely, Altia Oyj:n ja amerikkalaisen alkoholijuomayhtiö Brown-Forman corporationin yhteistyö, Kapiteeli-konsernin perustaminen, Haus kehittämiskeskuksen muuttaminen osakeyhtiöksi, Kauppatalo Hansel Oy:n rakennejärjestelyt, Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:n alasajon vauhdittaminen, Suomen Vientiluotto Oyj:n perustaminen, Leonia Oyj:n ja Sampo Oyj:n fuusiojärjestelyt sekä Tieliikelaitoksen perustaminen.

Valtion omaisuuden myynnistä on saatu tuloja vuosina 1999-2002 6,7 miljardia euroa. Tämän lisäksi valtion kassaa on pienennetty ja budjettiin on palautunut eräitä pääomasijoituksia ja kertaluonteisia osinkotuottoja yhteensä runsaan 2 miljardin euron arvosta.

Valtion omaisuuden myynnistä saatuja tuloja on käytetty mm. tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Suomen Teollisuussijoitus Oy:n toimintaedellytyksiä on vahvistettu sen pääomaa lisäämällä.

Hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetettiin harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuminen ja siihen liittyvän viranomaistyön, yhteistyön sekä verotusmenettelyjen kehittäminen. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi on toteutettu valtioneuvoston vahvistamia ohjelmia. Nykyinen ohjelma on voimassa vuoteen 2005.

Viranomaisyhteistyötä on kehitetty erityisessä kehittämisprojektissa (VIRKE). Projektissa on kartoitettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden riskialueita. Projektin tuloksia on hyödynnetty hallituksen talousrikostorjuntaohjelman suunnittelussa ja toteutuksessa. Poliisin osalta ohjelman vaikuttavuutta arvioidaan osana Rikostutkinnan tila –selvityshanketta, jonka tulokset ovat käytössä vuoden 2003 alussa.

Talousrikosten syytteeseen saattamista ja rikoshyödyn takaisinsaantia on tehostettu. Rikoslain talousrikoksia koskevat säännökset samoin kuin pakkokeinolain hukkaamiskieltoa ja vakuustakavarikkoa koskeva sääntely on uudistettu. Valmisteltavana olevalla varattomien konkurssipesien julkisselvityksellä on velallisen rikoksia ennalta ehkäisevää vaikutusta. Syyttäjälaitoksessa on 12 talousrikoksiin keskittynyttä syyttäjää. Lisäksi talousrikoksiin erikoistuneet avainsyyttäjät voivat syyttämisen lisäksi antaa tietoja ja opastusta muille syyttäjille talousrikosasioissa.

Sosiaaliturvan väärinkäyttöä selvittänyt työryhmä esitti toimenpide-ehdotuksensa helmikuussa 2000. Tarvittavat säädösmuutokset mm. työttömyysturvan osalta on tehty.

Verotus ja maksupolitiikka

Ansiotulojen veroperusteita ja sosiaaliturvamaksuja on hallituskauden aikana kevennetty yhteensä 3,2 miljardilla eurolla. Vuosittain on tarkistettu sekä kunnallisverotuksen ansiotulovähennystä että tuloveroasteikkoa.

Ansiotulovähennyksestä johtuvia verotulomenetyksiä on kompensoitu kunnille kuntien ja valtion välisiä rahavirtoja säädeltäessä tarkistamalla verotulojen jakoperusteita, verotulojen tasausjärjestelmää ja kuntien valtionosuuksia.

Valtion toimenpiteet ovat vahvistaneet kuntataloutta yhteensä yli 700 milj. euroa vuosina 2000-2003. Kuntatalouden vakauttamiseksi ja kuntien peruspalvelujen turvaamiseksi on uudistettu kuntien arvonlisäveron takaisinperintäjärjestelmä, muutettu verotuloihin perustuvaa tasausjärjestelmää ja lisätty valtionosuuksia.

Kiinteistöverolakia on muutettu vuoden 2000 talousarvion yhteydessä siten, että kiinteistöveroprosenttien alarajoja on nostettu. Eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu poistui vuonna 2003. Pientyönantajien maksupalvelujärjestelmän käyttöönotosta on päätetty, ja asiaa valmistellaan parhaillaan Verohallituksen johdolla. Järjestelmän käyttö on tarkoitus aloittaa syksyllä 2003.

Valtiovarainministeriö asetti seurakuntien yhteisövero-osuuden korvaamista selvittävän työryhmän, joka on jättänyt muistionsa huhtikuussa 2002.

Pääomatulojen ja yhteisöjen veroprosentti on vuoden 2000 alusta korotettu 28 prosentista 29 prosenttiin. Saman vuoden kesäkuun alusta saatettiin kaikki talletusten korot lähdeveron piiriin. Ylimääräinen korkovähennys poistettiin vuonna 2000.

Suomen puheenjohtajakaudella 22.10.1999 hyväksyttiin direktiivi 1999/85/EY, jolla jäsenvaltioille annettiin mahdollisuus soveltaa kokeiluluonteisesti alennettua arvonlisäverokantaa tiettyihin työvaltaisiiin palveluihin.

Kotitalouksien teettämän työn verovähennystuki säädettiin pysyväksi ja ulotettiin koko maahan vuonna 2001. Kotitaloustukea laajennettiin vuoden 2003 alusta. Arvonlisäverottoman toiminnan alarajaa ei ole muutettu.

Energiaverotusta on viimeksi korotettu vuoden 2003 alusta noin 5,2 %:lla. Uusiutuvien energialähteiden verotukien käyttöä on lisätty. Samoin jäteveroa on korotettu vuoden 2003 alusta. Jäteveron laajentamista yksityisiin kaatopaikkoihin on selvitetty. Veron käyttöä ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena. Tarkistetussa valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa vuoteen 2005 rajoitetaan biohajoavan jätteen sijoittamista teollisuuden kaatopaikoille. Juomapakkausten ympäristöohjausjärjestelmiä selvittänyt työryhmä antoi raporttinsa vuoden 2002 loppupuolella.

5 ELINKEINOPOLITIikka

Elinkeino- ja energiapolitiikka

Hallituksen elinkeinopolitiikan lähtökohtana on ollut talouskasvun turvaaminen, työllisyyden parantaminen ja tuotantorakenteen monipuolistaminen, ja että Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö koti- ja ulkomaisille investoinneille.

Kilpailuympäristön toiminnan valvontaa on parannettu perustamalla maaliskuussa 2002 uusi erityistuomioistuin, Markkinaoikeus, hoitamaan kilpailunrajoituksiin julkisia hankintoihin sekä yrityskauppojen valvontaan liittyviä tehtäviä.

Suomi on osallistunut aktiivisesti Euroopan unionin kilpailusääntöjen uudistamiseen. Loppuvuodesta 2002 hyväksyttiin tätä koskeva uusi täytäntöönpanoasetus, joka tulee jäsenvaltioita velvoittavaksi 1.5.2004 lukien. Lisäksi on osallistuttu yrityskeskittymien valvontaa koskevan EY-asetuksen uudistamistyöhön.

Kilpailuviraston resursseja on viime vuosina vahvistettu ja virasto on kehittänyt toimintaansa. Suomi osallistui keväällä 2003 valmistuvaan teollisuusmaiden järjestön OECD:n sääntelyuudistuksen maatutkintaan, jossa arvioidaan mm. yritys ympäristöä, kilpailun toimivuutta ja hallinnon valmiuksia tuottaa korkealaatuista sääntelyä.

Suomalaisten vientiyritysten toimintaedellytyksiä ja kilpailumahdollisuuksia on parannettu osallistumalla aktiivisesti unionin yhteisen kauppapolitiikan valmisteluun. Ulkomaankaupan erityisiä

painopisteitä ovat olleet suomalaisyritysten kohtaamat markkinoillepääsyesteet, joita on poistettu sekä yhteisötason että kahdenvälisten toimien avulla. Helmikuussa 2002 asetettiin korkean tason toimikunta (vientifoorumi) kehittämään julkisilla varoilla tapahtuvaa viennin ja yritysten kansainvälistymisen edistämistä.

Palvelutuotannon avaamista kilpailulle on edistetty erilaisilla kokeiluilla, kehittämishankkeilla ja kilpailun esteitä poistavilla toimenpiteillä. Julkisten hankintojen toimintaa tehostettiin aktiivisella tiedotuksella ja koulutuksella sekä julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden yhteistyön lisäämisellä. Julkisten hankintojen sähköinen markkinapaikka avattiin keväällä 2000. Arvonlisäverotusta muutettiin vuoden 2002 alusta lukien kuntien terveyden- ja sairaanhoitoon sekä sosiaalihuoltoon liittyvien palveluiden oston veroneutraalisuuden lisäämiseksi.

Raha-automaattiyhdistyksen avustustoimintaa on ohjeistettu ottamaan huomioon kilpailutekijät vuoden 2002 avustuksia valmisteltaessa. Uusi laki raha-automaattivastuksista tuli voimaan 2002. Lain mukaan avustuksilla saa olla vain vähäisiä markkinoita ja kilpailua häiritseviä vaikutuksia.

Yhteistyötä Työvoima ja elinkeinokeskusten (TE-keskusten) ja kuntien välillä on lisätty solmimalla yhteistyösopimuksia sosiaali- ja terveystaloustalouden markkinoiden kehittämiseksi. Näissä ns. kuntasopimuksissa osapuolet sitoutuvat omien toimintatapojensa ja tuotteittensa kehitystyöhön ja kokeiluihin hoivapalvelualan yritystoiminnan kehittämiseksi.

Tutkimus- ja kehitysrahoituksen osuus bruttokansantuotteesta oli 2,89 % vuonna 1998, 3,22 % vuonna 1999 ja 3,37 % vuonna 2000 saavuttaen vuonna 2001 kansainvälisesti korkean 3,40 % tason. Tutkimus- ja kehitysrahoituksen kasvu hallituskaudella on ollut pääasiassa yksityisen sektorin kasvaneen panostuksen varassa. Rahoituksen kasvu on hallituskauden loppupuolella hidastunut taloudellisten suhdanteiden vaikuttaessa yksityisen sektorin panostukseen. Teknologian kehittämiseen kohdennettavan julkisen tutkimus- ja kehitysrahoituksen euromääräinen taso (noin 500 miljoonaa euroa) säilyi hallituskauden ajan lähes ennallaan.

Tutkimustulosten hyödyntämistä on tehostettu kiinnittämällä tuotteistamiseen, kaupallistamiseen ja yritysten kansainvälistymiseen erityistä huomiota mm. kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan laitosten tulostuotoksessa. Suomen Teollisuussijoitus Oy on käynnistänyt ohjelman pääomarahituksen saamiseksi aivan alkuvaiheessa oleville hankkeille ja yrityksille. Tekes on yhdessä Sitran kanssa kehittänyt mallin, jossa nopeutetaan teknologiahankkeiden toteuttamista ja helpotetaan niiden pääsyä pääomarahituksen piiriin. Yliopistossa syntyvien keksintöjen teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa lainsäädäntöä on valmisteltu.

Hallituskauden aikana on käynnistetty ja suoritettu lukuisia arvioita tutkimus- ja kehitystoiminnan laadusta sekä toiminnan tuloksellisuudesta liittyen mm. teknologiarahoituksen käytön vaikutuksiin, kauppa- ja teollisuusministeriön alaisten virastojen ja laitosten toimintaan, biotekniikan julkiseen rahoitukseen sekä innovaatioympäristön toimintaan yritysten menestyksen tukena.

TE-keskukset ovat valmistelleet yhdessä muiden alueellisten toimijoiden kanssa alueellisia teknologiastrategioita sekä ryhtyneet toimenpiteisiin näiden strategioiden toteuttamiseksi. Teknologia-politiikassa on korostettu alueellisen osaamisen ja yritystoiminnan monipuolista kehittämistä, jotka on otettu huomioon valtion laitosten (Valtion teknillinen tutkimuskeskus, Tekes ja Geologian tutkimuskeskus) strategioissa. TE-keskusten teknologiayksiköiden kykyä palvella yrityksiä teknologian siirrossa ja hyödyntämisessä ja yhteistyöverkostojen luomisessa on edistetty lisäämällä teknologiayksiköiden resursseja.

Kauppa- ja teollisuusministeriö laati vuonna 2002 selvityksen palveluyritysten kansainvälisen kilpailukykyä edistämiseksi. Selvityksessä ehdotettiin palveluyrityksille vientikilpailukykyä parantavia toimenpiteitä, jotka painottavat strategiaa, verkostoitumista, henkilöstön osaamista sekä tuotteistamista ja markkinointia. Toimenpiteiden toteuttamisessa TE-keskukset ovat merkittävässä asemassa.

Osaamisintensiiviset palvelut on nostettu mm. Tekesin strategiassa erityiseksi kehittämiskohteeksi ja niiden tutkimus- ja kehitystoiminnan edistämiseksi on käynnistetty erityisohjelmia.

Valtioneuvosto hyväksyi kesäkuussa 2001 matkailupoliittisen periaatepäätöksen. Päätöksen tavoitteena on tiivistää yhteistyötä matkailua kehittävien julkisen sektorin toimijoiden kesken matkailun yritystoiminnan edellytysten parantamiseksi. Myös Matkailun edistämiskeskusten toimintaa tehostettiin uuden strategian myötä.

Vuonna 2000 käynnistettiin yrittäjyyshanke. Hanke sisältää runsaat 130 konkreettista toimenpidettä yrittäjyyden edistämiseksi. Suomen Kuntaliiton kanssa yhteistyönä toteutetussa hankkeessa on vähennetty yritysten hallinnollisia rasitteita, avattu julkista palvelutuotantoa kilpailulle, panostettu yrittäjyyskasvatukseen ja kehitetty uusia rahoitusmalleja yrittäjille sekä viety läpi joukko erilaisia kokeiluja. Hankkeen toimeenpanossa korostuu alueellinen panos.

Hallinnollisia rasitteita vähennettiin vuonna 2001 voimaan tulleella yritys- ja yhteisötietolailla, joka yksinkertaistaa rekisteri-ilmoitusten tekemistä, helpottaa tiedon siirtoa ja lisää sähköisten palveluiden hyödyntämistä. Osakeyhtiöiden ja muiden yhteisöjen perustajia ja hallituksen jäseniä koskevia asuinpaikkavaatimuksia ja poikkeuslupasäännöksiä helpotettiin vuoden 2003 alussa.

Vuonna 2002 käynnistetty YritysSuomi –internet-palvelu auttaa yrityksiä, yrittäjiä ja yrittäjiksi aikovia löytämään tarvitsemansa keskeisimmät julkisen sektorin palvelut ja yhteydet yhden internet-osoitteen kautta.

Pientyönantajavelvoitteiden yksinkertaistamisesta ja ns. verotilijärjestelmän pääperiaatteista on valmistunut ehdotus, jonka pohjalta rakennetaan maksuton internetin kautta toimiva pientyönantajien maksupalvelujärjestelmä helpottamaan satunnaisten ja pienten työnantajien työnantajavelvoitteiden suorittamista. Tavoitteena on saada maksujärjestelmä käyttöön syksyllä 2003.

Osakeyhtiölain muutos, jolla helpotettiin pienyhtiöiden perustamista ja hallinnon toimintaa, tuli voimaan 2001. Uusi osuuskuntalaki, jolla helpotettiin osuuskunnan perustamista ja hallintoa sekä edistettiin jäsen- ja sijoittajarahoitukseen hankintaa, tuli voimaan 2002.

TE-keskuksiin perustettiin vuonna 2000 yrityspalvelupisteitä, joista saa tietoa ja neuvontaa mm. yritysten perustamisessa, kehittämisessä, koulutuksessa ja rahoituspalveluissa ja vientitoiminnassa. Kauppa- ja teollisuusministeriön, työministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön TE-keskuksia koskevia ohjausmenetelmiä tehostettiin vuonna 2001. Toiminnan laatua parannettiin kehittämällä tietojärjestelmiä ja ottamalla käyttöön tuottavuusjärjestelmä.

Työhallinnon työnantajapalvelut on uudistettu. Työvoimatoimistot tarjoavat työnantajille yksilöllisen palvelutarpeen mukaisia ratkaisuja. Työvoimatoimistojen työnantajapalveluja on ryhdytty markkinoimaan aktiivisesti ja pitämään säännöllisesti yhteyttä erityisesti pieniin työnantajiin. Työnantajapalvelussa siirrytään enenevästi sopimusasiakkuuden suuntaan. Työvoimakoulutuksessa yritysten kanssa yhteisesti rahoitettavat hankinnat ovat ensisijaisia ja ne ovat lisääntyneet.

Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoksia koskevia huojennuksia muutettiin vuoden 2001 alussa siten, että huojennusten edellytyksenä oleva omistusosuusvaatimus alennettiin 20 prosentista 10 prosenttiin.

Perintökaaren suosiolahjasäännöksiä esitettiin muutettavaksi niin, että perinnönjättäjä voi eläessään luovuttaa omaisuuttaan myös rintaperillisilleen ilman, että muut rintaperilliset voivat myöhemmin vedota lakiosasäännöksiin. Hallituksen esitys laiksi perintökaaren 7. luvun muuttamisesta ei saanut eduskunnan hyväksyntää

Vuonna 1999 toimintansa aloittaneen valtion erityisrahoitusyhtiön Finnvera Oyj:n toimintaa ohjattiin hallituskauden aikana omistaja- ja elinkeinopoliittisilla tavoitteilla. Yhtiön rahoitustuotteita kehitettiin vuonna 2001 parantamalla mahdollisuuksia rahoittaa yritysten sukupolvenvaihdoksia. Samana vuonna yhtiö aloitti kansainvälistymislainojen ja -takausten myöntämisen suomalaisille pienille ja keskisuurille yrityksille niiden ulkomaisen liiketoiminnan rahoittamiseen.

Kauppa- ja teollisuusministeriön, Finnvera Oyj:n ja Euroopan komission välisellä sopimuksella Finnveran keskeiset lainaohjelmat on saatettu Euroopan aluekehitysrahaston osarahoituksen piiriin. Euroopan aluekehitysrahasto osallistuu Suomen valtion ohella lainojen korkotuen ja luottotappiokorvausten maksamiseen, mikä mahdollistaa alhaisemmat lainojen korot ja suurempien riskien ottamisen. Finnvera Oyj:n luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain muuttaminen 2001 mahdollisti Finnvera Oyj:lle pääomatakuiden myöntämisen jatkamisen.

Suomen Teollisuussijoitus Oy:tä koskevaa lakia muutettiin siten, että sijoitusten painopiste on siemen- ja käynnistysvaiheen yrityksissä, joihin ei hakeudu riittävästi yksityistä pääomaa. Uusi laki oikeuttaa sijoitusyhtiön suurempiin riskinottomahdollisuuksiin alkuvaiheen yritysten rahoituksessa. Yhtiöstä

valmistuneen kansainvälisen arvioinnin perusteella sen toimintaa vahvistetaan edelleen alkuvaiheen yritysten rahoituksessa ja alueellisessa rahoituksessa. Erityisistä elinkeinopoliittisista syistä yhtiö voi rahoittaa yrityksiä edelleen myös suoraan ja se onkin jo varautunut suoriin sijoituksiin biotekniikan ja kaivostoiminnan aloilla.

Vuonna 2000 tulivat voimaan valtion vientitakuista koskevat uudistetut säännökset, joiden tarkoituksena on vahvistaa vientiä ja yritysten kansainvälistymistä.

Yritystukilainsäädäntöä on uudistettu vuonna 2001. Tavoitteena on ollut suorien yritystukien järjestelmän selkiyttäminen, tukien vaikuttavuuden parantaminen ja tukien käytön valvonnan tehostaminen. Tukien myöntämisessä korostuu aikaisempaa enemmän tuen vaikutus hankkeen toteuttamiseen.

Yritystukien vaikuttavuuden seuranta kehitettiin vuonna 2001 luomalla sitä koskeva erillinen hankekohtainen seurantajärjestelmä. Lisäksi valmisteltiin toimenpideohjelma, jonka tarkoituksena on saattaa kaikki kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan rahoitustoimenpiteet vaikuttavuusarvioinnin piiriin. TE-keskusten tukimenettelyitä yhdenmukaistettiin. Lisäksi TE-keskuksissa parannettiin yritystukihakemusten käsittelyprosesseja.

Vuosina 2000-2002 yritystukilain mukaisia investointi-, kehittämis- ja toimintaympäristötukia on suunnattu erityisesti pk-yritysten pitkän aikavälin kilpailukyvyn parantamiseen yhteensä 343 milj. euroa. Tästä rahoituksesta heikoimmin kehittyneille kehitysalueen I -tukialueille suuntautui lähes 34 %, kehitysalueen II -tukialueille, joka kattaa lähinnä Pohjois-Suomen 18 % ja kehitysalueen III -tukialueelle 26 %.

EU:n rakennerahastojen osarahoituksella kehitettiin hallituskauden aikana alueellista elinkeino- ja yritystoimintaa erityisesti kasvavilla toimialoilla. Painopisteenä oli yritysten tuotteiden ja tuotannon kehittäminen sekä työllisyyden parantaminen.

Keskeinen osa markkinoiden toimivuuden parantamista on yritystukien kohdistaminen ainoastaan sellaisiin kohteisiin, joissa ne vääristävät mahdollisimman vähän yritysten välistä tehokasta kilpailuasetelmaa. Hallituskaudella on merkittävässä määrin suunnattu tukia tällaisiin horisontaalisiin tavoitteisiin. Mm. energiansäästöön kohdistettujen tukien määrä on kasvanut hallituskauden aikana. Teollisuuden ja palvelusalojen tuet ovat kuitenkin kokonaisuudessaan laskeneet merkittävästi vuodesta 1998.

Vuonna 1999 valtioneuvosto hyväksyi valtion omistajapolitiikkaa koskevan periaatepäätöksen. Samassa yhteydessä hyväksyttiin menettelytavat, joita noudatetaan valtionyhtiöiden ja soveltaen myös valtion osakkuusyhtiöiden omistus- ja toimialajärjestelyissä.

Valtionyhtiöiden valvontaa ja valtion osakkuusyhtiöiden kiinnostavuutta sijoituskohteena sekä osakkaiden edellytyksiä harjoittaa tehokasta osakasvalvontaa vahvistaakseen kauppa- ja teollisuusministeriö antoi vuonna 2000 suosituksen hyvän hallintotavan kehittämisestä hallinnonolonsa yhtiössä. Henkilöstön edustus on mahdollisuuksien mukaan turvattu niiden yhtiöiden hallituksissa tai hallintoneuvostoissa, joissa valtiolla on merkittävä osuus.

Tuotantotukien myöntäminen telakoille päättyi Euroopan unionissa vuoden 2001 alussa. Telakkateollisuuden vaikeasta markkinatilanteesta johtuen unionissa kuitenkin hyväksyttiin vuonna 2002 Suomen ja eräiden muiden maiden vastustuksesta huolimatta asetus, joka mahdollistaa näiden tukien antaminen väliaikaisesti ja rajoitetussa muodossa.

Suomen kaikkien aikojen laajin puolustusmateriaalin vastakauppaohjelma, joka liittyi Hornet-hävittäjähankintaan, saatiin päätökseen vuonna 2001. Hyväksytyistä vastakaupoista puolet (n. 1,7 miljardia dollaria) oli vientiä, josta pk-yritysten osuus oli noin 20 %. Vientikauppojen lisäksi vastakaupoiksi hyväksyttiin teknologian siirtoa sekä puolustus- että siviiliteollisuudelle, investointeja Suomeen sekä markkinointiapua suomalaisille pk-yrityksille.

Hävittäjien kokoonpano ja osavalmistus Suomessa loivat osaltaan valmiuksia vastaaviin töihin yhteispohjoismaisessa kuljetushelikopterihankinnassa. Yhteispohjoismaisessa kuljetushelikopterihankkeessa suuren osan Suomen vastakaupoista muodostaa helikopterien kokoonpanotyö Suomessa.

Hallituksen vaikutus puolustusmateriaalialan yhteistyön kehittämiseen on ollut merkittävä. Patria Industries Oyj:lle saatiin strateginen kumppani Euroopan johtavasta ilmailu- ja puolustusteollisuusyrityksestä (EADS), mikä vahvistaa Patrian liiketoimintaedellytyksiä ja avaa uusia vientikanavia.

Energiapolitiikan osalta keskeinen ratkaisu oli valtioneuvoston vuoden 2002 alussa tekemä myönteinen päätös Teollisuuden Voima Oy:n tekemään uutta ydinvoimalaitosyksikköä koskevaan periaatepäätöshakemukseen. Eduskunta hyväksyi periaatepäätöksen keväällä 2002.

Vuonna 1995 avattujen sähkömarkkinoiden toimintaa on hallituskauden aikana seurattu ja lainsäädäntöön on tehty tarvittavat muutokset. Vuonna 1999 toteutettiin muutos, jolla parannettiin kuluttajansuojaa kuluttajien sekä sähkön myyjien ja jakeluverkon haltijoiden kanssa tehtävissä sopimuksissa. Syksyllä 2002 lakiin ehdotettiin muutoksia, jotka koskevat mm. vakavan tehopulan varalla luotavaa varautumisjärjestelmää, sähköliiketoiminnan eriyttämistä, kuluttajien sopimussuojaa sekä sähkönkäyttäjille sähkökatkoista maksettavia korvauksia.

Sähkömarkkinakeskus muutettiin Energiamarkkinavirastoksi 2000, ja sen tehtäviin lisättiin maakaasumarkkinoiden valvonta.

Suomi osallistui aktiivisesti Euroopan unionin energiamaarkkinoiden vapauttamista koskevan ehdotuksen käsittelyyn. Yhteinen kanta hyväksyttiin syksyllä 2002.

Maakaasumarkkinalaki, joka mahdollistaa maakaasun jälkimarkkinat, tuli voimaan vuonna 2000. Suomen kaasunhankintaa on tutkittu monissa selvityshankkeissa.

Uusiutuvien energialähteiden edistämishjelma valmistui vuonna 1999 ja energiansäästön edistämishjelma vuonna 2000. Ohjelmat sisällytettiin kansalliseen ilmastostrategiaan vuonna 2001. Ne molemmat päivitettiin vuonna 2002 kansallisen ilmastostrategian ja eduskunnan ydinvoimapäätökseen liittyvien lausumien mukaisiksi. Ohjelmia on järjestelmällisesti toteutettu. Uusiutuvan energian käytön ja energiansäästön edistämistä koskevia määrärahoja on talousarviossa lisätty. Vuosien 2002 ja 2003 alusta voimaan tulleilla energiaveroratkaisuilla jatketaan ja vahvistetaan uusiutuvien energialähteiden tukea. Teollisuuden ja energia-alan energiansäästösopimukset arvioitiin vuonna 2001-2002. Päätyviä sopimuksia uusittiin ja solmittiin kaksi uutta (rakennusala ja autokuljetukset).

Energiansäästön ja uusiutuvan energian tiedotus- ja menetelmäkehitystoimintaa hoitava Motiva yhtiöitettiin vuonna 2000 tehokkaan ja joustavan toiminnan takaamiseksi. Energia-alan tutkimus- ja kehitystyötä on viety eteenpäin ensisijaisesti Tekesin teknologiaohjelmilla.

Monipuolista ja riittävää energiantuotantokapasiteettia on pyritty varmistamaan edistämällä sähkön ja lämmön yhteistuotantoa sekä uusiutuvalla energialla tuotettua sähkökapasiteettia.

Valtiovalta ja energiayhtiöt ovat toimineet Suomen kautta kulkevan uuden kaasuputkijohdeyden hyväksi eri foorumeilla. Päätöstä ei kuitenkaan toistaiseksi ole syntynyt.

Hallituskaudella valmisteltiin kuuden ministeriön yhteistyönä ensimmäinen kansallinen ilmastostrategia, jonka valtioneuvoston hyväksyi maaliskuussa 2001. Ilmastostrategia annettiin selontekona eduskunnalle. Strategia sisältää ehdotukset toimiksi, joilla Suomi voi saavuttaa Kioton ilmastopöytäkirjan ja Euroopan unionin taakanjaon mukaiset vähentämisvelvoitteensa. Tavoiteltavista päästövähennyksistä puolet on tarkoitus kattaa lisäämällä energiansäästöä ja uusiutuvien energialähteiden käyttöä ja puolet sähkönhankintaratkaisulla. Strategian toteuttaminen on käynnistetty ja sen täydentämiseen eduskunnan edellyttämällä tavalla on ryhdytty.

Suomi osallistui aktiivisesti Euroopan unionissa vireillä olevan päästökauppadirektiiviehdotuksen käsittelyyn. Yhteinen kanta hyväksyttiin joulukuussa 2002.

Valtioneuvosto teki vuonna 2001 periaatepäätöksen Posiva Oy:n käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitoksen rakentamisesta nykyisten ydinvoimalaitosten osalta. Eduskunta hyväksyi periaatepäätöksen. Vuonna 2002 valtioneuvosto teki ja eduskunta hyväksyi vastaavan periaatepäätöksen mahdollisen uuden ydinvoimalaitosyksikön osalta.

Kuluttajapolitiikkaa toteutettiin vuosille 2000-2003 vahvistetun Kuluttajapoliittisen ohjelman mukaisesti ja ohjelman toimenpide-ehdotusten toteutumista seurattiin kuluttaja-asiain neuvottelukunnassa.

Kuluttajavirasto julkaisi euron käyttöönottoa helpottamaan tiedotteita ja oppaita sekä seurasi hintamerkintöjä, jotka siirtymä kautena tehtiin sekä euro- että markkamääräisinä.

Toteutettiin kuntien kanssa tehtyjen sopimusten perusteella talous- ja velkaneuvontaa sekä käynnistettiin vapaaehtoisten velkasovintojen ohjelmatyö. Samoin toteutettiin nuorille suunnattu, raha-asioiden hoitoa käsittelevä tiedotuskampanja yhteistyössä opetusviranomaisten, puolustusvoimien ja matkapuhelinoperaattoreiden kanssa.

Vuoden 2001 alussa voimaan tullut aukiolosäännösten uudistus mahdollisti alle 400 neliömetrin päivittäistavarakauppojen sunnuntaiaukiolon. Kauppojen kokemukset ovat olleet myönteisiä, eikä työntekijöiden osalta ole havaittu olennaisia ongelmia.

Maa- ja metsätalous

Suomen maatalouden kestävä kilpailukyky yhteismarkkinoilla on parannettu ja maamme luonnonmaantieteelliset erityisolosuhteet on otettu huomioon Euroopan unionin Agenda 2000 -uudistuksen yhteydessä. Tällöin yhteisen maatalouspolitiikan keinovalikoimaan sisällytettiin eräitä Suomen erityisolosuhteita huomioon ottavia tukiratkaisuja ja Suomen esitys luonnonhaittakorvauksen laajentamiseksi koko maahan hyväksyttiin. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka ei kuitenkaan ole pyrkimyksistä huolimatta olennaisesti yksinkertaistunut Agenda 2000 -uudistuksen yhteydessä.

EU:n komission vuonna 1999 tekemän liittymissopimuksen 141 artiklaan perustuvan ns. vakavien vaikeuksien tuen päätöksen mukaan Etelä-Suomen (tukialueet A ja B) kotieläintiloille ja puutarhatuotantoon voidaan myöntää kansallisia suoria tukia sekä korotettua investointitukea vuoden 2003 loppuun saakka. Suomi neuvottelee parhaillaan komission kanssa tuen jatkosta. Suomi pyrkii pitkäaikaiseen tukiratkaisuun, joka turvaa maatalouden toimintaedellytykset ja tuotannon kannattavuuden Etelä-Suomessa sekä mahdollistaa eri alueiden tasapainoisen kehityksen. Komissio päätti keväällä 2002 Suomen esityksestä pohjoisen tuen joustavoittamisesta ja maksuvaltuuksien korottamisesta.

Maatalouden kansallisen tuen määrärahan tason säilymistä talousarvioissa vuoden 1999 tasoisena ei ole täysin voitu turvata vuosina 2000-2002. Vuoden 2003 talousarviossa kansallisen tuen määräraha ylittää vuoden 1999 tason.

Kansallinen strategia, Maatalouden strategiaprojekti 2010, Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan ja kansallisen tukipolitiikan kehittämiseksi vuosille 2000-2010 valmistui vuonna 2001.

Kansallisen elintarviketalouden laatustrategian toimeenpanemiseksi on käynnistetty selvitys- ja kehittämishankkeita. Tavoitteena on, että koko elintarvikeketju on systemaattisen, tarvittaessa todennettavan laatutyön piirissä vuoteen 2006 mennessä.

Elintarvikevirasto ja Elintarvike- ja eläinlääkintälaitoksen valvontaosasto yhdistettiin maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla toimivaksi uudeksi Elintarvikevirastoksi, joka aloitti toimintansa 2001. Elintarvikeviraston tehtävänä on kansallisen elintarvikevalvonnan johtaminen.

Euroopan unionin maaseudun kehittämisasetuksen piiriin kuuluvat toimenpiteet on sopeutettu kaudella 2000-2006 Euroopan maatalousrahastolta (EMOTR) vuosittain saatavaan noin 314 milj. euron EU-rahoitukseen. Tukien kansalliseen rahoitukseen on ohjelmissa varattu vuosittain keskimäärin 463 milj. euroa, mikä on samaa tasoa kuin edeltävällä kaudella.

Maatalouden ympäristötukijärjestelmään on vuonna 2000 alkaneella uudella ohjelmakaudella sitoutunut jo noin 94 % viljelijöistä ja 98 % peltoalasta. Itämeren suojeluohjelman toteuttamiseksi maatalouden ympäristötukeen on osoitettu lisärahoitusta.

Maatalouden ympäristötuen toimet ovat osaltaan vähentäneet vesistöjen ravinnekuormitusta mm. estämällä yllilannoitusta, suosimalla monipuolisia viljelykiertoja ja tukemalla siirtymistä luonnonmukaiseen tuotantoon. Maa- ja metsätalousministeriö määritteli vuonna 2001 luonnonmukaisen

elintarviketuotannon kehittämisen tavoitteet (Luomustrategia 2000-2006 ja Maatalouden strategiaprojekti 2010).

Maatalouden kehittämisrahastosta rahoitettavien maatalouden investointitukien osalta rahoituksen painopistettä on siirretty suorasta avustuksesta lainoitukseen rahoituksen jatkuvuuden turvaamiseksi. Sukupolvenvaihdoiksi vauhditettiin nostamalla tuen määrä/tila lähes kaksinkertaiseksi edelliskauteen verrattuna. Sukupolvenvaihdoiksi rahoitettiin vuosina 1999-2002 keskimäärin 700 kpl vuodessa, mikä on selvästi enemmän kuin edeltävällä rahoituskaudella. Turkistarhausta on ohjattu parempaan eläinsuojelun tasoon investointitukien avulla.

Maatalousyrittäjien luopumistukijärjestelmää on vuosina 2000-2002 jatkettu kokonaan kansallisesti rahoitettuna järjestelmänä. Uusi järjestelmä on koskenut myös porotalouden harjoittajia. Vuoden 2003 alusta tuli voimaan uusi vuosia 2003-2006 koskeva kokonaan kansallisesti rahoitettava luopumistukijärjestelmä.

Hallituskauden aikana karjatalousyrittäjien lomaa on pidennetty kahdella päivällä.

Hallituskauden alussa saatettiin päätökseen toisen maaseutupoliittisen kokonaisohjelman toimenpide-ehdotusten toteutus. Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisohjelma "Ihmisten maaseutu" valmistui 2000. Kokonaisohjelmassa käsiteltiin laajasti myös metsäsektoria. Valtioneuvosto antoi 2001 periaatepäätöksen, johon sisältyi kokonaisohjelman toimenpide-ehdotuksia ja muita ehdotuksia.

Maaseutuelinkeinojen monipuolistamista on toteutettu uudella Euroopan unionin rahastokaudella tavoite 1 -ohjelman ja alueellisen maaseudun kehittämisohjelman keinoin. Tämä on sisältänyt mm. pienyritystoiminnan rahoituksen ja maaseutuyrittäjien koulutuksen. Kestävän kehityksen periaatteen mukainen alueiden luonnonvarojen hyödyntäminen ja erityisesti uusiutuvan kotimaisen energian käytön lisääminen ovat keskeisiä tavoite 1 -ohjelman ja alueellisen maaseutuohjelman toimenpiteitä.

Kansalliseen toimivaltaan aiemmin kuulunut luonnonhaittakorvaus siirrettiin vuoden 2000 alusta Ahvenanmaan toimivaltaan. Ahvenanmaan maksajavirastotehtävien hoitamisen osalta on annettu sopimusasetus sekä tehty maa- ja metsätalousministeriön ja Ahvenanmaan keskinäinen sopimus.

Hallitus on toteuttanut Kansallinen metsäohjelma 2010:tä jo edellisen hallituksen aikana päätetyn mukaisesti taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyys suhteen tasapainoisena kokonaisuutena. Nuoren metsän vuosittainen hoito on saatu kaksinkertaistetuksi ja kasvua on myös muissa työlajeissa. Jatkossa huomiota on kiinnitettävä ojitusalueiden kunnostamiseen ja ensiharvennuksiin.

Kotimaisen raakapuun käytön lisäys ja sen edellyttämät teollisuuden kapasiteetin laajennukset ovat edenneet kansallisen ohjelman linjoittamalla tavalla. Ainespuun hakkuukertymät olivat vuosituhannen vaihteen tienoon nousukautena ennätyskorkeat.

Erilaisten puualan teknologiaohjelmien tuloksena kotimaisen sahatavaran käyttö oli vuonna 2000 kaksinkertaistunut 1990-luvun alun tasosta. Työtä jatketaan PuuEurooppa -hankkeessa, missä puun mekaanisen käytön edistyminen Euroopassa yleensä ja kotimaan viennin kasvaminen ovat keskeisiä tavoitteita.

Hallituskautena on työskennelty sekä kansallisesti että kansainvälisesti metsien sertifiointijärjestelmien luomiseksi. Euroopan puumarkkinaosapuolet sopivat 1999 yleiseurooppalaisesta PEFC (Pan European Forest Certificate) -järjestelmästä, johon Suomen kansallinen järjestelmä hyväksyttiin vuonna 2000.

Suomi on ollut aktiivisena vaikuttajana yleiseurooppalaisten metsäministerikonferenssien päätösten valmistelussa, toteutuksessa ja seurannassa. Suomen panos Kioton pöytäkirjojen metsiin liittyvien asioiden valmistelussa ja toimeenpanossa sekä ns. biodiversiteettisopimuksen vuonna 2002 hyväksytyn uuden metsäohjelman valmistelussa on ollut merkittävä.

Näkyvimpiä tuloksia kansainvälisessä metsäpolitiikassa, joihin Suomi on vaikuttanut aktiivisesti, ovat olleet pääministerien huippukokous Moskovassa 2002 ja YK:n uuden metsäfoorumin työn käynnistyminen. Suomi on osallistunut YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO:n hoitaman Kansallisten metsäohjelmien edistämisyksikön perustamiseen ja Maailmanpankin uuden metsästrategian ja -politiikan uudistamiseen osana vaikuttamista kansainvälisten järjestöjen metsäkumppanuuden (Collaborative Partnership on Forests) toimintaan.

Hallitus on toteuttanut Luoteis-Venäjän metsä- ja ympäristöohjelmaa. Sen tavoitteena on taloudellisesti kannattavan sekä sosiaalisesti ja ekologisesti hyväksyttävän kestävä metsätalouden edistäminen ja suomalaisten yritysten toimintamahdollisuuksien parantaminen kohdealueilla.

Porotalouselinkeinon kannattavuutta on tuettu kehittämällä kirjanpitojärjestelmiä sekä kehittämällä matkailua porotalouden liitännäiselinkeinona. Porotaloutta on tuettu eläinkohtaisella tuella, jossa on huomioitu porotaloustyöryhmän ehdotukset. Hallituskauden aikana annetun porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain avulla on tuettu porotalouden investointeja.

Luonnon lohikantojen säilymisen turvaamiseksi toteutetaan Itämeren kansainvälisen kalastuskomission lohiohjelmaa (SAP, Salmon Action Plan). Lohenkalastusta merellä ja joissa säädellään asetuksella. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on jatkanut lohen kotiutusistutuksia. Lohiohjelman tavoite lohen luontaisen poikastuotannon lisäämisestä vähintään 50 %:iin joen luonnontilaisesta poikastuotannosta on saavutettu Tornionjoella.

Liikenne

Liikenteen osalta hallituksen tavoitteena on ollut tieto- ja fyysisen liikenteen sujuvuutta ja tehokkuutta kehittämällä vaikuttaa positiivisesti työllisyyden ja talouden kasvuun, alueellisesti tasapainoiseen kehitykseen sekä ympäristön tilaan. EU:n rahoitusta liikenneväylähankkeisiin on pyritty lisäämään.

Kokonaisuutena hallitusohjelman tavoitteiden voi liikenteen osalta todeta edenneen hyvin. Hallituskaudella on korostettu liikenneverkkojen kuntoa ja liikennöitävyyttä. Tämä on taannut maan kaikkiin osiin niiden kehittämiseksi kohtuullisesti tarvittavat yhteydet ja liikennepalvelut. Liikenteen sujuvuutta ja tehokkuutta on kehitetty kehittämisinvestoinnein. Liikennejärjestelmän kehittämisessä on otettu huomioon ympäristövaikutukset.

Liikenneverkkojen kuntoa ja arvoa ei ole täysin pystytty säilyttämään varsinkaan tieverkon osalta. Valtion koko liikenneinfrastruktuuriomaisuuden arvo vuoden 2002 lopussa oli noin 18 miljardia euroa, mikä on noin 3 % vähemmän kuin vuonna 1998. Tieverkon kunnan heikkeneminen on kuitenkin vuonna 2002 pystytty pysäyttämään, kun perustienpitoon myönnettiin lisärahoitusta ja kun samanaikaisesti tienpidon tuotannollisten tehtävien liikelaitostaminen sekä kilpailun avaaminen ovat parantaneet tuottavuutta. Kuntotoimenpiteiden rahoitus on asetettu etusijalle.

Liikenneverkkohankkeiden uusia rahoitusjärjestelyjä on selvitetty. Suurissa infrastruktuurin kehittämishankkeissa on siirrytty menettelyyn, jossa hankkeelle myönnetään kerralla sen kaikki kustannukset kattava sopimusvaltuus. EU-rahoitusta liikenneväylähankkeisiin ei ole pystytty lisäämään. Suomen saama Euroopan kattavaan tieverkkoon myönnettävä TEN-tuki laski vuoden 1998 18 milj. eurosta 8 milj. euroon vuonna 2002.

Suomen asemasta EU:n ja Venäjän välisenä liikeväylänä on laadittu kehittämisohjelma, jonka toimeenpanoa seurataan jatkuvasti. Kauttakulkuliikenteen tilastojen valossa toimenpide-ohjelmalla on saavutettu merkittäviä tuloksia. Päätetyt Keravan-Lahden oikorata, E18 Muurla-Lohjanharju-tiehanke sekä Vaalimaan ja Nuijamaan raja-aseman liikennejärjestelyjen parantaminen nopeuttavat aikanaan Suomen ja Venäjän välisiä liikenneyhteyksiä. Nopean junayhteyden vaatimien toimien suunnittelu Helsingin ja Pietarin välille on aloitettu.

Vaalimaan ja Nuijamaan rajanylityspaikkojen kehittämishankkeisiin myönnettiin 2001 määrärahat tiejärjestelyjen uusimiseen. Nuijamaalle rakennetaan uusi raja-asema vuoteen 2005 mennessä. Itärajalle avattiin kaksi uutta kansainvälistä rajanylityspaikkaa (Imatra ja Salla) vuonna 2002.

Valtioneuvosto teki 2001 periaatepäätöksen tieliikenteen turvallisuuden parantamisesta. Tieliikenteen turvallisuudessa ei kuitenkaan ole useista toimenpiteistä huolimatta ole tapahtunut positiivista kehitystä.

Periaatepäätöksen linjausten mukaisesti on toteutettu mm. matkapuhelimen käytön ajon aikana kieltävä lainsäädäntö, heijastimen ja polkupyöräkypärän käyttösäännökset ja laadittu kokonaisuohjelma nuorten kuljettajien onnettomuusriskin alentamiseksi.

Automaattista liikennevalvontaa on lisätty. Rautatieliikenteen turvallisuuden parantamisessa erityisen huomion kohteena on ollut tasoristeysonnettomuuksien vähentäminen.

Poliisi on osallistunut vuodet 2001-2005 kattavan liikenneturvallisuussuunnitelman valmisteluun ja toimeenpanoon.

Suomen kauppalaivaston kilpailuedellytyksiä parantava ohjelma on valmistunut ja useita sen toimenpiteitä on toteutettu. Lastialusten tukea on laajennettu EY-säännösten suuntaviivojen mukaisesti ja matkustaja-alusten osalta on myös aloitettu tukitoimenpiteet. Suomen kauppa-laivaston kilpailukyvyn säilyttäminen vaatii jatkuvaa tarkkailua ja mahdollisesti uusia toimenpiteitä.

Merenkurkun matkustaja-alusliikennettä Vaasan ja Uumajan välillä tuetaan joulukuussa 2002 allekirjoitetun ostopalvelusopimuksen mukaisesti edelleen vuosina 2003-2005.

Vuonna 2002 julkaistu joukkoliikennestrategia antaa suuntaviivat joukkoliikenteen edelleen kehittämiseen. Matkakeskuksia on valmistunut kolme. Valtakunnallinen kaikkia kulkumuotoja koskeva sähköinen informaatiojärjestelmä on rakenteilla ja muuta informaatiota kehittävä ohjelma käynnissä. Uusia erityisesti ikääntyville ja liikkumisesteisille soveltuvia palvelumuotoja on kehitetty yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Lisäksi on laadittu esteettömyysstrategia, jonka läpivientiin panostetaan jatkossa. Joukkoliikenteen lippujen hintataso erityisesti säännöllisille käyttäjille on saatu pidettyä houkuttelevana seutu- ja kaupunkilippujärjestelmän avulla.

Postitoimintaa koskeva uusi postipalvelulaki tuli voimaan vuoden 2002 alussa. Uudessa laissa määritellään ja säädellään postipalvelujen maan kattavaa yleispalvelua. Suomen Posti Oy:n palveluvuoroitusten toteutusta seurataan jatkuvasti. Tielaitoksen organisaatio on uudistettu ja tuotanto on eriytetty Tielikelaitokseksi. Merenkululaitoksen tuotannollisten tehtävien liikelaitostamista on selvitetty ja liikelaitostaminen on tarkoitus toteuttaa vuoden 2004 alusta lukien.

Viestintä

Säädösympäristö on kehittynyt merkittävästi hallituskauden aikana. Viestintäverkkojen sääntelyssä on jatkettu teknologianeutraalia sääntelyä. Sähköisen viestinnän lainsäädännön uudistuksen ensimmäinen osauudistus tuli voimaan 2002. Kokonaisuudistuksen toista vaihetta koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle elokuussa 2002. Sähköisen asioinnin ja kaupankäynnin edistämiseen tähtäävää lainsäädäntötyötä jatkettiin.

Yleisradio Oy:n toimintaedellytyksiä muuttuvassa toimintaympäristössä on vahvistettu uudistamalla lainsäädäntöä. Vuonna 2001 loppuraporttinsa jättäneen, television toimintaedellytyksiä konvergoituvassa toimintaympäristössä käsitelleen työryhmän ehdotukset on sisällytetty edellä mainittuun viestintälainsäädännön uudistuksen ensimmäiseen vaiheeseen.

Viestintälainsäädännön uudistamisella luodaan entistä parempia edellytyksiä myös tiedonvälityksen moniarvoisuudelle ja monipuolisuudelle sekä kilpailulle. Televisio- ja radiotoiminnan digitalisointia on edistetty myöntämällä toimiluvat digitaalisten televisio- ja radioverkkojen käyttöön sekä julistamalla haettaviksi toimiluvat ohjelmien lähettämiseen. Viestinnän sisällön sääntelyn lähtökohtana on sananvapaus ja toimialan oma seuranta ja valvonta, jota on pyritty vahvistamaan. Erityisesti internetin itsesääntelyyn sekä laittoman ja haitallisen aineiston torjumiseen liittyvään työhön on osallistuttu aktiivisesti.

Hallitus on osallistunut aktiivisesti Euroopan unionin toimielinten työhön erityisesti televiestintälainsäädännön uudistamisessa ja eEurope 2005 -tietoyhteiskuntaohjelman valmistelussa. Yhteistyöllä eri kansainvälisillä foorumeilla on edistetty globaalien sähköisen kaupankäynnin pelisääntöjen rakentamista sekä vahvistettu yleisesti tietoyhteiskuntakehityksen etenemistä.

Hallituksen asettama tietoturvallisuusasioiden neuvottelukunta laati kansallisen tietoturva-katsauksen pohjalta ehdotuksensa kansalliseksi tietoturvastrategiaksi, joka tulee hallituksen vahvistettavaksi keväällä 2003. Tietoturvahallintoa on uudistettu siten, että Viestintävirastosta on tehty merkittävä tietoturva-alan virasto.

6 OIKEUSPOLITIikka JA TASA-ARVO

Uusi Suomen perustuslaki tuli voimaan 1.3.2000, ja muuta lainsäädäntöä saatetaan perustuslain kanssa yhteensopivaksi laajalla uudistusohjelmalla, jota työtä tullaan jatkamaan myös tulevalle vaalikaudella. Uusi perustuslaki on kokonaisuutena osoittautunut toimivaksi eikä uudistuksen perusratkaisuihin

kohdistu muutospaineita. Perustuslain toimeenpanosta on annettu tammikuussa 2003 eduskunnalle pääministerin ilmoitus.

Perusoikeuksien täsmentämistä on jatkettu uudistamalla julkisuuslainsäädäntö, sananvapauden käyttämistä koskeva lainsäädäntö ja kielilainsäädäntö. Uusi julkisuuslainsäädäntö tuli voimaan joulukuussa 1999, ja sen toimivuudesta annetaan eduskunnalle selvitys vuonna 2003. Sananvapauslailla selkeytetään julkaisu- ja ohjelmatoiminnan harjoittajien sekä muiden sananvapautta käyttävien oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuuta.

Uudessa kielilaissa korostuu yksilön oikeus omaan kieleensä sekä viranomaisten velvollisuus oma-aloitteisesti huolehtia kielellisten oikeuksien toteutumisesta. Tuomioistuimissa on laajennettu ruotsin kielen opetusta kaikille tuomareille ja muutenkin huolehdittu ruotsin kielen osaamisesta käräjäoikeuksissa. Saamelaiskäräjien helmikuussa 2002 tekemän aloitteen pohjalta on valmisteltu ehdotusta uudeksi saamen kielilaiksi. Saamelaisten maahan ja vesiin kohdistuvia oikeuksia on selvitetty saamelaistoimikunnassa (2001) ja sen pohjalta käynnistyneessä jatkotyössä.

Vaalirahoituksen avoimuuden lisäämiseksi säädettiin laki ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta. Vaalien suhteellisuuden parantamiseen liittyviä kysymyksiä on selvittänyt vaalitoimikunta 2000.

Syrjinnän torjumiseksi unionissa hyväksyttiin 2000 ns. työsyrintädirektiivi, joka koskee syrjintää työssä ja ammatissa uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, iän taikka sukupuolisen suuntautumisen perusteella sekä direktiivi rotuun tai etniseen alkuperään perustuvasta syrjinnästä. Niiden täytäntöön panemiseksi annettavat kansalliset säännökset ovat parhaillaan valmisteilla.

Velkaneuvonta vakinaistettiin ja sen alueellinen kattavuus turvattiin lailla talous- ja velka-neuvonnasta, joka tuli voimaan 1.9.2000. Yksityishenkilön velkajärjestelylakia on muutettu vuoden 2003 alusta velkajärjestelyyn pääsyn helpottamiseksi. Elinikäiseen ulosottoon liittyvien haittojen poistamiseksi on ulosottolakia muutettu niin, että luonnollista henkilöä koskeva ulosottoperuste olisi pantavissa täytäntöön tilanteesta riippuen 15 tai 20 vuotta. Myös saatavien perintämenettelyä on helpotettu.

Heinäkuun alussa 2002 voimaan tulleella korkolain muutoksella alennettiin viime vuosikymmenen lamavelkojen korkotasoa ja tehtiin mahdolliseksi jo syntyneen viivästyskorko-kertymän sovittelu. Takauslain kokonaisuudistuksella, joka tuli voimaan 1999, lisättiin luotonantajan tiedonantovelvollisuutta ja tehtiin mahdolliseksi yksityistakaajan vastuun kohtuullistaminen. Keväällä 2002 allekirjoitettiin valtiovallan ja pankkien välillä velkasovintoja koskeva ohjelma-asiakirja, jonka tavoitteena on ratkaista pääosa vielä jäljellä olevista lama-ajan velkaongelmista. Hankkeeseen on liittynyt myös valtaosa perintätoimistoista ja Suomen Asianajajaliitto. Pankit ja perintätoimistot ovat lähettäneet 30 000 yhteydenottokirjettä käynnistääkseen neuvottelut velallisten kanssa, ja noin 200 velkasovintoa on jo tehty vuoden 2002 aikana.

Kansallista rikosensorjuntaohjelmaa on toimeenpantu laatimalla ja toimeenpanemalla kunta-, kihlakunta- ja seutukuntakohtaisia turvallisuussuunnitelmia, käynnistämällä niiden vaikuttavuuden arviointi sekä toteuttamalla paikallisia rikosensorjuntahankkeita. Vuoden 2002 joulukuussa oli 316 kunnassa laadittu valmiiksi turvallisuussuunnitelma tai rikosensorjuntaohjelma. Paikallisten rikosensorjuntahankkeiden tukemiseen on vuosittain jaettu valtionapua. Turvallisuussuunnittelu on myös omaksuttu osaksi poliisin sidosryhmäyhteistyön ja lähipoliisitoiminnan strategiaa.

Hallitukselle on esitetty vuoden 1999 kansallisen rikosensorjuntaohjelman seurantaraportti tammikuussa 2003, jonka mukaan ohjelman tavoitteet ovat toteutuneet hyvin. Uusina kehittämisalueina suositellaan tiedon levittämistä hyviksi osoittautuneista käytännöistä, turvallisuustilannetta ja -kehitystä kuvaavien mittareiden luomista ja väkivallan keskeisiin lajeihin, huumorikollisuuteen ja talousrikoksiin keskittyviä erityisohjelmia.

Perheväkivallan torjumiseksi on valmistunut perheen sisäistä lähestymiskieltoa koskeva lakiehdotus vuoden 2001 alussa. Työn aikana on tuotu esille tarve puuttua myös entistä tehokkaammin itse perusongelmaan, lähisuhteiden väkivaltaisuuteen. Seuraamukseen voisi liittyä velvoite osallistua perheväkivallan ehkäisemiseen tähtäävään toimintaohjelmaan.

Vuoden 2000 alussa aloitettiin viidessä kaupungissa hankkeet nuorten tekemien rikosten tutkinnan, syyttämisen, tuomioistuin- ja täytäntöönpanoprosessin nopeuttamiseksi samoin kuin huolto- ja tukijärjestelmän kytkemiseksi nykyistä tiiviimmin oikeusprosessiin. Hankkeen seurauksena nuorten

rikosasian kokonaiskäsitelyaika lyheni kaikilla paikkakunnilla olennaisesti, samoin oikeusviranomaisten ja sosiaalihuollon viranomaisten yhteistyö parani.

Nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain voimassaoloa on jatkettu vuoden 2004 loppuun asti. Nuorten seuraamusjärjestelmää selvittävä nuorisorikostoimikunta tulee ottamaan kantaa nuorten koko seuraamusjärjestelmään. Sopimushoitotoimikunta on maaliskuussa 2002 valmistuneessa mietinnössään ehdottanut otettavaksi kokeiluluontoisesti käyttöön sopimushoidoksi kutsuttavan uuden rikosoikeudellisen seuraamuksen, jonka valmistelu jatkuu.

Poliisin voimavaratarpeen selvittämiseksi käynnistettiin Poliisitoiminnan arviointi ja toimintaedellytysten turvaaminen –hanke, joka saatettiin loppuun suunnitelman mukaisesti. Hanketta on tuettu erilaisin selvityksin. Poliisin resurssitilanne ei ole hallituskaudella parantunut, vaikka budjettirahoitus on kasvanut. Käyttökulut kuten palkat ja palkkiot sekä vuokrat ovat kasvaneet määrärahaa nopeammin. Toistaiseksi poliisin henkilöstön määrä on kyetty pitämään korkeana suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin investointeja ja hankintoja siirtämällä. Hallitus teki syksyllä 2002 esityksen poliisin hallintolain muuttamisesta poliisin yksiköiden yhteistoiminnan ja voimavarojen käytön tehostamiseksi.

Poliisin huumausaineiden vastainen strategia sekä valtioneuvoston huumausainepolitiikan tehostamista koskevat päätökset on vahvistettu ja toimeenpantu. Strategiatyön tuloksena huumausaineiden vastainen työ on suunnitelmallista ja perustuu yhteistyöhön sekä poliisin yksiköiden välillä että eri viranomaisten välillä. Syyttäjätoimessa on voimavaroja kohdennettu hallituksen periaatepäätösten mukaisesti huume- ja talousrikoksiin.

Huumausaineisiin liittyvien rikosten määrä on hallituskaudella kääntynyt laskuun.

Vuonna 1999 tuli voimaan uudistus surmatun läheisille maksettavasta vahingonkorvauksesta ja vuonna 2002 rikoksen uhria suojaava lain muutos. Sen mukaan voidaan rikoksen uhrille ilmoittaa vangen vapauttamisesta tai laitoksesta poistumisesta. Rikoksen uhrin asemaa ja väkivaltarikosten uhrien sekä uhrien läheisille suoritettavien korvausten parantamista on edelleen selvitetty kahdessa eri toimikunnassa. Vuonna 2001 valmistuneiden ehdotusten ja lausuntopalautteen pohjalta valmistellaan lakiehdotusta. Rikosten uhreille on valmistunut useilla kielillä julkaistava ohjelehtinen.

Todistajan suojan parantamiseksi muutettiin oikeudenkäymiskaaren säännöksiä niin, että todistajaa on pääkäsitelyssä mahdollista kuulla hänen henkilökohtaisesti läsnä olematta käyttäen esim. videolinkkiä, jos menettely on tarpeen kuultavan tai hänen läheisensä suojaamiseksi. Törkeän pahoinpitelyn vakavuutta rikoksena on korostettu nostamalla teon mi-nimirangaistus kuudesta kuukaudesta yhteen vuoteen vankeutta. Rikosoikeudellisen hyödyn konfiskaation tehostamiseksi muutettiin näyttökynnykseen liittyviä säännöksiä siten, että rikoksen tuottama hyöty voidaan tuomita menetetyksi, jos on syytä olettaa, että se kokonaan tai osittain on peräisin rikollisesta toiminnasta. Uudistus tuli voimaan vuoden 2002 alussa.

Pitkään jatkunut vankimäärän aleneminen kääntyi vuonna 1999 nopeaan nousuun. Kun vuonna 1999 keskimääräinen vankiluku oli runsaat 2 700, se oli vuonna 2002 jo yli 3 400. Yli 25 %:n kasvun taustalla on huumausainerikollisuuden ja siihen liittyvän muun rikollisuuden lisääntyminen. Myös tutkintavankien, sakkovankien ja ulkomaalaisten vankien määrä on kasvanut. Kun vankien päihde-, mielenterveys- ja muut terveysongelmat ovat samanaikaisesti lisääntyneet, vaikeutui päihdevalvonnan tehostaminen sekä uusintarikollisuuden ehkäisemiseen tähtäävien päihde- ja muiden toimintaohjelmien toteuttaminen.

HIV-epidemia vankiloissa on saatu laantumaan ja vaikeimpia suonensisäisten huumeiden käyttöön liittyviä terveysriskejä on voitu vähentää. Hallituksen periaatepäätösten mukaisesti on kehitetty huumausainerikollisuuteen liittyvää lainsäädäntöä ja tehostettu syyttäjien työtä huumarikoksissa.

Vankiloiden laitostantaa on uudistettu vuoteen 2011 ulottuvan uudistamisohjelman mukaisesti. Vuonna 2002 avattiin Vantaan vankila ja käytöstä poistettiin Helsingin tutkintavankila. Turun uuden vankilan rakentamissuunnitelmat ovat edenneet pitkälle.

Vuonna 2001 työnsä päättäneen Vankeusrangaistuskomitean ehdotusten mukaan asetetaan vankeuden tavoitteeksi entistä selvemmin uusintarikollisuuden ehkäiseminen sekä rikoksettoman elämäntavan ja vangen yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen. Hallituksen esitystä on valmisteltu annettavaksi eduskunnalle keväällä 2003. Vuonna 2002 on asetettu hanke uudistamaan vankeinhoidon organisaatiota

sekä laitoksia ja niiden toimintatapoja. Tavoitteena on muodostaa nykyisiä vankiloita suurempia alueellisia kokonaisuuksia, joilla on kaikki tarpeelliset yksiköt ja työvälineet käytössään. Kriminaalihuollon vetämässä Yhteistyössä rikoksettomaan elämään –hankkeessa on kehitetty eri viranomaisten seudulliseen yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja erityisesti nuorten ja syrjäytymisvaarassa olevien seuraamuksiin tuomittujen yhteiskuntaan sijoittumisen edistämiseksi ja uusintarikollisuuden vähentämiseksi.

Riita-asioiden oikeudenkäyntiä on vuoden 2003 alusta muutettu aikaisempaa johdonmukaisemmaksi, vaihteittain eteneväksi kokonaisuudeksi, jossa oikeudenkäynnin edellisiä vaihetta voidaan järkevällä tavalla hyödyntää myöhemmässä käsittelyvaiheessa. Keväällä 1998 voimaan tullessa uudessa hovioikeusmenettelyssä havaittiin puutteita, joiden korjaamiseksi on muutettu lainsäädäntöä. Rovaniemen ja Turun hovioikeuspiireissä aloitettuja lainkäytön laadun kehittämistä koskevia hankkeita on jatkettu. Samoin hovioikeuksissa, kärjäoikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa on vireillä erilaisia työmenetelmien kehittämishankkeita, joita oikeusministeriö niinikään tukee. Haastemiesten mahdollisuuksia saada osoitetietoja tiedoksiantotehtävän toteuttamiseksi koskeva laki tuli voimaan vuoden 2000 alusta.

Tuomarin virkaan pätevyitymistä varten valmistellaan koulutusjärjestelmää, joka turvaisi tuomareilta vaadittavan korkean ammattitaidon. Tuomioistuinkomitea laatii parhaillaan selvitystä tuomioistuinlaitoksen pitkän aikavälin kehittämislinjoista. Komitean tulee saada työnsä valmiiksi elokuun loppuun mennessä 2003. Väkiraportti valmistuu helmikuussa 2003.

Julkinen oikeusapujärjestelmä on uudistettu 2002. Uusi oikeusapulaki laajensi julkisen oikeusavun saatavuutta nykyistä huomattavasti suuremmalle osalle kansalaisista. Nykyisin ¾ kotitalouksista kuuluu julkisen oikeusavun piiriin.

Laki tuomareiden nimittämisestä tuli voimaan 1.3.2000. Tuomareita koskevaa nimityskäytäntöä yhtenäistettiin sekä lisättiin nimitysratkaisujen avoimuutta ja perusteluja. Nimitykset valmistelee tuomarinvalintalautakunta. Tuomarin esteellisyyttä koskevat säännökset on syyskuussa 2001 voimaan tullessa lainmuutoksella nykyaikaistettu. Uuden kielilain mukaiset vaatimukset tuomareilta edellytettävästä kielitaidosta on tarkoitus säätää vielä ennen kielilain voimaan tuloa.

Tasa-arvo

Sukupuolten tasa-arvon vahvistamiseen liittyvät toimet etenivät suunnitellusti kansallisella, EU:n ja YK:n tasolla. Joulukuussa 2000 asetettiin tasa-arvolain uudistamistoimikunta, joka arvioi tasa-arvolain muutostarpeet ja laati niitä koskevat esitykset mukaan lukien työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen sekä samapalkkaisuuden edistämisen. Toimikunta jätti ehdotuksensa lokakuussa 2002.

Tasa-arvotoimielinten organisaatiouudistus toteutettiin 2001 alkaen. Sosiaali- ja terveysministeriöön perustettiin tasa-arvoyksikkö. Sen tehtäviin kuuluvat lainvalmistelu, hallituksen tasa-arvopolitiikan valmistelu, tasa-arvoasioita hoitavan ministerin avustaminen, EU-yhteistyö ja tasa-arvoalan kansainvälinen yhteistyö. Tasa-arvon edistämisen 3-vuotinen valtavirtaistamishanke valmistui vuonna 2001. Aloitettiin sukupuolivaikutusten arviointi ministeriön lainvalmisteluhankkeissa.

EU-puheenjohtajuusajanaan Suomi ajoi EU:n viidennen tasa-arvo-ohjelman aikaansaamista, jonka neuvosto hyväksyi joulukuussa 2000. Suomi järjesti ministeritason tasa-arvokonferenssin Helsingissä. Maaliskuussa 2002 järjestettiin Suomessa kansainvälinen naisjohtajien ympäristökokous. Suomi kehitti ensimmäiset Pekingin toimintaohjelman seurannan indikaattorit sekä toimi aktiivisesti seurantaindikaattoreiden kehittämisessä. Suomi oli aloitteellinen tasa-arvodirektiivin uudistamistyössä, joka hyväksyttiin syksyllä 2002.

Suomen työllisyyspolitiikan toimintaohjelmissa keskeisinä tasa-arvoasioina ovat olleet naisten ja miesten työllisyysasteiden lähentyminen, työmarkkinoiden segregatio, sukupuolten väliset palkkaerot ja työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen.

Naisten ryhtymistä yrittäjiksi on edistetty nimittämällä kaikkiin TE-keskuksiin naisyritysneuvojat. Finnveran yritysten käynnistysvaiheeseen myönnettävän pienlajan ml. naisyrittäjälainan enimmäismäärä on kaksinkertaistettu.

Maahanmuutto

Hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittista ohjelmaa on toteutettu. Koska kehitys alalla on nopeaa, vuonna 1997 laadittu ohjelma alkaa olla jossain määrin vanhentunut. Ulkomaalaislainsäädännön osalta pääpaino ohjelmassa oli pakolaisasioilla. Ohjelman mukaisesti muutetut ulkomaalaislain pykälät jouduttiin kesällä 2000 muuttamaan turvapaikkamenettelyn väärinkäytösten ehkäisemiseksi. Ohjelmassa ei myöskään tarpeeksi oteta kantaa työvoiman maahanmuuttoon ja sen edistämiseen.

Hallitus päätti tehostaa pakolaisten auttamista kriisitilanteissa, edistää maahanmuuttajien kotouttamista ottaen erityisesti huomioon lasten ja nuorten asema, edistää hyviä etnisiä suhteita sekä kiinnittää aiempaa suurempaa huomiota syrjinnän vastaisiin toimenpiteisiin.

Hallituksen esitys uudeksi ulkomaalaislaiksi annettiin eduskunnalle joulukuussa 2002 ja hallituksen esitys uudeksi kansalaisuuslaiksi lokakuussa 2002. Ulkomaalaisviraston toimintaedellytyksiä on parannettu lisävoimavaroin. Inkeriläisten paluumuuttoa koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle 2002

Hallituskauden aikana vähemmistökulttuureita ja rasismien vastaista työtä on tuettu vuosittain erityismäärärahalta. Suomen Akatemiassa on toteutettu vuoteen 2003 jatkuvaa Syreeni - tutkimusohjelmaa (syrjintä, eriarvoisuus ja etniset suhteet).

Maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistavaa koulutusta on laajennettu ja aikuisten maahanmuuttajien kotouttamiskoulutuksesta on annettu suositus.

7 KOULUTUS, TIEDE JA KULTTUURI

Tietoyhteiskunta

Hallituksen tavoitteena on ollut edistää tietoyhteiskunnan palveluiden tarjonnalle ja kysynnälle suotuisan toimintaympäristön syntymistä yhteistyössä eri hallinnonalojen kesken ja elinkeinoelämän kanssa. Tietoyhteiskuntakehityksen painopiste on ollut siirtymässä sisällöllisten sovellusten sekä palvelujen kehittämiseen ja tuotantoon.

Hallituskaudella on ollut käynnissä laajapohjainen monen hallinnonalan yhteistyönä toteutettu tietoyhteiskunnan sisältöjä kehittävä hanke. Tarkoituksena on ollut luoda edellytykset Suomen nousemiselle tietoteknologian ohella merkittäväksi sisältötoolliseksi maaksi.

Sisältötuotantohankkeessa on seitsemän ministeriön yhteistyönä laadittu "Digitaalinen sisältötuotanto - strategiset tavoitteet ja toimintaehdotukset" -raportti. Hallituskauden aikana on kartoitettu suomalaisen sisältötuotannon kasvun vahvuuksia ja mahdollisuuksia sekä esteitä ja ongelmia. Sisältötuotantoon käytettävissä ollut määräraha on kohdennettu opetus-, kulttuuri- ja liikuntahankkeille mm. digitaalisen tuotannon ja levityksen edistämiseen, tuotekehityksen pilottihankkeisiin, koulutus- ja tutkimustarpeisiin, kulttuuriperinnön digitointiin sekä kulttuuri- ja luontomatkailun palveluihin.

Hallituskaudella on selvitetty sisältötuotannon työllisyysvaikutuksia erityisellä tutkimushankkeella sekä tietoyhteiskunnan ja siihen perustuvan osaamisen merkitystä työllisyydelle kahdessa eri raportissa. Sisältötuotantoon liittyviä hankkeita on ollut käynnissä useilla hallinnonaloilla.

Sähköisten tieto- ja asiointipalvelujen kehittäminen on hallituskaudella parantanut kaikkien kansalaisryhmien mahdollisuuksia saada tietoa, kommunikoida ja asioida viranomaisten kanssa. Tietoturvallisuudelle on luotu kattava ja ajantasainen ohjeisto ja tietoturvallisuus on toteutunut hyvin. Valtion viranomaisilla on laaja sähköinen palvelutarjonta. Sähköistä asiointia viranomaistoiminnassa koskeva lainsäädäntö on uudistettu ja sovelluksia kehitetään.

Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunnan jaosto laati Hallinnon sähköisen asioinnin toimintaohjelman. Ohjelmalla tuetaan palvelujen kehittämisen strategista johtamista ja sen avulla on poistettu verkkopalvelujen toteuttamisen esteitä.

Hallituskaudella on toteutettu tietostrategiaa, jonka tavoitteena on antaa kaikille mahdollisuudet soveltuvien tietoyhteiskuntataitojen hankkimiseen. Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategiaa vuosille 2000-2004 on toteutettu mm. edistämällä opettajien tietoyhteiskuntataitoja ja kehittämällä tietoverkoissa tapahtuvaa oppimista.

Henkilön tunnistamiseen ja allekirjoitukseen liittyvä sähköinen henkilökortti siihen kuuluvine varmenne- ja yhteystietopalveluineen on otettu käyttöön joulukuussa 1999. Sähköisen henkilökortin ja sosiaaliturvakortin yhdistämistä valtion yleiseksi yhteiseksi sähköiseksi henkilökortiksi koskeva hallituksen esitys väestötietolain ja henkilökorttilain muuttamisesta on annettu 2002.

Koulutus- ja tiedepolitiikka

Suomen ja suomalaisten tulevaisuus on vahvasti riippuvainen osaamisesta, kyvystä hyödyntää osaamista ja luoda uusia innovaatioita. Tästä syystä keskeinen tavoite on koko väestön osaamistason nostaminen. Yhtäläiset koulutusmahdollisuudet kuuluvat jokaiselle kansalaiselle asuinpaikasta, iästä, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Koulutuspolitiikalla on pyritty ehkäisemään syrjäytymistä ja vastaamaan ikääntymisen asettamiin haasteisiin.

Koulutusjärjestelmää on kehitetty elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti, johon sisältyy kattava ja laadukas perusopetus, hyvät työmarkkinoille siirtymisen valmiudet, korkea koulutus- ja osaamistaso, keski-ikäisen aikuisväestön koulutustason nostaminen sekä työmarkkinoiden tarpeiden huomioon ottaminen.

Eduskunnalle annettiin vuonna 2002 esitys perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta siten, että aiempaa selkeämmin korostetaan lasten ja nuorten kehitykseen liittyvien vaikeuksien ennalta ehkäisemistä ja varhaista puuttumista näihin sekä edistetään hyvää oppimista, oppilaiden psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Saamenkielisen opetuksen asema saamelaiden kotialueella on pyritty turvaamaan.

Perusopetuslakiin lisättiin elokuun alusta 2000 voimaan tulleella lailla esiopetusta koskevat säännökset. Esiopetusuudistuksessa kuusivuotiaille lapsille säädettiin oikeus maksuttomaan esiopetukseen perusopetuksen alkamista edeltävänä vuonna. Oikeus esiopetukseen ja kuntien velvollisuus esiopetuksen järjestämiseen tuli voimaan elokuun 2001 alusta. Esiopetuksen pätevoittämiskoulutusta on järjestetty noin 2 200 henkilölle.

Opetusministeriön työryhmä selvitti vuonna 2001 peruskoulun oppivelvollisuusiän alentamisen vaikutuksia koulutukseen. Työryhmä ehdotti, ettei oppivelvollisuusiää alenneta, vaan toistaiseksi seurataan ja arvioidaan vasta uudistetun kuusivuotiaiden esiopetuksen toteutumista. Jos kokemusten perusteella myöhemmin päädytään oppivelvollisuusiän alentamiseen, tulisi esiopetus työryhmän ehdotuksen mukaan liittää osaksi oppivelvollisuuskoulua.

Valtioneuvosto antoi vuonna 2002 koulutuspoliittisen selonteon, jossa arvioitiin uusien koululakien vaikutuksia ja laissa asetettujen tavoitteiden toteutumista. Selonteon mukaan tarvetta merkittäviin muutoksiin ei lyhyen seurantajakson perusteella ole. Opetustoimen rahoitukseen hallituskaudella tehtyt lisäykset, opetussuunnitelmien uudistaminen sekä koulutuksen arvioinnin tehostaminen antavat paremmat mahdollisuudet koulutuksen kehittämiseen ja laadun parantamiseen. Koululakien toimeenpanoon liittyen perusopetuksen ja lukiokoulutuksen valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako on uudistettu.

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle vuonna 2001 selonteon koulutuksen arvioinnin toimivuudesta. Hallitus antoi syyskuussa 2002 eduskunnalle esityksen, jonka mukaan opetusministeriön yhteyteen perustetaan erillinen koulutuksen arviointineuvosto. Arviointineuvoston tehtävänä on avustaa opetusministeriötä ja koulutuksen järjestäjiä koulutuksen arviointia koskeissa asioissa sekä organisoida koulutuksen järjestäjien toimintaan ja koulutuspolitiikkaan liittyviä ulkopuolisia arviointeja ja huolehtia arviointien julkistamisesta.

Hallituskaudella on jatkettu LUMA-ohjelmaa suomalaisten matematiikan ja luonnontieteiden osaamisen parantamiseksi. Koululaisten osaaminen on kansainvälisten arvioiden mukaan kohentunut ja on korkealla tasolla. Korkeakoulujen koulutus luonnontieteiden ja tekniikan aloilla on laajentunut huomattavasti. Lukioista valmistuvien, matematiikan ja luonnontieteiden laajoja oppimääriä suorittaneiden määrä ei ole kasvanut vastaavasti. Koulutusjärjestelmän ja yritysten yhteistyö matematiikan, luonnontieteiden ja tekniikan opetuksessa on kehittynyt myönteisesti.

Ammatillisen koulutuksen arvostusta ja vetovoimaisuutta on parannettu erilaisin toimenpitein. Tavoitteena on turvata kehittyvän työ- ja elinkeinoelämän tarvitsema laaja osaamisen kirjo ja kiinnittää erityistä huomiota ammatilliseen peruskoulutukseen ja osaamiseen. Ammatillisen koulutuksen työelämäläheisyyttä on lisätty uudistus- ja kehittämistoimin. Työssäoppimisen jaksot on lisätty kaikkiin

ammattillisiin perustutkintoihin. Ammatillisen koulutuksen laadun varmistamiseksi ammatilliseen peruskoulutukseen on kehitetty ammatillista osaamista osoittavia näyttöjä vuodesta 2000 alkaen.

Oppisopimuskoulutusta on laajennettu. Ammatillista työvoimakoulutusta on edistetty. Nuorisoasteen koulutuskokeilujen arviointiryhmä katsoi, että koulutuksen lainsäädäntöön viime vuosina tehdyt muutokset mahdollistavat tarvittavan yhteistoiminnan toteutumisen toisen asteen koulutuksessa. Kokeilussa luotuja käytäntöjä tulee hyödyntää laajemmin.

Nuorten osallisuutta edistävä yhteistyöhanke asetettiin 2002. Työryhmä jätti kesäkuussa 2002 ehdotuksensa toimenpiteiksi nuorten oppimisen ja työllistymisen edistämiseksi. Koulutuksesta valmistuvien työelämään siirtymisen tehostamiseksi on panostettu mm. yhteistyöhön ohjaus-, työnhaku- ja informaatiopalvelujen tarjoamisessa valmistumisvaiheessa oleville opiskelijoille sekä työvoimapalvelujen ja oppilaanohjauksen yhteensovittamiseen.

Ammattikorkeakoululainsäädäntöä koskevat lakiesitykset on annettu eduskunnalle. Hallituksen esityksessä on nykyistä selvemmat säännökset ammattikorkeakoulujen asemasta korkeakoulujärjestelmässä ja niiden tehtävistä. Ammattikorkeakoulujen tehtäväkokonaisuus koostuu opetuksesta, tutkimus- ja kehitystyöstä sekä alueellisesta roolista. Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilu käynnistyi syksyllä 2002 kolmella koulutusalailla.

OECD:n koulutuskomitea arvioi Suomen ammattikorkeakoulutusta kesäkuussa 2002. OECD:n tutkijaryhmän mukaan ammattikorkeakoulu-uudistus on onnistunut hyvin. Koulutusohjelmat ovat innovatiivisia ja vastaavat työelämän tarpeita. Tutkijaryhmän mukaan Suomi on hyötynyt korkeasta koulutustasosta eikä korkeakoulutuksen määrällisiä tavoitteita ole tarpeen muuttaa.

Korkeakoulujen kehittämislakia on muutettu vuonna 2001 siten, että yliopistojen perusrahoituksen määrärahat nousevat yleisten kustannusvaikutusten lisäksi asteittain vähintään 90 milj. euroa vuoteen 2004 mennessä. Kehittämislaki on voimassa vuosina 2002-2005.

Yliopistojen tulosohtausjärjestelmää ja toimintamenorahoituksen perusteita on selvitetty hallituskauden aikana. Tarkoitus on tammikuun 2003 aikana päättää yliopistojen tulosohtausjärjestelmästä ja toimintamenorahoituksen muodostumisperusteista seuraavalla kolmivuotiskaudella. Yliopistot ovat suunnanneet uudelleen vuoden 2001 loppuun mennessä vähintään 3 % vuoden 1999 perusvoimavaratasosta opetuksen ja tutkimuksen edellytysten parantamiseksi ja painoalojen vahvistamiseksi. Tutkintojärjestelmän selkiyttämistä sekä opetuksen ja oppimisen tehostamista edistäviä toimenpiteitä on edistetty. Yliopistojen tutkintorakennetyöryhmä jätti esityksensä lokakuussa 2002. Tavoitteena on, että kaksiportainen tutkintorakenne otetaan käyttöön kaikilla koulutusaloilla 1.8.2005 alkaen.

Keväällä 2001 asetettiin parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä laatimaan ehdotuksia aikuiskoulutuksen tarjonnasta, suuntaamisesta ja rahoituksesta. Työryhmä teki ehdotukset aikuiskoulutuksen pitemmän aikavälin kehittämisohjelmaksi sekä lähivuosien toimenpiteiksi.

Vapaan sivistystyön toimintaedellytyksiä on tasaisesti parannettu hallituskauden aikana.

Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen keskeinen tavoite on ollut koulutuksen työelämäkytkennän lisääminen. Työministeriö on ottanut käyttöön työvoimapolitiittisen internet-pohjaisen aikuiskoulutuksen laadun seuranta- ja opiskelijapalautejärjestelmän. Työvoimakoulutuksen soveltamisala laajenee vuoden 2003 alusta lukien kattamaan myös ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkintojen suorittamiseen tähtäävän koulutuksen.

Opiskelijoiden asumisen tukijärjestelmiä on yhtenäistetty vuonna 2000 siten, että asumislisän korvausprosentti nostettiin 65 prosentista 80 prosenttiin ja kaikki vuokralla asuvat lapsettomat opiskelijat kuuluvat opintotuen asumislisäjärjestelmän piiriin. Opetusministeriön asettama työryhmä luovutti kesäkuussa 2002 mietinnön, jossa ehdotetaan opintotuen kannustavuutta lisääviä toimenpiteitä. Tukiajan riittävyttä parannettiin siten, että 180 opintoviikon laajuisten tutkintojen enimmäistukiaika pidennettiin 60 tukikuukauteen 1.8.2003 lukien.

Kansallisen innovaatiojärjestelmän vahvistamista on tuettu koulutuksen ja tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta kehittämällä. Tutkimusjärjestelmän kansainvälistä verkottumista on edistetty. Suomalainen tiede on kansainvälisesti näkyvää ja arvostettua. Suomen kilpailukyky ja innovaatiojärjestelmän toimivuus arvioidaan useissa tutkimuksissa maailman kärkisijoille.

Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot olivat vuonna 2001 kaikkiaan 4,6 miljardia. Korkeakoulusektorin tutkimusmenot kasvoivat 1990-luvun loppupuolella yli 10 prosentin vuosivauhtia. Vuonna 2001 korkeakoulujen tutkimusmenot olivat yhteensä 830 miljoonaa euroa reaalkasvun ollessa 2,6 prosenttia.

Suomen Akatemia on laajentanut kansallista tutkimuksen huippuyksikköohjelmaansa. Vuonna 2000 aloitti kuusivuotiskautensa kaikkiaan 26 huippuyksikköä ja vuosien 2002-2007 ohjelmassa lisäksi 16 uutta yksikköä.

Esitys uudeksi uskonnonvapauslaiksi on annettu eduskunnalle lokakuussa 2002.

Kulttuuripolitiikka

Lähtökohtana on ollut kulttuurin korostaminen keskeisenä kansallisen ja kansainvälisen kehityksen voimavarana. Opetusministeriön toimikunta luovutti kesäkuussa 2002 ehdotuksensa laaja-alaiseksi taide- ja taiteilijapolitiittiseksi ohjelmaksi. Ohjelma sisältää muun muassa ehdotukset valtakunnallisen lastenkulttuurikeskusten verkoston muodostamiseksi, taidelaitosverkon kehittämiseksi, taiteilijoiden toimintaedellytysten edistämiseksi sekä taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuuden turvaamiseksi.

Arpajaislainsäädäntö uudistettiin kokonaisuudessaan hallituskaudella. Lain mukaan raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuotto käytetään edelleen urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen.

Lastenkulttuuri on valittu painopistealueeksi. Suomen Kansallisteatterin peruskorjauksesta aiheutuviin lainanhoitokuluihin on myönnetty valtiotakuu ja valtioavustusta.

Teatterilain ulkopuolisten teattereiden valtiontukeen osoitettuja määrärahoja on kasvatettu. Kotimaisen elokuvan tukea on kehitetty tasaisesti. Tuki on kohdistettu tuotannon, jakelun ja kulttuuri-toiminnan edellytysten parantamiseen. Lastenelokuva on ollut painopisteenä kauden loppupuolella.

Valtioneuvoston periaatepäätös muotoilupolitiikasta hyväksyttiin 2000. Valtioneuvoston ja Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton välillä allekirjoitettiin samana vuonna muotoilupoliittinen yhteistyöpyytäkirja.

Suomen kansallismuseon asemaa vahvistettiin ja museon toiminnallista itsenäisyyttä on lisätty. Esitys kirjastopoliittiseksi ohjelmaksi 2001-2004 luovutettiin 2001. Kirjastopoliittisen ohjelman jatkoksi laadittiin vuonna 2002 Opetusministeriön kirjastostrategia 2010 -raportti.

Suomi osallistui Euroopan unionissa aktiivisesti tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskevan direktiivin valmisteluun. Direktiivin edellyttämät lainsäädännön muutosehdotukset annettiin eduskunnalle lokakuussa 2002.

Hallitusohjelman mukaisesti on selvitetty liikunnan kansalaistoiminnan julkista tukemista suhteessa liiketoiminnan tukemiseen sekä tähän kytkeytyviä tekijöitä. Asiaa selvittänyt työryhmä on esittänyt muutoksia mm. kansalaistoimintaan liittyvään talkootyötä koskevaan työsopimuslakiin, verotuskäytäntöihin ja viranomaisille annettaviin erilaisiin ilmoituksiin.

Lasten ja nuorten liikuntaohjelman avulla on mm. pyritty luomaan koululaisten iltapäivätoiminnan edellytyksiä sekä kehittämään uusia muotoja järjestäytyneelle lapsi- ja nuorisoliikunnalle. Lasten ja nuorten liikuntaohjelma on laajentunut hallituskauden aikana. Ohjelman tavoitteet ovat toteutuneet hyvin.

Vuonna 2000 käynnistyi terveyttä edistävän liikunnan kehittämistoimikunnan työ. Toimikunnan mietinnön pohjalta asetettiin syksyllä 2002 neuvottelukunta, jonka tarkoituksena on valmistella ja toteuttaa mietinnössä esitettyjä kehittämistoimia. Hankkeiden toteutus on käynnissä. Terveysliikunnan kehittämiseen on lisätty voimavaroja.

Opetusministeriö järjesti yhdessä YK:n nuorisoyksikön, ulkoasiainministeriön ja nuorisotutkimusverkoston kanssa asiantuntija- ja nuorisotutkijakokouksen lokakuussa 2002, jossa valmisteltiin "Maailman nuorison tila 2003" –asiakirjaa YK:n 50. yleisistuntoon syksyllä 2003.

Hallituskaudella on kehitetty ja otettu käyttöön nuorten osallistumista ja yhteiskunnallista vaikuttamista tukeva verkkodemokratiavälineistö (www.valtikka.net). Hallituskaudella on tuettu vuosittain nuorten työpajatoiminnan kehittämistä sekä Euroopan sosiaalirahasto- että kansallisina hankkeina. Uutena työmuotona on tuettu ennaltaehkäisevää päihde- ja huumetyötä nuorisotyön alueella. Koululaisten iltapäivätoiminnan osalta on tuettu vuosittain yli 500 erillisen iltapäiväkerhon käynnistämistä.

Erityishuomio on kiinnitetty nuorisotyöttömyyden torjuntaan ja syrjäytymisen ehkäisyyn, joka on tapahtuneesta alentumisesta huolimatta Suomessa edelleen korkealla tasolla.

8 SOSIAALI- JA TERVEYSPOLITIikka, TYÖELÄMÄ

Yleistä

Sosiaali- ja terveyspolitiikan sekä työelämän kehittämisen osalta hallitusohjelman keskeiset tavoitteet koskivat sosiaaliturvan kannustavuuden vahvistamista, syrjäytymisen ja köyhyyden estämistä, sosiaaliturvan kestäväen rahoituksen edistämistä, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tason ja toimivuuden turvaamista sekä työelämän osalta työssä jaksamisen ja jatkamisen tukemiseen tähtääviä työelämän uudistuksia.

Sosiaaliturvan kannustavuutta vahvistettiin hallituskaudella useilla sosiaalivakuutuksen, etenkin työeläkejärjestelmän, uudistuksilla sekä verotuksen, tulonsiirtojen ja maksujen parempaan yhteensovitukseen tähdänneillä muutoksilla.

Tuloverotusta (kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen korotus) koskeneet muutokset toteutettiin vuosien 2001 ja 2002 verotuksessa. Toimeentulotuen ja ansiotulojen yhteensovittamisen kolmivuotinen kokeilu käynnistyi huhtikuussa 2002. Kokeiluun liittyy seurantatutkimus. Työmarkkinatukilain puolison tulojen tarveharkintaa on lievennetty 1.9.2000 alkaen. Vähennyksen korottaminen vastasi 15 prosenttiyksikön muutosta tulojen ja työmarkkinatuen yhteensovituksessa.

Vuonna 2002 voimaan tullut laki kuntouttavasta työtoiminnasta velvoittaa kunnat ja työvoimatoimistot yhteistyöhön kullekin asiakkaalle sopivan palvelukokonaisuuden laatimiseksi.

Helmikuussa 2001 saatiin valmiiksi poikkihallinnollinen kannustavuuden edistäminen -projekti, jonka keskeisenä tavoitteena oli edistää avoimille työmarkkinoille sijoittumista ja parantaa työmarkkinoiden toimivuutta koordinoimalla sosiaaliturvan, työllistämisen ja koulutustoimien ja verotuksen yhteisiä ohjausvaikutuksia.

Työmarkkinatukilakia uudistettiin vuoden 2001 alusta niin, että palkkatyön vastaanottamisen kannattavuutta parannettiin. Uudistuksen myötä työvoimatoimisto voi määrätä työmarkkinatukeen oikeutetun henkilön työllistymisen tukemiseksi työmarkkinatuen maksamista jatkettavaksi matka-avustuksena. Toimeentuloturva koskevaa lainsäädäntöä on selkeytetty ja yksinkertaistettu selvitysmiestyön pohjalta.

Sosiaaliturvamaksujen kattavuuteen liittyen hallitus antoi esityksen, jonka mukaan ulkomailla oleskelevat, Suomen kansalaisuuden piirissä olevat henkilöt, velvoitettaisiin vastaaviin sosiaaliturvamaksuihin kuin Suomessa asuvat. Työryhmä selvittää parhaillaan asumisperusteisen sosiaaliturvan asemaa EU-säädösten puitteissa.

Työeläkejärjestelmässä ja työhallinnossa on toteutettu vuodesta 2000 lähtien eläkkeelle siirtymistä myöhentäviä ja työssä jatkamista edistäviä toimenpiteitä työmarkkinaosapuolten sopimusten mukaisesti ja osana hallituksen toimia sopimuksen toimeenpanemiseksi. Vuonna 2000 ja sen jälkeen työttömäksi jääneet 55-59-vuotiaat henkilöt pyritään aktiivisesti työllistämään normaaleille työmarkkinoille tarvittaessa koulutus- ja kuntoutustoimenpiteiden avulla.

Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisy ja aktiivinen sosiaalipolitiikka

Köyhyyteen ja syrjäytymiseen liittyvät kysymykset ja hankkeet olivat laajasti esillä hallituskaudella. Eri vuosien talousarvioihin sisältyi useita köyhyyden ja syrjäytymisen torjuntaan liittyneitä toimenpiteitä (mm. vähimmäisetuuskien tasokorotus). Asiakokonaisuus on ollut vuosia 2000-2003 koskevan sosiaali-

ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman (TATO) keskeisenä painopisteenä. Tavoite- ja toimintaohjelma sisältää kaikkiaan 86 osahanketta, jotka ovat väliarvioiden mukaan toteutuneet hyvin.

Työllisyyden koheneminen hallituskaudella on ehkäissyt syrjäytymistä, mutta pitkäaikaistyöttömyys pitää yllä syrjäytymisriskiä. Toimeentulotuen saajien määrä on laskenut lamavuosien huippuluvuista, samoin toimeentulotukimenot, erityisesti vuosina 1998-2000. Vuodesta 2001 saajien määrä ei ole merkittävästi muuttunut. Menot ovat olleet lievässä nousussa. Toimeentulotukijaksoissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Ehkäisevän toimeentulotuen käytön tehostamista koskevat muutokset tulivat voimaan 2001. Hallituksen toimenpiteissä on painotettu suurimmassa syrjäytymisriskissä olevia ryhmiä (mm. lapset ja nuoret sekä mielenterveysongelmista ja päihdeongelmista kärsivät).

Nizzan Eurooppa-neuvostossa sovitun mukaisesti laadittiin kansallinen köyhyyden ja syrjäytymisen torjumista koskenut toimintasuunnitelma vuosille 2001-2003. Suunnitelma valmistui keväällä 2001 ja sen laatimisen yhteydessä sovittiin syrjäytymisen torjuntaan liittyvistä toimenpiteistä, jotka sisällytettiin vuosien 2002 ja 2003 talousarvioihin. Hallinnonalojen välistä yhteistyötä syrjäytymiskehityksen estämiseksi tehostettiin.

Euroopan sosiaalirahaston ja kansallisen rahoituksen hankkeilla on tuettu heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevia kuten ikääntyvät pitkäaikaistyöttömät, vajaakuntoiset, maahanmuuttajat ja puutteellisen koulutuksen omaavat nuoret sekä moniongelmaiset työnhakijat. Hankkeista on saatu hyviä kokemuksia perinteistä laajempien keinovalikoimien, uusien palvelumallien ja toimenpiteiden riittävän keston avulla.

Työmarkkinoilla pysymistä, sinne pääsyä ja syrjäytymisen ehkäisyä on edistetty myös Euroopan sosiaalirahaston EQUAL-ohjelmalla. Kaikkien 37 marraskuussa 2001 ohjelmaan valittujen kehittämiskumppanuuksien toiminta jatkuu kevääseen 2005.

Työttömyyden kasvu on estetty työvoimapolitiittisia toimenpiteitä lisäämällä ja kohdentamalla ne pitkäaikaistyöttömyyttä ennaltaehkäisevästi, jolloin myös rakennetyöttömyyttä on saatu laskettua.

Vuosina 2001, 2002 ja 2003 myönnettiin valtionavustusta lasten ja nuorten psykiatrian kehittämiseen. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle lasten ja nuorten hyvinvoinnista annettiin huhtikuussa 2002. Kuntatason peruspalvelujärjestelmän vahvistamiseksi ohjataan syrjäytymisuhan alaisten lasten ja nuorten palveluihin ja varhaiseen puuttumiseen valtionavustuksena lisäresursseja vuonna 2003.

Laki talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä tuli voimaan 2000. Sosiaalinen luototus on otettu kokeilujen pohjalta käyttöön vuonna 2003. Valtioneuvoston vuonna 2000 tekemää periaatepäätöstä huumausainepolitiikan tehostamisesta on toteutettu sekä laadittu vuoteen 2004 ulottuva toimenpideohjelma. Ylivelkaongelmien helpottamiseksi on toteutettu laajoja lainsäädäntö- ja muita toimia.

Sosiaali- ja terveyspalvelut

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kysyntä on kasvanut vuosittain. Pääosin kysyntään on voitu vastata. Erityisesti terveyspalvelujen saatavuuteen liittyvät ongelmat ovat keskittyneet suuriin asutuskeskuksiin ja pääkaupunkiseudulle. Maaseudun ongelmana on ollut palvelujen tuottamiseen tarvittavan työvoiman saatavuus. Väestön terveyspalveluja edistettiin saattamalla koko väestö julkisesti tuetun hammashuollon piiriin. Paljon terveydenhuollon palveluja käyttämään joutuneiden asemaa parannettiin ottamalla käyttöön terveydenhuollon maksukatto vuonna 2000.

Hallituskaudella käynnistettiin laajoja kehittämiskokonaisuuksia, joilla on tarkoitus turvata sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus ja laatu maan eri osissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman 2000-2003 eri hankkeet ovat toteutuneet hyvin. Ohjelma sisältää lukuisia palvelujärjestelmän kehittämishankkeita. Painopisteinä ovat olleet mm. hoidon laatusuositukset, vanhusten palvelujen ja hoidon laatusuositus, mielenterveyspalvelujen ja päihdepalvelujen laatusuositukset sekä kouluterveydenhuollon ja lasten neuvolatyön oppaat.

Kuntien peruspalvelujen turvaamiseksi ja hyvinvointipalvelujen parantamiseksi vahvistettiin kuntien tulopohjaa ja korotettiin kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuutta, erityisesti vuosina 2002 ja 2003. Valtionosuusjärjestelmän tarkistukseen liittyen valmisteltiin

perustamishankejärjestelmän uudistus, joka tulee voimaan vuoden 2003 alusta. Erityisvaltionosuuksiin on osoitettu vuosittain lisäresursseja, mm. vanhustenhuollon asemaa kohennettiin lisäämällä kahden vanhimman ikäryhmän valtionosuuksia.

Tammikuussa 2002 käynnistettiin Lahden seudun kunnissa palvelusetelikokeilu, joka koskee tilapäisesti tai äkillisesti kodinhoitoapua tarvitsevia ikäihmisiä. Kokeilu on käynnissä ja tarkempia tuloksia setelin vaikuttavuudesta saadaan vuoden 2003 lopussa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettamat selvityshenkilöt laativat ehdotuksensa toimenpiteistä, joilla palvelusetelin käyttöönottoa voidaan tehostaa kunnan järjestämässä kotipalvelussa. Ehdotusten ja lausuntojen pohjalta on käynnistetty säädösmuutostyö.

Terveydenhuollon kehittämistä ovat ohjanneet Terveydenhuolto 2000-luvulle -hanke, valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta sekä periaatepäätös Kansallisesta terveyshankkeesta ja sen toimeenpanosta. Kansallisen terveyshankkeen myötä laadittiin vuonna 2002 suunnitelma terveydenhuoltojärjestelmän kehittämisen edellyttämistä toimenpiteistä ja resursseista vuosille 2002-2007. Terveydenhuoltoon on osoitettu lisärahoitusta mm. jonojen purkuun. Terveydenhuoltoalan koulutusmääriä on lisätty.

Syksyllä 2002 asetettiin kansallinen sosiaalialan kehittämishanke. Sen yhteydessä laaditaan suunnitelma sosiaalialan akuuteista kehittämistarpeista ja niiden rahoituksesta. Hankkeen selvitysmiehet jättivät väliraporttinsa tammikuussa 2003.

Sairausvakuutusten lääkekorvausjärjestelmän kehittämisestä valmistui vuoden 2002 kesällä selvitysmiehen esitys. Esityksen jatkovalmistelu on vireillä. Lääkekustannusten kasvua rajoitetaan ottamalla käyttöön ns. geneerisen lääkkeen määräämiskäytäntö. Terveydenhuollon tietoteknologian kehittämishankkeena on toteutettu Satakunnan alueella kokeilua, jolla on edistetty mm. saumattomia palvelu- ja hoitoketjuja sekä sähköistä asiointia.

Vaikeassa asemassa olevien ryhmien erityispalveluja on kehitetty Verkostoituvat erityispalvelut -hankkeella. Sosiaalialan osaamiskeskustoiminta vakinaistettiin vuoden 2002 alusta. Varhaiskasvatuksen linjauksista annettiin valtioneuvoston päätös vuonna 2002. Omakielisten palvelujen (mm. saamen kielen) saatavuutta on parannettu. Sotainvalidien ja -veteraanien asumista ja kuntoutusta sekä oikeutta kuntien avopalveluihin on parannettu.

Järjestöjen taloudelliset mahdollisuudet toimia sosiaali- ja terveydenhuollon alueella varmistuivat EY-tuomioistuimen päätettyä Suomen oikeudesta rahapelimonopoliin. Raha-automaattivastuksia järjestöille on lisätty vuosittain.

Eläkepolitiikka

Työeläkkeiden kehittämiseksi tehtiin useita kolmikantaiseen valmisteluun perustuvia laajoja uudistuksia. Yksityisalojen työeläkejärjestelmän uudistuksen myötä eläkkeelle jääminen tulee myöhentymään hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti 2-3 vuodella. Eläkejärjestelmän taloudellista kantokykyä varmistetaan työvoiman tarjontaa lisäämällä, vahvistamalla rahastointia ja ottamalla huomioon elinajan piteneminen eläkkeiden suuruutta vähentävänä tekijänä. Pitkällä aikavälillä uudistukset keventävät eläkejärjestelmän rahoituspaineita. Julkisen sektorin eläkejärjestelmän vastaava uudistus on valmisteltavana. Vakuutusperiaatetta on vahvistettu sosiaaliturvan rahoituksessa.

Osa-aikaeläkkeen ikärajaa tarkistettiin, samoin työttömyyseläkkeen saamisen ehtoja.

Vuoden 2002 keväällä valmistui laajapohjaisen, sosiaaliturvan pitkän aikavälin rahoitusvaihtoehtoja selvittäneen Somera -toimikunnan mietintö sekä laaja tausta-aineisto.

Kansaneläkkeiden tasokorotus toteutettiin vuoden 2001 kesäkuun alusta. Ylimääräiseen rintamalisään tehtiin tasokorotus 1.4.2000. Eläkkeensaajien ylimääräinen sairausvakuutusmaksu poistettiin hallituskauden aikana asteittain kokonaan.

Yksityisen sektorin työnantajien kansaneläkemaksua alennettiin 2002 alkaen. MYEL/YEL -työtulo otettiin sairauspäivärahan perusteeksi 2001. Pohjoisimpien ja eräiden saaristokuntien työnantajien sosiaaliturvamaksun poistamisesta on käynnistetty kolmivuotinen kokeilu.

EU:lle laadittu kansallinen eläkestrategia valmistui kesällä 2002.

Työeläkejärjestelmän kilpailuolosuhteiden edistämiseen liittyen annettiin esitys, jonka mukaan helpotetaan uuden laitoksen perustamista ja yhtiöitetään LEL-eläkekassa. Laki vakuutus- ja rahoitusryhmien valvonnasta tuli voimaan vuoden 2002 alusta.

Yrittäjien sosiaaliturvaa on parannettu työtulon joustavuutta lisäämällä. Työnantajamaksumenettelyä yksinkertaistetaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Pientyönantajan maksupalvelujärjestelmää kehittävä hanke valmistuu vuoden 2003 syksyllä.

Sekä yksityisen että julkisen työnantajan palveluksessa ollut henkilö saa jatkossa eläkkeen yhdestä eläkelaitoksesta. Vuonna 2004 viimeisen laitoksen periaate laajenee myös valtion ja kuntien eläkkeisiin. Osana sosiaaliturvan selkiyttämistä on valmisteilla esitys kansaneläkelainsäädännön uudistamiseksi.

Perhepolitiikka

Hallituskaudella pienten lasten huoltajille turvattiin valinnan vapaus lapsensa hoitamiseen joko kotihoidon tukijärjestelyin, kunnallisessa päivähoidossa tai tuetun yksityisen hoidon turvin. Päivähoidon maksuja tarkistettiin vuosina 2000 ja 2002, samalla tarkistettiin maksujen perusteena olleita tulorajoja.

Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset vahvistettiin vuonna 2002. Merkittävin uudistus tältä osin oli maksuttoman esiopetuksen toteuttaminen.

Merkittävä palvelujen kehittämiseen liittynyt hanke on vuodesta 2000 alkaen ollut varhaisen puuttumisen toimintatavan ja periaatteiden kehittäminen ja edistäminen lasten ja nuorten hyvinvointipalveluissa. Verkostomaiseen, mahdollisimman varhaista ongelmien havaitsemista ja käsittelyä korostavaa hanketta on tuettu vuosittain. Lasten ja nuorten päihteiden käyttöä on ehkäisty ehkäisevän päihdetyön verkoston kautta. Lastenpsykiatriasta hoitoa ja tutkimusta on tuettu vuosien 2000 – 2002 budjeteissa yhteensä runsaan 22 miljoonan euron valtionavustuksella. Syrjäytymisuhan alaisten lasten ja nuorten hoitoon ja kuntoutukseen on suunnattu 15 miljoonan euron valtionavustus vuonna 2003. Lastenneuvolatoiminnasta ja sen kehittämisestä valmistuu suositus alkuvuodesta 2003.

Minimiäitiyspäivärahaa on korotettu. Vuoden 2003 alusta toteutuu kuukauden yhtäjaksoinen isyysvapaa. Isyysvapaata, samoin kuin vanhempainrahaa, on mahdollista saada myös ottolapsen hoitamisen johdosta. Vanhempainvapaata voi pitää myös osittaisena. Uudistus koskee myös adoptiovanhempia. Vuoden 2003 talousarvion yhteydessä on säädetty oikeudesta korotettuun äitiysavustukseen perheille, joihin syntyy tai joihin adoptoidaan useita lapsia samanaikaisesti.

Hallitus antoi keväällä 2002 eduskunnalle selonteon lasten ja nuorten hyvinvoinnista.

Opetusministeriön työryhmä teki kesällä 2002 ehdotuksen valtioneuvoston periaatepäätökseksi koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä. Ehdotuksen mukaan koulu ja sen ympäristö muodostaisivat toimintakeskuksen, jossa kaikilla perusopetuksen 1. - 2. vuosiluokan oppilailla olisi oikeus osallistua päivittäiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan tai vaihtoehtoisesti kerhotoimintaan vähintään kerran viikossa, samoin erityisopetukseen otetuilla ja siirrettyillä vuosiluokkien 3 - 9 oppilailla. Muilla vuosiluokkien 3 - 9 oppilailla olisi oikeus kerhotoimintaan vähintään kerran viikossa. Lisäksi työryhmä esitti osittaisen hoitorahan ja osittaisen hoitovapaan ulottamista pienten koululaisten vanhemmille.

Vammaiset

Vammaisten henkilöiden integroitumista yhteiskuntaan ja työllistymistä on edistetty lainsäädäntöuudistuksin. Suojatyötä koskevat säännökset uudistettiin 2002. Samassa yhteydessä jatkettiin eläkkeen lepäämään jättämisaikaa ja selkiytettiin mahdollisuuksia yhteensovittaa eläke- ja palkkatuloa.

Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten ja heidän perheittensä palveluohjausta on kokeiltu eri puolilla maata kuntien, kuntayhtymien ja sairaanhoitopiirin toimesta. Kokeiluissa on haettu erilaisia malleja vammaisten lasten perheiden tarvitsemien palvelujen koordinoinnin kehittämiseksi. Kokeilun tuloksista raportoidaan keväällä 2003 ja kokeilun vaikutusten arviointi saatujen kokemusten juurruttamiseksi ja vakiinnuttamiseksi on valmistumassa syksyllä 2003.

Kokonaisuutena vammaispolitiikan uudistaminen toteutui vain osittain, koska uudistusten rahoituksesta ei päästy ratkaisuun.

Vammaisten henkilöiden liikuntaharrastuksen tukea on lisätty ja esteettömien liikuntatilojen lisäämistä edistetty. Elokuussa 2002 valmistuneen kulttuuria kaikille -työryhmän ehdotuksen pohjalta on käynnistetty toimenpiteitä vammaiskulttuurin ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseksi.

Työelämän kehittäminen

Useat hallituskaudella päätetyt sosiaaliturvalainsäädännön uudistukset kannustavat hakeutumaan työhön ja jatkamaan työelämässä nykyistä kauemmin. Työelämän hyvinvoinnin vahvistaminen on ollut johtavana periaatteena työelämän kehittämishankkeissa. Työolojen myönteinen kehitys on jatkunut, joskin kiire, stressi ja työuupumus ovat säilyneet vakavina haasteina. Vuonna 1998 sovitun työsuojelustrategian painotukset ovat ohanneet työsuojeluhallinnon toimintaa.

Työelämän lainsäädäntöä on kehitetty kolmikantaperiaatetta noudattaen. Työsopimuslain kokonaisuudistus valmistui hallitusohjelman mukaisesti vuonna 2001. Otettiin käyttöön mahdollisuus pitää äitiys- ja vanhempainloma osa-aikaisena. Yksityisyyden suojaa työelämässä koskeva lainsäädäntö otettiin käyttöön. Henkilöstörahastojärjestelmää on uudistettu ja joustavoitettu. Vuosilomalain uudistamistarpeiden selvitystyö on aloitettu. Työaikapolitiikan osalta on jatkettu ja ehdoiltaan uusittu työllisyyttä tukeva vuorotteluvapaajärjestelmä.

Valtakunnallisia kehittämisohjelmia toteutettiin eri ministeriöiden ja työmarkkinaosapuolten yhteistyönä. Kansallinen ikäohjelma päättyi maaliskuussa 2002. Sen todettiin vaikuttaneen myönteisesti ikääntyneiden asemaan työelämässä.

Työelämän kehittämisohjelma ja tuottavuusohjelma sekä työssä jaksamisen tutkimus- ja toimenpideohjelma etenivät suunnitelmien mukaisesti. Valtioneuvoston vahvistaman uuden työtapaturmaohjelman toimeenpano käynnistyi vuonna 2002. Valtakunnallista Työelämän vetovoiman ja työikäisten työ- ja toimintakyvyn edistäminen -ohjelmaa on valmisteltu yhteistyössä eri ministeriöiden ja työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Työsuojelun toiminnan kehittämisen pohjana ovat olleet työsuojelupiirien resurssityöryhmän ehdotukset. Tulopoliittisiin sopimuksiin on sisältynyt useita työelämän kehittämistä ja työsuojelua koskeneita toimenpiteitä. Työn ja perheen yhteensovittamista on helpotettu erilaisin toimenpitein. Adoptiovanhempien asemaa on myös parannettu.

Työelämän laadun kannalta keskeinen lainsäädäntö modernisoitiin hallituskaudella. Vuoden 2002 alusta tuli voimaan uusi työterveyshuoltolaki ja vuoden 2003 alusta uusi työturvallisuuslaki. Euroopan unionille hyväksyttiin uusi työterveys- ja työturvallisuusstrategia.

Työmarkkinajärjestöjen ja työeläkelaitosten kuntoutus- ja työkyvyn arviointiprojekti toteutettiin vuosina 2000-2002. Useita varhaiskuntoutuksen kehittämis- ja koulutustoimenpiteitä käynnistettiin.

Suomi on ollut aktiivisesti mukana Euroopan unionin työlainsäädännön kehittämisessä. Valmistuneet direktiivit ovat vastanneet pääosin Suomen asettamia tavoitteita. Syrjäntädirektiiveihin liittyen annettiin joulukuussa 2002 eduskunnalle esitys laiksi yhdenvertaisuuden turvaamisesta.

Osaamista parantavat ja syrjäytymistä ehkäisevät työvoimapolitiittiset toimenpiteet

Kesäkuussa 2001 päätynyt poikkihallinnollinen työmarkkinatukijärjestelmän kehittäminen -projekti selvitti keinoja, jotka lisäävät työmarkkinatuesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien työttömien edellytyksiä työllistyä palkkatyöhön ja osallistua työmarkkinoille työllistämistä edistäviin työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin.

Syrjäytymisen ja köyhyyttä ehkäisemään sekä työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kannustavuuden lisäämiseksi valmisteltiin useita työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuutta parantavia uudistuksia. Uudistukset tehostavat työnhakijan ja työvoimatoimiston välistä yhteistyötä sekä työnhakijan omatoimista työnhakua korostamalla työnhakusuunnitelman merkitystä.

Työnantajalle maksettavan työmarkkinatuen (yhdistelmätukiki) myöntämisedellytyksiä muutettiin siten, että tuen enimmäisaika pidennettiin vuodesta kahteen vuoteen henkilöä kohti. Ensimmäiseltä vuodelta maksetaan molempia tukia, toiselta vuodelta vain työmarkkinatukea. Vuoden 2003 alusta yhdistelmätuen käyttö laajennettiin koskemaan myös 200 päivää työttöminä olleita, jolloin työnantajalle maksetaan työmarkkinatuen suuruinen korvaus työllistämisestä. Työttömyyspäivärahan ja työmarkkinatuen saamisedellytykseksi asetettiin toimiminen yksilöidyn työnhakusuunnitelman mukaisesti sen jälkeen, kun työnhakijan työttömyys on kestänyt vähintään viisi kuukautta.

Työmarkkinatuesta ja työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annettuja lakeja muutettiin vuoden 2002 alusta. Työmarkkinatukilakia uudistettiin myös niin, että työmarkkinatukeen liittyvä lapsikorotus nostettiin työttömyysturvalain mukaiseen työttömyyspäivärahaan liittyvän lapsikorotuksen suuruiseksi.

Työmarkkinatuella olevien työttömien työnhakijoiden palvelujen tehostamiseksi käynnistettiin kaksivuotisena kokeiluna lähinnä suurimmissa kaupungeissa kuntien, Kansaneläkelaitoksen ja työhallinnon yhteiset palvelut.

Työmarkkinoilta syrjäytymisen torjumiseksi käynnistettiin projekti, jossa selvitetään laajapohjaisesti toimenpidevaihtoehdot rakenteellisen työttömyyden merkittäväksi alentamiseksi. Projektin raportti valmistuu maaliskuussa 2003. Raportti työvoimapolitiikan vaikuttavuudesta valmistui 2001.

9 ALUEKEHITTÄMINEN, KUNTAPOLITIikka JA HALLINTO

Valtion keskushallinnon uudistaminen

Keskushallintohankkeen ministerityöryhmä on julkistanut loppuraportissaan lukuisia suosituksia valtioneuvoston ja ministeriöiden ohjausroolin tehostamiseksi. Suosituksia on esitetty mm. ministeriöiden yhteistyön kehittämisestä ryhtymällä soveltamaan ns. ohjelmajohtamista.

Ministerityöryhmä on tehnyt ehdotuksia ministeriön ohjausroolin terävöittämiseksi. Suositukset tähtäävät tulosohjauksen selkeyttämiseen ja konkretisoimiseen budjettiprosessissa sekä raportoinnin parantamiseen ja tulosvastuun esille saamiseen ministeriön ja operatiivisesta toiminnasta vastaavan tahon välillä.

Keskushallinnon rakennetta kehitetään edelleen niin, että ministeriöt pidetään pieninä ja ne keskittyvät hallinnonalan ohjaustehtäviin. Toimeenpano organisoidaan virastoportaaseen ensisijaisesti alue- ja paikallistasoille tai keskushallinnon virastoyksiköille.

Valtioneuvostolakiesitys annettiin eduskunnalle 2002.

Aluepolitiikka

Tasapainoisen alueellisen kehittämisen lähtökohdaksi otettiin aluetalouksien vahvistaminen parantamalla kasvua ja työllisyyttä koko maassa. Hallitus käynnisti vuonna 2000 aluelainsäädännön uudistamisen ja aluepolitiikan strategian kehittämisen. Pitkän tähtäyksen vuoteen 2013 ulottuva aluepolitiikan strategia valmistuu helmikuussa 2003. Uusi alueiden kehittämislaki hyväksyttiin heinäkuussa 2002 ja siihen liittyvät asetukset annettiin joulukuussa. Säädökset tulivat voimaan 2003 alusta.

Laissa säädetään alueiden kehittämisessä noudatettavasta suunnittelujärjestelmästä ja alueiden kehittämistä koskevia tehtäviä toteuttavista viranomaisista. Lain lähtökohtana on vahvistaa kansallista aluepolitiikkaa. Tarkoituksena on alueiden erilaisuuden tunnustaminen ja erilaisten kehittymismahdollisuuksien tunnistaminen. Tavoitteena on parantaa alueiden näkemysten huomioonottamista sekä valtion toimien yhteensovittamista. Alueiden kilpailukykyä parannetaan tukemalla kestäväan kehitykseen perustuvaa taloudellista kasvua ja elinkeinotoimintaa. Näin parannetaan alueiden työllisyyttä ja väestön elinolosuhteita sekä hyvinvointia ja vähennetään alueiden välisiä kehittyneisyseroja.

Valtioneuvosto teki marraskuussa 1999 periaatepäätöksen valtion paikallisten aluejaotusten selkeyttämisestä ja yhtenäistamisestä. Huhtikuussa 2001 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen yhteispalvelun kehittämisestä. Hallituksen on antanut 2002 eduskunnalle esityksen Kainuun hallintokokeilulaiksi.

Hallitus on toiminut hajautetun ja joustavan palveluhallinnon kehittämiseksi. Keskushallinnosta alue- ja paikallishallintoon siirrettävät tehtävät on kartoitettu ministeriöiden välisenä yhteistyönä. Laki valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annettiin toukokuussa 2002. Alueellistamispäätöksiä on tehty useita.

Korkeakoulujen alueellista toimintaa on edistetty hallituskauden aikana eri tavoin. Työvoimatoimistoverkko on tarkoitus kehittää koko maassa seutukunnalliseksi.

Laki rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista tuli voimaan 2000. Laissa ja asetuksessa rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista määritellään EU-ohjelmien toteuttamisesta vastuulliset hallinto- ja maksuviranomaiset, niiden tehtävät sekä varojen käyttöön liittyvät menettelyt.

Valtioneuvosto teki 2001 periaatepäätöksen maaseutupoliittisiksi linjauksiksi. Periaatepäätöksessä hallitus sitoutui toteuttamaan toimenpiteitä ja kärkihankkeita, joilla edistetään maaseudun oloja kiinnittäen erityistä huomiota syrjäisen maaseudun ongelmiin, elinkelpoisten pää- tai monitoimisten tilojen kehittämiseen, maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistamiseen, osaamisen vahvistamiseen, maaseudun perusrakenteen toimivuuteen, maaseudun ja kaupungin vuorovaikutukseen ja omaehtoisen kehittämistyön edellytysten luomiseen.

Hallituksen tavoitteena on ollut eriyttää kaupunkipolitiikkaa eri kokoisten kaupunkien ja eri tyyppisten keskusseutujen tarpeisiin sekä tukea kaupunkien välistä verkottumista. Keskeinen väline näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on marraskuussa 2000 käynnistetty aluekeskusohjelma, jonka tarkoituksena on erikokoisten keskusseutujen omiin vahvuuksiin perustuvan, nykyistä tasapainoisemman aluerakenteen vahvistaminen. Aluekeskusohjelmaa on toteutettu 34 eri kokoisella keskusseudulla.

Aluekeskus- ja kaupunkipolitiikassa on tuettu tutkimuksin ja kehittämisrahoituksella eri kokoisten kaupunkiseutujen keskinäisen verkottumisen edellytyksiä. Maakunnan kehittämisrahasta on osoitettu kehittämisvarat aluekeskus- ja kaupunkipolitiikan toteutukseen sisältäen aluekeskusohjelman ja pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelman perusrahoituksen ja muun kaupunkipoliittisen tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä kansallisen lähiöprojektin rahoitusta.

Osaamiskeskusverkostoa on vahvistettu osana alueiden kehittämistä. Osaamiskeskusohjelman avulla on luotu alueille entistä paremmat edellytykset osaamisintensiivisen liike-toiminnan kehittämiseksi ja uusien työpaikkojen synnyttämiseksi. Hallitus on linjannut ohjelman kansalliset painopisteet ja laajentanut ohjelmaa kuudella uudella osaamiskeskuksella ja samalla tehostanut ohjelmiin jo kuuluvien keskusten toimintaa. Samalla osaamiskeskusten valtion perusrahoituksen määrä on nostettu keskusten nykyisen toiminnan edellyttämälle tasolle. Vuosina 1999-2002 ohjelmassa toteutetuilla hankkeilla on laskettu synnytetyn 5 700 uutta työpaikkaa ja 316 uutta korkeaan osaamiseen perustuvaa yritystä.

Suurten kaupunkiseutujen erityiskysymyksiä koskevaa kaupunkipolitiikkaa on määritelty valtion ja kaupunkiseutujen yhteistyönä. Erityistä huomiota on kohdistettu suurten kaupunkiseutujen kilpailukykyyn globaalissa taloudessa, kaupunkiseutujen sosiaalisen eheyden haasteisiin sekä yhdyskuntarakenteen hajautumisen ehkäisemiseen. On todettu, että suurten kaupunkiseutujen kasvava merkitys kansantalouden veturialueina edellyttää kansallisia panostuksia näiden seutujen menestymiseen.

Valtioneuvosto on asettanut alue- ja kuntaministerin johdolla toimivan pääkaupunkiseudun neuvottelukunnan, jossa on YTV-alueen kaupunkien ja keskeisten ministeriöiden ohella edustettuina myös maakuntien liitot. Neuvottelukunta on määritellyt Helsingin seudulla tarvittavia kaupunkipoliittisia toimenpiteitä ja tulee antamaan asiasta julkilausuman vuoden 2003 alussa.

Hallituskaudella on valmisteltu valtion, pääkaupunkiseudun ja kehyskuntien yhteistoiminta-asiakirja asumisen sekä siihen liittyvän maapolitiikan ja liikenteen kehittämisestä. Tämän työn pohjalta on mm. kohdennettu valtion erityistukea pääkaupunkiseudun uusien asuntoalueiden edellyttämiin kunnallistekniikan investointeihin. Pääkaupunkiseudun kaupungit ovat käynnistäneet yhteisen pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelman osaamisen kehittämiseksi ja kansalaisten osallisuuden vahvistamiseksi.

Hallituskauden aikana on edistetty etätöiden mahdollisuuksia. Valtioneuvoston hyväksymän periaatepäätöksen mukaisesti vuonna 2002 on asetettu ministeriöiden välinen yhteistoimintaryhmän

seuraamaan ja kehittämään etätöön ja hajautetun työn kehittämisessä sekä julkisessa hallinnossa että yleisesti työelämässä.

Hallitus on tehnyt esityksen Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta itsehallintolain toimivuuden parantamiseksi ja lain selkeyttämiseksi lähinnä Euroopan unioniin liittyvissä asioissa. Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuuksia maakunnan toimivaltaan liittyvien EU-asioiden valmistelussa pyritään parantamaan.

Kuntapolitiikka

Kuntien rahoitusasemaa sekä kuntien valtionosuusjärjestelmän toimivuutta selvittämään asetettiin 1999 selvitysmies. Selvitysmiehen raportti valmistui vuoden 2001 alussa. Kuntien arvonlisäveron palautusten takaisinperintäjärjestelmästä luopumista selvitettiin vuonna 2000.

Vuoden 2002 talousarviossa toteutettiin selvitysten ja erillisen työryhmätöön pohjalta ns. kuntatalouden vakauttamispaketti, jossa luovuttiin kuntien arvonlisäveron palautusten takaisinperinnästä, vähennettiin kuntien osuutta yhteisöverosta ja muutettiin kuntien verotulojen tasausjärjestelmää. Kuntien valtionosuusjärjestelmän tarkistukset toteutettiin samassa yhteydessä.

Kuntien tehtävien, velvoitteiden ja rahoituksen tasapainoa on arvioitu säännöllisesti valtion talousarvioesityksen sekä määrärahakehyspäätöksen yhteydessä. Valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa tarkistettiin vuonna 2001 ja kuntien valtionosuuksia lisättiin kustannustenjaon muutoksen edellyttämällä tavalla.

Eräiden heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien palvelutarpeisiin on kiinnitetty erityistä huomiota ja kunnille on myönnetty vuodesta 2000 lähtien ns. korvamerkittyä valtionapua palvelujen järjestämiseen. Vanhuksille tarkoitettujen palvelujen laadun turvaamiseksi on valtion ja kuntien yhteistyönä valmisteltu laatusuosituksen.

Työryhmä on selvittänyt työllistymisedellytysten parantamista eräiden Pohjois- ja Itä-Lapin kuntien alueella. Työryhmä teki selvityksen työnantajien sosiaaliturvamaksujen alentamisesta. Samassa yhteydessä selvitettiin myös laajemmin näiden kuntien taloudellisten ongelmien ratkaisemista.

Eräissä Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kunnissa käynnistyi vuoden 2003 alusta kolmivuotinen kokeilu, jossa työnantaja vapautetaan työntekijöittensä sosiaaliturvamaksuista. Vapautus koskee yksityisiä työnantajia ja valtion liikelaitoksia. Lain tarkoituksena on selvittää maksuvapautuksen vaikutusta työllisyyteen ja työllistämisedellytyksiin. Kokeilu koskee yhteensä 20 Lapin ja saariston kuntaa.

Kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunta on käsitellyt keskeiset kuntien talouteen ja hallintoon vaikuttavat hallituksen esitykset sekä arvioinut valtion talousarvioesitysten vaikutukset kuntien talouteen. Kuntien peruspalvelujen arviointia on kehitetty valtion ja kuntien välisessä yhteistyössä.

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle selonteon uuden kuntalain soveltamisen vaikutuksista kuntien hallintoon ja toimintaan. Selonteosta eduskunnalta saadun palautteen pohjalta kuntalaki muutettiin maaliskuusta 2002 lähtien. Muutokset koskivat muun ohella säännöksiä valtuuston tehtävistä, valtuuston kokousten johtamisesta, valtuutettujen puheenvuoroista, luottamushenkilöiden erottamisesta, vaalikelpoisuudesta, valtuustoasioiden valmistelusta, tilinpäätöksestä ja kuntayhtymän perussopimuksen muuttamisesta.

Vuonna 1997 alkanutta osallisuushanketta toteutettiin vuoden 2001 loppuun asti. Hankkeessa kehitettiin eri puolilla maata paikallisia kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen toimintatapoja. Tuloksena syntyi useita erilaisia toimintamalleja, joilla edistetään kuntien asukkaiden, päättäjien ja viranhaltijoiden välistä vuoropuhelua suunnittelussa sekä palvelujen kehittämisessä.

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle 2002 selonteon kansalaisten suoran osallistumisen kehittymisestä. Eduskunnan hallintovaliokunta esitti mietinnössään käynnistettäväksi edustuksellisen kuntademokratian vetovoimaisuuden ja sen toimintamuotojen ja -edellytysten kehittämiseen liittyvän kokeiluhankkeen. Eduskunta hyväksyi tammikuussa 2003 viiden vuoden määräaikaisen lain, jonka mukaan kunnalla on mahdollisuus päättää, minkä monijäsenisen toimielimen hoidettavaksi lasten päivähoidon ja yksityisen hoidon tuen hallinto kunnassa annetaan.

Kuntien välistä yhteistyötä on edistetty käynnistämällä seutuyhteistyötä koskeva kokeilu kahdeksalla seutukunnalla. Seutuyhteistyökokeilua koskeva laki on tullut voimaan 2002. Seutuyhteistyön lisäämiseksi asetettiin seutukuntien tukihanke. Neljällä kuntajaotukseltaan rikkonaisella alueella aloitettiin erityinen eheyttämismenettely. Niistä yhdellä eheyttäminen on jo toteutunut. Muilla kolmella alueella se on meneillään.

Hallituskaudella on toteutettu viisi kuntien yhdistymistä, joissa kuntien lukumäärä on vähentynyt yhteensä kuudella. Vuoden 2002 alussa tuli voimaan aiempaa tehokkaampi kuntien yhdistymisavustusjärjestelmä, joka on saatettu kuntien tietoon. Kunnissa uusi yhdistymisavustusjärjestelmä on vilkastuttanut ja laajentanut yhdistymiskeskusteluja.

Vuonna 1999 asetettiin hallituksen toimikaudeksi valtioneuvoston jäsenistä ja Suomen Kuntaliiton johdosta koostuvan valtio-kunta -neuvotteluryhmän. Valtioneuvoston ja Suomen Kuntaliiton edustajat allekirjoittivat 1999 yhteistyön lähtökohtia, tarkoitusta ja tavoitteita, osapuolia sekä toteuttamista käsittelevän valtio-kunta yhteistyöasiakirjan, joka on voimassa mainitusta ajankohdasta lukien hallituksen toimikauden loppuun.

Valtioneuvoston toimesta selvitettiin palo- ja pelastustoimen siirtämistä kunnilta valtion hoidettavaksi. Laki pelastustoimen alueiden muodostamisesta tuli voimaan 2002. Sen mukaan kunnat ovat velvolliset järjestämään yhteistoiminnassa pelastustoimen palvelut valtioneuvoston määräämillä alueilla vuoden 2004 alusta lähtien. Alueita on 22 ja ne noudattavat pääosin maakuntien rajoja. Syksyllä 2002 annettiin eduskunnalle hallituksen esitys pelastuslaiksi, joka korvaa voimassa olevan pelastustoimilain. Lailla toteutetaan pelastustoimen alueellistamisen edellyttämät lainsäädännön muutokset uutta järjestelmää vastaavaksi.

Toimeentulotuen perusosan siirtoa Kelalle arvioitiin edellisen hallituksen toimikaudella toimeenpantujen kokeilujen pohjalta. Siirtoon ei päädytty.

Neljällä alueella on järjestetty hätäkeskuskokeilu, jossa pelastustointa, poliisia ja sosiaali- ja terveystointa palvelevat hätäkeskustoiminnot yhdistettiin. Kokeilu päättyi 2001. Hätäkeskuslailla säädettiin toiminnan järjestämisestä kokeilussa hyväksi havaitun toimintamallin mukaisesti. Lain mukaan hätäkeskustoiminta siirtyy asteittain kunnilta valtion vastuulle vuoteen 2006 mennessä.

10 YMPÄRISTÖ JA ASUMINEN

Ympäristö

Kansainvälinen yhteistyö

Suomi saavutti hyvin tavoitteensa vuonna 2002 järjestetyssä Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksessa. Johannesburgin huippukokous vahvisti toimintaohjelman, joka pyrkii integroimaan ympäristökysymykset taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteiden kanssa kestävän kehityksen viitekehityksen puitteissa. Suomi oli kokouksessa aktiivinen ja keskeinen neuvottelija erityisesti kestävien tuotanto- ja kulutustapojen edistämistä koskevan työohjelman aikaansaamisessa.

Ilmasto- ja otsonisopimusten osalta Suomi sovitti aktiivisesti yhteen teollisuusmaiden ja kehitysmaiden näkemyksiä teknologian siirron edistämiseksi ja toimintavalmiuksien tukemiseksi.

Suomen EU:n puheenjohtajakaudella vahvistettiin huippukokouksessa periaate, jonka mukaan ympäristönäkökohtien integroimista koskevat strategiat on pantava viipymättä toimeen ja niitä on säännöllisesti arvioitava, seurattava ja valvottava. Ympäristönsuojelu on ollut keskeisellä sijalla pohjoisen ulottuvuuden täytäntöönpanossa ja kehittämisessä. Suomen puheenjohtajakaudella saatiin valmiiksi maatalouden kestävä kehitys ja ympäristöä koskeva strategia.

Maailmanlaajuisen ympäristörahan (GEF, Global Environmental Facility) kolmannesta lisärahoituksesta (2002-2006) päästiin yksimielisyyteen Washingtonissa 7.8.2002. GEF toimii ensisijaisesti luonnon monimuotoisuuden suojelua ja ilmastomuutoksen ehkäisemistä koskevien YK:n yleissopimusten rahoitusmekanismina. GEF rahoittaa myös kansainvälisten vesien saastumisen ehkäisemistä, otsonikehän suojelua ja aavikoitumisen torjuntaa. Suomen rahoitusosuus on 30 milj. euroa.

Itämeri ja vesien suojelu

Valtioneuvosto hyväksyi huhtikuussa 2002 Suomen Itämeren suojeluohjelman, jossa esitetään Itämeren hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi tarvittavat toimet. Ohjelman mukaan tavoitteena on mm. vähentää rehevöitymistä aiheuttavat ravinnepäästöt kotimaisilla toimilla noin puoleen 1990-luvun tasosta. Ohjelman rahoittamiseksi on lisätty maatalouden ympäristötukimäärärahoja.

Itämeren suojeluohjelman avulla pyritään alentamaan Itämeressä ja eliöyhteisössä jo esiintyvien pysyvien, kertyvien ja myrkyllisten aineiden pitoisuudet lähelle tausta-arvoja luonnonaineiden osalta ja lähelle nollaa synteettisten aineiden osalta.

Itämeren öljy- ja kemikaalikuljetusten aiheuttamat riskit ovat liikenteen kasvusta johtuen lisääntyneet. Kuljetusten turvallisuutta parannetaan mm. Suomen, Venäjän ja Viron yhteisellä alusliikenteen ohjausjärjestelmällä. Suomen öljyntorjuntavalmiutta parannetaan varustamalla itäiselle Suomenlahdelle öljyntorjunta-alus, jota koskeva määräraha sisältyy vuoden 2003 talousarvioon. Talvella tapahtuvien öljynkuljetusten turvallisuuden parantamiseksi hallitus on ollut yhteydessä mm. naapurimaihin ja EU:n komissioon.

Itämeren suojeluohjelman edellyttämää toimenpideohjelmaa on valmisteltu annettavaksi keväällä 2003 ja se toteutetaan yhdessä vesiensuojelun tavoiteohjelman välitarkastelun kanssa. Suomen Akatemia on käynnistänyt 2003 laajan kolmevuotisen Itämeri-tutkimusohjelman (2003-2005).

Valtioiden välisen yhteistyöelimen HELCOMin merenkulkutyöryhmässä pyritään varmistamaan alusperäisiä jätteitä koskevien suositusten ja EU:n alusjätedirektiivin yhdenmukainen toimeenpano Itämeren ja Pohjanmeren alueilla.

Kuntien toiminta merellisen ympäristön parantamiseksi on tapahtunut mm. kestävän kehityksen ohjelmien kautta sekä rantojen yleiskaavoituksen yhteydessä. Paikallisten ohjelmien laadintaa on tuettu sekä taloudellisesti että sisällöllisesti.

Aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annettua lakia ja asetusta muutettiin vuonna 2000 siten, että alusperäiset öljyiset jätteet on aina jätettävä satamaan ja niistä peritään maksu, joka ei riipu jätetyn jätteen määrästä.

Suomen hallitus vahvisti tukensa Pietarin lounaisen jätevedenpuhdistamon loppuun rakentamiseksi. Lähialueille on toimitettu öljyntorjuntalaitteita, jotka parantavat merkittävästi Itämeren ja erityisesti Suomenlahden öljyntorjuntavalmiuksia.

Kalankasvatuksen ravinnekuormitus on alentunut selvästi 1990-luvulla, mikä on johtunut mm. rehujen ja ruokintamenetelmien kehittymisestä. Vesien suojelun tavoiteohjelmassa vuoteen 2005 asetetut tavoitteet ravinnekuormituksen vähentämiseksi on jo saavutettu fosforikuormituksen osalta ja typpikuormituksen osalta tavoite saavutettaneen vuoteen 2005 mennessä. Kalankasvatuksesta aiheutuu kuitenkin edelleen vesiin ravinnekuormitusta ja kalankasvatus voi paikallisesti olla merkittäväkin vesien rehevöitymisongelmien aiheuttaja.

Ilmastopolitiikka

Hallituskaudella on valmisteltu ja toimeenpantu Kansallista ilmastostrategiaa. Hallituskaudella kansainvälisissä neuvotteluissa saatiin valmiiksi Kioton pöytäkirjan toimeenpanosäännöt, minkä jälkeen teollisuusmaat aloittivat Kioton pöytäkirjan ratifioinnit. Suomi yhdessä EU:n komission ja jäsenmaiden kanssa ratifioi pöytäkirjan keväällä 2002.

Ilmastostrategiassa kuvattuja toimia on toteutettu liittyen rakentamiseen ja rakennusten energiankäyttöön, yhdyskuntarakenteen kehittämiseen, jätehuoltoon ja F-kaasuihin.

Ilmastostrategian tavoitteita tukevat yhdyskuntarakennetta eheyttävät toimet on nostettu kaavoituksen keskeisiksi tavoitteiksi kaikilla kaavatasoilla vuonna 2000 voimaan tullessa maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä vuoden 2001 lopulla voimaan tulleissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa, joiden soveltamisesta kaavoitukseen valmistuu ohjeisto vuoden 2003 alkupuolella.

Syksyllä 2002 annettiin uudet määräykset koskien rakennusten lämmöneristystä, sisäilmastoa ja ilmanvaihtoa. Kansallisen ilmastostrategian jätehuoltoon koskevat toimet on pääosin sisällytetty valtioneuvoston elokuussa 2002 hyväksymään tarkistettuun valtakunnalliseen jätesuunnitelmaan.

Suomi on perustanut vuonna 2000 Kioton mekanismien yhteistoimeenpanoon sisältyvien projektikohtaisten hankkeiden koevaiheen ohjelman. Ohjelmassa on aloitettu kahdenvälisiä hankkeita. Suomi on liittynyt jäseneksi Maailmanpankin hiilirahastoon.

Suomi osallistuu Arktisessa neuvostossa käynnissä olevaan ilmastoprojektiin ACIA:aan (Arctic Climate Impact Assessment), joka tutkii ilmastonmuutoksen seurauksia paitsi arktiselle luonnonympäristölle myös infrastruktuurille, ihmisen terveydelle, talouselämälle ja luonnonvarojen käytölle. ACIA:n tieteellisessä raportissa Suomi on johtomaana otsonia ja uv-säteilyä sekä muutosarviointimallien kehittämisen testaamista koskevissa luvuissa.

Ympäristöverot

Hallituskauden aikana on korotettu energiaveroja sekä tarkistettu niiden rakennetta. Jäteveron tasoa on nostettu ja öljysuojamaksu on nostettu kahden vuoden ajaksi. Lisäksi pakkausveron muutostarpeita on selvitetty.

Suomi on toiminut Euroopan unionissa aktiivisesti minimiverodirektiivin aikaansaamiseksi. Myös muilla kansainvälisillä foorumeilla on edistetty taloudelliseen ohjaukseen liittyvää selvitys- ja tutkimustyötä verojen ja maksujen sekä haitallisten tukien osalta.

Ympäristönsuojelu

Yhtenäinen ympäristölupajärjestelmä toteutettiin ympäristönsuojelulailla ja siihen liittyvillä useiden lakien, kuten vesilain, muutoksilla. Nämä tulivat voimaan 2000. Ympäristönsuojelulain toimeenpanemiseksi on annettu useita asetuksia sekä julkaistu oppaita ja järjestetty laajamittaista koulutusta.

Ympäristöklusterin tutkimusohjelmaa jatkettiin vuosina 2000-2002 ekotehokkuuteen, kestävään tietoyhteiskuntaan ja yhdyskuntarakenteeseen painottuvana yhteistyöohjelmalla, jota on rahoittanut valtio sekä Teollisuus ja Työnantajat.

Suomen osuus Johannesburgin huippukokouksen kestävä tuotannon ja kulutuksen työohjelmassa painottui luonnonvarojen säästeliääseen käyttöön. Luonnonvarojen käytön ja työllisyyden välistä yhteyttä on selvitetty Työvoima 2020 -projektissa. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö ovat valmistelleet käsikirjaa ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa.

Alueelliset ympäristökeskukset ovat selvittäneet tarhakohtaisesti yhteistyössä toiminnanharjoittajien kanssa tarvittavia vesiensuojelun tehostamistoimia ja pohjavesialueilla sijaitsevien tarhojen siirtomahdollisuuksia.

Luonnonsuojelu

Luonnonsuojeluohjelmien ja Natura 2000 -verkoston toteuttamista on jatkettu. Vuosina 1996-2001 on luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita toteutettu yhteensä noin 160 000 hehtaaria.

Luonnonsuojelualueverkoston edustavuutta koskevat selvitykset valmistuivat vuonna 2000 Suomen ympäristökeskuksen, Metsäntutkimuslaitoksen ja Metsähallituksen yhteistyönä. Samana vuonna valmistui Suomen lajien uhanalaisuutta koskeva selvitys. Luonnonsuojelualueiden hoitoon sekä uhanalaisten lajien tutkimukseen ja suojeluun lisätään varoja vuodesta 2003 lähtien.

Metsien suojelua selvittänyt toimikunta luovutti mietintönsä 2002, jonka pohjalta valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen toimintaohjelmasta Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi. Toimintaohjelman toteutus on käynnistetty.

Työllisyyttä tukeva ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi tuodaan valtioneuvoston käsiteltäväksi helmikuun alussa 2003.

Saimaannorpan suojeluun on saatu lisävaroja luonnonsuojelualueiden hoidon määrärahan yhteyteen. Saimaannorpan lisääntymis- ja levähdyspaikat on suojeltu vuonna 1997 voimaantulleella luonnonsuojelulailla ja lisäksi esiintymisalueet kuuluvat valtaosaltaan Suomen Natura 2000 -verkostoesitykseen.

Maatalouden ympäristöohjelman toimeenpanon edistämiseksi on joulukuussa 2002 valmistunut maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Maatalouden ympäristötuen toimet edistävät osaltaan viljelysmaan kunnon säilymistä ja vähentävät vesistöjen ravinnekuormitusta.

Lohiasetuksella on säädelty lohenkalastuksen aloittamista alkukesästä siten, että luonnonlohjet pääsevät kutujokiinsa mahdollisimman esteettä.

Luonnonsuojelulakiin sisällytettiin selkeät säännökset asianosaisten kuulemisesta ja muutoksenhausta. Luonnonsuojelusuunnittelu koskee ehkä selkeimmin maanomistajien etua. Siihen on pyritty kiinnittämään erityistä huomiota Etelä-Suomen metsien suojeluprosessissa ja hakemaan maanomistajien vapaaehtoisuuteen perustuvia uusia suojelukeinoja.

Luonnonsuojeluohjelmien ja Natura 2000 -verkostoesityksen toteuttamisessa maksetaan maanomistajille taloudellisen hyödyn menetyksestä täysi korvaus. Suojelutoimet pyritään sovittamaan suojelutavoitteen mukaan ja tarjoamaan maanomistajille vaihtoehtoisia toteuttamiskeinoja.

Asuminen, rakentaminen ja yhdyskunnat

Valtion tukitoimenpiteillä on ollut merkittävä rooli asunnontuotannon ylläpitämisessä sekä asunto- ja rakennusmarkkinoiden vakauden edistämisessä. Valtion suoralla tuotantuella on vuosina 1999-2000 tuotettu yhteensä noin 44 000 uutta asuntoa, pääosin suurimman asuntotarpeen alueille. Niiden tuotanto on ajoittunut suhdanteita tasaavalla tavalla, mikä on vakauttanut rakennus- ja asuntomarkkinoita. Valtion takauksen turvin lisäksi noin 106 500 kotitaloutta on voinut hankkia omistusasunnon vuosina 1999-2002.

Hallitus on hyväksynyt 2000 asuntopoliittisen strategian, jonka tarkoituksen on ollut luoda edellytykset hyvälle, kohtuuhintaiselle asumiselle sellaisella tavalla, joka edistää elinkaarilaatua, alueellista tasapainoa, sosiaalista eheyttä ja ihmisten valinnan mahdollisuuksia. Strategiassa edellytetyt toimenpiteet on toteutettu kattavasti.

Hallituksen vuosina 1999-2003 antamissa arava- ja korkotukiasuntolainojen käyttösuunnitelmissa on valtion tukema ja rahoittama uustuotanto suunnattu erityisesti pääkaupunkiseudulle, mutta myös muihin kasvukeskuksiin. Eri lainalajien sisällä hallitus on painottanut tukea opiskelija-asuntoihin suunnaten ne paikkakunnille, joilla on opiskelija-asuntojen tarve on suurin.

Valtion asuntorahaston käytettävissä olevat varat ja valtuudet ovat riittäneet asuntotuotannon toteuttamiseen.

Valtion, pääkaupunkiseudun ja sen 11 kehyskunnan keskeinen yhteistoiminta-asiakirja hyväksyttiin hallituksessa ja kunnissa vuonna 2000. Yhteistoiminta-asiakirjan seuranta on toteutettu ja toteuttamista edistävät uudet toimenpiteet sovittu marraskuussa 2001. Asuntopoliittikan seudullista yhteistyötä on edistetty myös muilla kasvukeskusalueilla.

Ehdotus asunnottomuuden vähentämiseksi valmistui vuonna 2001. Valtion vuoden 2002 talousarviossa valtuutta omapääoma-avustuksiin asunnottomien ja pakolaisten asuttamiseen lisättiin edellisvuodesta. Avustussummia on nostettu ja samalla avustus on porrastettu. Omapääoma-avustus asunnottomien ja pakolaisten asuttamiseen on ulotettu maaliskuussa 2002 lain muutoksella koskemaan uudisrakentamisen lisäksi asuntojen hankintaa.

Valtiovalan edustajat sekä Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunginjohtajat sopivat helmikuussa 2002 pääkaupunkiseudun asunnottomuuden vähentämisen toimenpideohjelmasta vuosina 2002-2005. Ohjelmien tavoitteena on rakentaa ja hankkia seudulle 1 000 uutta lisäasuntoa asunnottomille.

Hallitus antoi lokakuussa 2002 lakiesityksen valtion tukeman asuntotuotannon toimintaperiaatteiden ulottamisesta kuntien ja eräiden muiden yhteisöjen omistamiin asuntoyhteisöihin. Vuonna 2002 aloitettiin ikääntyvien kotona asumisen kehittämisohjelman valmistelu.

Keväällä 2001 käynnistettiin kolmivuotinen lähiöuudistus 2000 -ohjelma, jonka tavoitteena on parantaa lähiöiden palveluja, turvallisuutta, sosiaalista toimivuutta sekä asukkaiden viihtyvyyttä.

Hallitus päätti maaliskuussa 2001 osana köyhyyspakettia, että asumistukeen oikeuttavaa normivuokraa korotetaan vuoden 2002 alussa. Vuoden 2001 aikana on tullut voimaan uudistettu kiinnitysluottolainsäädäntö. Vuonna 1996 käyttöön otetusta omistusasuntolainojen valtiontakausjärjestelmästä on hallituskaudella tullut vakiintunut omistusasumisen tukimuoto.

Eduskunta on hyväksynyt hallituksen esityksen vapaarahoitteiseksi asumisoikeusasuntojärjestelmäksi joulukuussa 2002. Vuoden 2002 alussa tuli voimaan vuokratuloja ja asumisoikeustuloja koskevan korkotukilainsäädännön kokonaisuudistus. Vuokra-asuntojen välittämistä koskeva sääntely on uudistettu.

Vuonna 2002 käynnistettiin valtakunnallinen Tiivis ja matala –projekti, jossa kannustetaan kehittämään tiivistä ja matalaa asuntorakentamista erityisesti asunto- ja tonttipulasta kärsivällä pääkaupunkiseudulla ja muissa kasvukeskuksissa.

Pienten kuntien kaavoitusasiantuntemusta vahvistava aluearkkitehtitoiminta kattaa tällä hetkellä 25 aluetta.

Uuden maankäyttö- ja rakennuslain täytäntöön panemiseksi on annettu tarvittavat asetukset ja valtioneuvosto on hyväksynyt 2000 lain edellyttämät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Laajassa yhteistyössä valmisteltu rakennuspoliittinen ohjelma vahvistettiin valtioneuvostossa tammikuussa 2003. Seurantaryhmä seuraa sen toteutusta.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen rakennusperintöstrategiasta kesäkuussa 2001. Sen toteuttamistoimet ovat parhaillaan käynnissä.

Tilausosoite:
Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 VALTIONEUVOSTO

<http://www.vnk.fi>

